

Spelar samverkan någon roll?

En översyn av scenkonstområdet i kultursamverkansmodellen
Rapport 2023:3

Postadress:

Box 1001
405 21 Göteborg

Besöksadress:

Södra Vägen 54

Telefon:

031-395 20 00

E-post:

info@kulturanalys.se

Webbplats:

www.kulturanalys.se

© Myndigheten för kulturanalys 2023

Formgivning: Bazooka

Tryck: Taberg Media Group AB, 2023

ISBN: 978-91-87046-69-8

Myndigheten för kulturanalys

Spelar samverkan någon roll?

En översyn av scenkonstområdet
i kultursamverkansmodellen

Innehåll

Förord	6
Sammanfattning.....	7
Scenkonstens regionalisering.....	7
Likheter och skillnader i organisation och arbetssätt	8
Invånarnas tillgång till professionell scenkonst.....	10
Förutsättningar för regional scenkonst och samverkan med kommuner.....	11
Kulturanalys bedömning	12
Summary	16
The regionalisation of the performing arts	16
Similarities and differences in organisation and working methods	18
Access to performances and concerts.....	19
Regional performing arts and cooperation with municipalities.....	21
Assessment	22
Inledning.....	25
Kultursamverkansmodellen	25
Scenkonst i hela landet.....	26
Syfte, frågeställningar och avgränsningar	26
Genomförande och material	28
Disposition	30
Scenkonstens regionalisering under 100 år.....	31
Teatern	32
Musiken	34
Mot en ny kulturpolitik	36
Scenkonst i 1974 års kulturpolitik	38
Från 1970- och 1980-talets regionala reformer till 2010.....	41
Dansen	42
Sammanfattning.....	45

Organisationsformer för regional scenkonst	47
Organisationsformer	47
Scenkonstområden	49
Sammanfattning.....	51
Scenkonst i kultursamverkansmodellen	52
Datakällor och tidsperiod	52
Offentliga årliga bidrag	54
Intäkter och kostnader	62
Personal.....	64
Föreställningar, konserter och publik.....	66
Sammanfattning.....	84
Samverkan om scenkonst i sex regioner	86
Enkät till 56 kommuner i sex regioner.....	86
Samverkan mellan region och kommuner	86
Samarbete mellan scenkonstorganisationer och kommuner	88
Sammanfattning.....	92
Fördjupad beskrivning av scenkonst i sex regioner	93
Likheter i att organisera regional scenkonst	93
Region Gävleborg.....	96
Region Halland	109
Region Jämtland Härjedalen	120
Region Jönköpings län	129
Region Västernorrland.....	139
Region Örebro län	150
Kultursamverkansmodellens betydelse i regionerna och kommunerna	163
Slutsatser och diskussion	165
Ändamål och villkor i kultursamverkansmodellen	165
Organisation och arbetssätt.....	166
Invånarnas tillgång till professionell scenkonst.....	170

Förutsättningar för regional scenkonst och samverkan med kommuner	174
Kulturanalys bedömning	177
Referenser	182
Bilaga 1: Scenkonstorganisationer i kultursamverkansmodellen	188
Bilaga 2: Enkät till 56 kommuner	193
Bilaga 3: Intervjuguider	198

Förord

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) ska enligt sin instruktion utvärdera kultursamverkansmodellen och analysera dess långsiktiga effekter. Kulturanalys har publicerat flera rapporter som belyser olika delar av kultursamverkansmodellen. I den senaste rapporten görs en översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen och fokus för denna rapport är scenkonstområdet.

I denna rapport presenteras en historisk tillbakablick över scenkonstens regionalisering, en kvantitativ kartläggning av scenkonst i kultursamverkansmodellen och en mer kvalitativ fördjupning i sex regioner.

I arbetet med denna rapport har Kulturanalys anlitat utredaren Dag Celsing. Rapporten baseras till stora delar på de dokumentstudier samt den enkät och de intervjuer som genomförts av utredaren. Kulturanalys har genomfört den kvantitativa kartläggningen och även formulerat de slutsatser som avslutar rapporten.

Göteborg i juni 2023

Mats Granér

Myndighetschef

Sammanfattning

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) ska enligt sin instruktion utvärdera kultursamverkansmodellen och analysera dess långsiktiga effekter. Kulturanalys har tidigare publicerat flera rapporter som belyser olika delar av kultursamverkansmodellen. I den senaste rapporten görs en översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen och fokus för denna rapport är scenkonstområdet. Scenkonstområdet är och har varit det största området i kultursamverkansmodellen och professionell teater-, dans- och musikverksamhet utgjorde 66 procent av de statliga och regionala årliga bidragen 2021.

I denna rapport presenteras en historisk tillbakablick över scenkonstens regionalisering, samt resultaten av en kvantitativ kartläggning av scenkonst i kultursamverkansmodellen och en kvalitativ fördjupning i sex regioner. Syftet är att undersöka regional scenkonst med utgångspunkt i ändamål och villkor för kultursamverkansmodellen. Rapportens analytiska fokus är regionernas och de regionala scenkonstorganisationernas samverkan med kommuner och i viss mån även med det civila samhället.

Scenkonstens regionalisering

Scenkonst i hela landet

Ambitionen om att nå ut med offentligt finansierad professionell scenkonst utanför storstäderna kan spåras till början av 1900-talet. Genom Riksteatern byggdes ett rikstäckande nät av regionala och lokala teaterföreningar upp och på musiksidan fanns militärmusiken, spridd över stora delar av landet. År 1967 inrättade Riksteatern Cullbergbaletten som ett nationellt och internationellt turnerande danskompani. Resultaten av 1974 års kulturpolitik innebar genomgripande förändringar för scenkonstområdet. Länsteatrar inrättades efter hand och länsmusikorganisationer skapades i de flesta län 1988.

Strukturerna med länsteatrar och länsmusik har sedan de etablerades varit stabila. Dans pekades ut som ett eget konstområde i kulturpolitiska sammanhang först i mitten av 1990-talet. Dansen har därmed inte en lika utvecklad institutionell infrastruktur som teatern och musiken. Riksteatern, Dansens Hus och Dansnät Sverige har varit viktiga för spridningen av professionell dans i stora delar av landet. Flera regionala scenkonstorganisationer är parter i Dansnät Sverige.

Kultursamverkansmodellen

Kultursamverkansmodellen infördes 2011 och sedan 2013 ingår samtliga regioner utom Region Stockholm i modellen. Kultursamverkansmodellen innebär att Kulturrådet tilldelar regioner statliga bidrag med utgångspunkt i de regionala kulturplanerna. Regionerna ansvarar för att fördela bidrag till kulturverksamheter för att främja en god tillgång för länets invånare till sju konst- och kulturområden, däribland professionell teater-, dans-, och musikverksamhet. I rapporten inkluderas samtliga tre scenkonstområden som nämns i den förordning som reglerar kultursamverkansmodellen i begreppet scenkonst.

Ändamålet är att statsbidraget ska bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås samt ge ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer. Villkor för regionernas fördelning av statsbidraget är att en regional kulturplan har tagits fram i samverkan med kommuner och i samråd med professionellt kulturliv och det civila samhället.

Likheter och skillnader i organisation och arbetssätt

Organisationsformer, scenkonstområden och främjande

Det förekommer att scenkonstverksamheten är en del av regionens förvaltning, men självständiga organisationer är vanligast och de kan ha olika associationsformer. De förekommande formerna är stiftelse, aktiebolag, kommunalförbund, ideell förening och ekonomisk förening.

Det är vanligast med separata organisationer för scenkonstområdena musik och teater, men det förekommer även att de är samorganiserade. Självständiga regionala organisationer som producerar dans förekommer, men det är vanligare att regional dansverksamhet är inkluderad i länsteatern eller i den regionala förvaltningen och i enstaka regioner inom länsmusiken.

Regionala kulturkonsulenter är en viktig del av statens och regionernas insatser för att utveckla kulturlivet och öka tillgängligheten. Konsulenternas organisatoriska placering, funktion och arbetssätt varierar mellan olika kulturområden och regioner. De olika organisatoriska placeringar som konsulenterna har i regionerna – i regionens förvaltning, vid en scenkonstinstitution eller hos en ideell förening – har alla olika för- och nackdelar.

Lokaler för scenkonst och konstnärlig personal

Scenkonst kräver scener, inte bara för att nå publiken, utan också för repetitionsarbete. Tillgång till scener innebär stora fördelar och är nödvändigt för att bedriva produktion med tillsvidareanställd personal. Det är dock resurskrävande att driva ett scenkonsthus och det kan medföra vissa begränsningar i flexibilitet och möjligheter att samverka med lokala externa arrangörer.

Flera regionala scenkonstorganisationer saknar eget scenkonsthus och arbetar till största del med frilansande konstnärlig personal. Scenkonstorganisationer med tillsvidareanställd personal anlitar dock i viss utsträckning frilansare. Frågan om hur konstnärlig personal är knuten till verksamheten handlar både om ekonomiska överväganden, och om olika bedömningar av vad som bidrar till konstnärlig kvalitet och ger möjlighet till turnerande scenkonst.

Personalkostnader är den största kostnadsposten för scenkonstorganisationerna, drygt 60 procent av totala kostnader 2021 för samtliga scenkonstorganisationer i kultursamverkansmodellen. Ju större tillsvidareanställd ensemble, desto större andel av kostnaderna utgörs av personalkostnader.

Utifrån tidigare utredningar har Kulturanalys kunnat dra slutsatsen att verksamhetsanslagen urholkats av lönekostnadsutvecklingen för länsteatrarna. Det finns därmed en risk att budgetutrymmet för att anlita frilansare minskar vid stora löneökningar. Detta kan få negativa konsekvenser för konstnärligt innehåll, genrebredd och utbud.

Invånarnas tillgång till professionell scenkonst

Utbudet av scenkonst har inte minskat, förutom under pandemin

Sammantaget visar resultaten en svag ökning av antalet föreställningar och konserter fram till 2019, men utbudet minskar kraftigt under pandemin. År 2022 ökar antalet föreställningar och konserter till 16 288 och är ungefär lika många som 2016, men färre än 2019. Även publiken ökade, men antalet har ännu inte återgått till samma nivå som före pandemin. Musik-konserter och teaterföreställningar utgör merparten av verksamheten inom scenkonstområdet. År 2022 utgjordes 43 procent av konserter, 40 procent av teaterföreställningar, 7 procent av dansföreställningar, 6 procent av musikteater och 4 procent övriga scenkonstuttryck.

Restriktioner och rekommendationer under pandemin fick stora konsekvenser för antalet föreställningar, konserter och publik, men också för geografisk spridning. År 2013 spelades föreställningar och konserter i 95 procent av de kommuner som är belägna i de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen, medan motsvarande andel under pandemins andra år 2021 var 83 procent. Året efter pandemin, 2022, spelades scenkonst i 94 procent av kommunerna.

Flest föreställningar och konserter i storstäder

Det finns stora variationer i utbudet i olika regioner och kommuner. I ungefär en tredjedel av kommunerna spelas mellan 1 till 10 föreställningar och konserter och flest spelas i storstadskommunerna Göteborg i Västra Götaland och Malmö i Skåne.

I drygt hälften av regionerna har koncentrationen av scenkonst till den största kommunen minskat 2022 jämfört med 2013. Resultaten om geografisk spridning bör dock tolkas med försiktighet, eftersom fullständiga data saknas för flertalet år under kultursamverkansmodellen. Det kan även variera inom en region och mellan scenkonstområden, där omfattning och arbetssätt skiljer sig åt för teater, musik och dans, vilket inte synliggörs i statistiken.

Scenkonst för barn och unga prioriteras

Det är tydligt att scenkonst för barn och unga är prioriterat. Mellan 42 och 50 procent av utbudet av scenkonst inom kultursamverkansmodellen riktas till barn och unga. Vidare utgör andelen barn och unga av den totala publiken mellan 26 och 30 procent. I de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen finns exempel med regional kulturgaranti eller avtal med kommuner som subventionerar scenkonst för barn och unga. Föreställningar och konserter spelas i skolor i nära samtliga kommuner och bussresor arrangeras även till hemmascenen. I de flesta av kommunerna sker samarbete mellan de regionala scenkonstorganisationerna och kulturskolan.

Förutsättningar för regional scenkonst och samverkan med kommuner

Regionala kulturplaner

De regionala kulturplanerna för de sex regionerna som ingår i den kvalitativa fördjupningen skiljer sig åt, men de har även mycket gemensamt. Det finns en samsyn om kulturpolitiska prioriteringar mellan stat och regioner, vilken kommer till uttryck i att de regionala kulturplanerna utgår ifrån de nationella målen för kulturpolitik. I samtliga kulturplaner finns utvecklingsmål eller liknande för tillgänglighet till kultur av hög kvalitet i hela länet och barn och unga är en prioriterad målgrupp. Vidare är samverkan centralt i kulturplanerna och kulturens roll i den regionala utvecklingen betonas.

Samverkan mellan region och kommuner

Tjänstepersoner på regional nivå är generellt mer positiva till kultursamverkansmodellen än tjänstepersoner på kommunal nivå. Flera betonar att samverkan mellan region och kommuner har ökat sedan modellens införande. Regioner, regionala scenkonstorganisationer och kommuner är positiva till att fortsätta utveckla samverkan.

Offentliga årliga bidrag

Kommunerna är viktiga för att möjliggöra turnerande professionell scenkonst, exempelvis genom att tillhandahålla ändamålsenliga lokaler, men också att skapa förutsättningar för ideella arrangörer. Kommunala årliga bidrag till scenkonstorganisationerna i kultursamverkansmodellen ökade med 18 procent 2021 jämfört med 2013, men minskade från 2019 i fasta priser.

Sammantaget har statliga och regionala årliga bidrag till scenkonstområdet ökat i fasta priser med nära 13 procent 2021 jämfört med 2013. Störst procentuell ökning av regionala årliga bidrag är det i början av kultursamverkansmodellen, medan statliga årliga bidrag ökar framför allt under pandemiåren. Restriktioner och rekommendationer under pandemin fick dock stora konsekvenser för scenkonstområdet och påverkade i allra högsta grad förutsättningarna för regional scenkonst negativt.

Kulturanalys bedömning

Regionala variationer i organisation

Organisationsformer inom scenkonstområdet varierar mellan regionerna, men denna variation uppstod innan kultursamverkansmodellen infördes och modellen tycks inte ha påverkat grundläggande organisationsstruktur. Utvecklingen av regional dansverksamhet, har dock inneburit nya organisations sätt och samarbeten både före och under kultursamverkansmodellen. De regionala variationerna i organisation är i enlighet med ändamålet med kultursamverkansmodellen.

Samverkan mellan region och kommuner har ökat

Samverkan mellan region och kommuner har ökat sedan kultursamverkansmodellen infördes i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen. Särskilt regionerna upplever att kultursamverkansmodellen förändrat förutsättningarna för samverkan med kommuner och arrangörer till det bättre. Regioner, regionala scenkonstorganisationer och kommuner är positiva till att fortsätta utveckla samverkan. Flera kommuner framför att de önskar fler föreställningar och konserter, men i några regioner påpekas att det även finns begränsningar i vissa kommuners möjligheter att arrangera scenkonst.

Villkoret för kultursamverkansmodellen är uppfyllt i de sex regionerna genom att regionala kulturplaner tagits fram i samverkan med kommuner och i samråd med det professionella kulturlivet och det civila samhället. Kultursamverkansmodellen har inneburit en viss förskjutning mot nätverksorienterad styrning, men inslag av mer traditionell hierarkisk styrning finns kvar genom att förordningen (SFS 2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till kulturverksamheter tydligt identifierar sju konst- och kulturområden. Utformningen av förordningen kan i detta avseende bidra till att regionerna i realiteten blir låsta i den institutionella infrastruktur som etablerades innan kultursamverkansmodellens införande. Vidare måste de regionala kulturplanerna utgå från de nationella kulturpolitiska målen som förankras regionalt och lokalt vid dialoger.

Invånarnas tillgång till professionell scenkonst har bibehållits, förutom under pandemin

Invånarnas tillgång till professionell scenkonst har bibehållits under kultursamverkansmodellen. 2013 spelades föreställningar och konserter i 95 procent av de kommunerna som är belägna i de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen. År 2022 var andelen i stort densamma, 94 procent. Restriktionerna och rekommendationerna under pandemin fick dock stora konsekvenser för scenkonstorganisationerna och deras möjligheter att nå ut till publiken.

Det är stora variationer mellan regionerna och kommunerna och flest föreställningar och konserter spelas i storstäderna. Demografiska och geografiska skillnader är viktiga förklaringar till variationer i utbudet av scenkonst mellan regioner och kommuner. Resultaten vad gäller geografisk spridning bör dock tolkas med försiktighet eftersom fullständiga data saknas för flertalet år under kultursamverkansmodellen.

Offentliga bidrag ökar, men risk för framtida ekonomiska utmaningar

Offentliga bidrag ökade mellan 2013 och 2021. Trots ökade bidrag är frågan i vilken utsträckning regionerna har reella möjligheter att prioritera och omprioritera professionell scenkonstverksamhet enligt ändamålet med kultursamverkansmodellen. I de flesta regioner har inga omprioriteringar skett beträffande nya scenkonstverksamheter mellan 2013 och 2021 och i praktiken verkar det regionala friutrymmet inom kultursamverkansmodellen vara begränsat. Det finns även risk för ekonomiska utmaningar i framtiden.

Det förefaller finnas en spänning mellan ekonomiska förutsättningar i relation till konstnärlig kvalitet och turnerande verksamhet. Detta kommer till uttryck i att involverade aktörer upplever att ekonomin sätter gränserna för vilka anställningsformer för konstnärlig personal som är möjliga, snarare än bedömningen av vilka anställningsformer som bäst gynnar konstnärlig kvalitet och ger möjlighet till turnerande verksamhet. Det finns risk för obalanser mellan ambitiösa mål och uppdrag å ena sidan och ekonomiska resurser å andra sidan.

Det finns även en spänning mellan ekonomiska förutsättningar och tillgång till ändamålsenliga lokaler. Egna regionala scenkonsthus är resurskrävande och bristande tillgång till ändamålsenliga kommunala lokaler kan begränsa turnéverksamheten. Kulturanalys har tidigare rekommenderat regeringen att säkerställa den nationella infrastrukturen för kultur, men även stärka förutsättningarna för kommunerna och det civila samhället som står inför stora ekonomiska utmaningar (Myndigheten för kulturanalys 2023, s. 204–205; Myndigheten för kulturanalys 2022a, s. 100).

Uppföljning är viktigt för möjligheten att utvärdera kultursamverkansmodellen

Kulturrådets kontinuerliga uppföljningar av kultursamverkansmodellen är viktiga för Kulturanalys möjligheter att enligt sin instruktion utvärdera modellen. Kulturrådets systematiska uppföljningar av utvecklingen av offentliga bidrag inom kultursamverkansmodellen har utgjort underlag till denna rapport. Vidare har data om scenkonstverksamhet använts från samordnad insamling i Kulturdatabasen till regioner, Kulturrådet och Kulturanalys. Genom samarbetet kan vi gemensamt arbeta för att förbättra definitionerna, datakvalitet och svarsfrekvens. Den administrativa belastningen minskar för kulturverksamheter när de besvarar en enkät i stället för flera separata datainsamlingar till regioner, Kulturrådet och Kulturanalys.

Summary

The Government has tasked the Swedish Agency for Cultural Policy Analysis with evaluating the cultural cooperation model and analysing its long-term effects. The Agency has previously published a number of reports highlighting various elements of the cultural cooperation model. The last report contained an overview of film in the cultural cooperation model. In this report, the focus is on the performing arts. The performing arts have been and continue to be the largest sector in the cultural cooperation model; in 2021, professional theatre, dance and music organisations received 66 % of central government and regional funding.

This report contains a historical perspective on the regionalisation of the performing arts, a quantitative survey of the performing arts in the cultural cooperation model, and a qualitative in-depth study of six regions. The aim is to study regional performing arts based on the purpose and objectives of the cultural cooperation model. The analytical focus of the report is regions and the cooperation between regional performing arts organisations and municipalities and, to a certain extent, civil society.

The regionalisation of the performing arts

The performing arts nationwide

The ambition to make publicly funded professional performing arts available outside Sweden's metropolitan areas can be traced back to the early years of the twentieth century. Through the Swedish National Touring Theatre, Riksteatern, a nationwide network of local theatre associations was built up, while military bands and orchestras played an important role in disseminating publicly funded music over large parts of the country. In 1967, Riksteatern established the Cullberg Dance Company to tour nationally and internationally.

In 1974, national cultural policy goals were set by the Swedish Parliament and by 1988, in most regions, regional theatres and music organisations were established. This regional structure of performing arts has remained stable since it was established. It was not until the mid-1990s that dance was recognised as a policy area in its own right, hence the institutional infrastructure around dance is not as well-developed as that of theatre and music. Riksteatern, Dansens Hus and Dancenet Sweden have all played an important role in disseminating professional dance to large parts of the country. A number of regional performing arts organisations are members of the Dancenet Sweden network.

The cultural cooperation model

The cultural cooperation model was introduced in 2011. Since 2013, all Swedish regions are part of the model with the exception of Region Stockholm. The cultural cooperation model involves government funding allocated to regions by the Swedish Arts Council based on regional culture plans. Regional authorities are responsible for distributing funds to cultural organisations to promote good access to seven art and culture areas for the region's inhabitants including professional theatre, dance and music. The report covers theatre, dance and music, the areas defined as performing arts in the Swedish Ordinance (SFS 2010:2012) on the allocation of certain government grants to cultural organisations.

In addition to contributing to achieving national culture policy goals, government grants are intended to increase opportunities for regional prioritisation and variation. One prerequisite for receiving central government funding is that a regional culture plan has been drawn up in cooperation with municipalities and in consultation with cultural professionals and civil society.

Similarities and differences in organisation and working methods

Organisational forms, performing arts areas and promotion

Independent organisations are more common, but performing arts may also be part of the regional administration. These include foundations, companies, municipal associations, non-profit associations and economic associations.

Separate theatre and music organisations are more common, although the two are sometimes combined. Independent regional dance companies do exist, but it is more usual for regional dance activities to be included in regional theatre, regional administration or, in a handful of regions, as part of a regional music centre.

Regional cultural advisory officers play an important role to develop cultural life and increase access to culture. The organisational affiliation, function and working methods of these advisory officers varies from one cultural area and region to the next. There are pros and cons whether advisory officers are employed in regional administrations, in performing arts institutions or in non-profit associations.

Performing arts facilities and artists

Performing arts require stages, not only for public performances but also for rehearsals. Access to its own stage provides an organisation with major benefits and is a prerequisite for putting on productions with permanent employees. That said, it demands significant resources to run a performing arts venue and it can impose certain limitations in terms of flexibility and collaboration with external promoters. Many regional performing arts organisations do not have their own venue and mainly work with freelance artists. To some extent, however, performing arts organisations with permanent employees also employ freelancers.

The question of how staff are tied to the organisations is both a financial consideration and a weighing up of various criteria for artistic quality, and of what makes it possible to maintain a touring theatre company.

Payroll is the largest single expenditure for performing arts organisations, accounting for 60 % of total costs for all performing arts organisations in the cultural cooperation model in 2021. The larger the permanent ensemble, the larger the percentage of costs attributable to staff.

The Swedish Agency for Cultural Policy Analysis has previously concluded that the grants received by regional theatres are being eroded by increasing payroll costs. There is thus a risk that salary rises will reduce the budget for employing freelancers. This may have negative consequences for artistic content, genre breadth and the range of productions.

Access to performances and concerts

With the exception of during the pandemic, there has been no decline in performances and concerts

The results show a slight increase in the number of performances and concerts up until 2019, followed by a steep decline during the corona pandemic. The number of performances and concerts increased in 2022, reaching approximately the level of 2016, although still less than 2019. Audience numbers also rose but have yet to return to pre-pandemic levels. Concerts and theatre performances account for most of the events in the performing arts sector. In 2022, 43 % of events were concerts, 40 % theatre performances, 7 % dance performances, 6 % musical theatre performances and 4 % other types of performance.

Restrictions and recommendations during the pandemic not only had a major impact on the number of performances and concerts and on audience numbers, but also on geographic spread.

In 2013, 95 % of municipalities in the 20 regions included in the cultural cooperation model hosted performances and concerts. The corresponding figure in 2021, the second year of the pandemic, was 83 %. In 2022, the year after pandemic restrictions were lifted, performing arts events took place in 94 % of those municipalities.

Most performances and concerts take place in major cities

There are significant variations between regions and municipalities; most performances and concerts, and the highest audience numbers, are found in the metropolitan areas Gothenburg in Västra Götaland and Malmö in Skåne. In half of the regions, the performing arts were concentrated in the region's largest city to a lesser extent in 2022 than in 2013. Results concerning geographic spread should however be treated with caution, as complete data is lacking for several years under the cultural cooperation model. It may also vary within a region and from one performing art to the next, as scope and working methods differ between theatre, music and dance, something that is not revealed in the statistics.

Prioritising performing arts for children and young people

It is clear that children and young people are prioritised by regional performing arts organisations; between 42 % and 50 % of performances and concerts funded under the cultural cooperation model are aimed at children and young people and they constitute between 26 and 30 % of the total audience. In the six regions in the in-depth qualitative study, there are examples of regional culture guarantees or agreements with municipalities to subsidise performing arts for children and young people. Performances and concerts are arranged in schools in as good as all municipalities and coach trips are even organised to home venues. In most municipalities, local culture schools collaborate with regional performing arts organisations.

Regional performing arts and cooperation with municipalities

Regional culture plans

While the regional culture plans in the six regions included in our in-depth qualitative study differ somewhat, they also have much in common. A consensus between the government and regions concerning prioritisations is expressed in as much as the regional culture plans are based on national cultural policy goals. All six regional culture plans include goals of some kind to develop access to high-quality culture throughout the region and all prioritise children and young people. Cooperation is also central to all of the plans and they all underline the role culture can play in regional development.

Cooperation between region and municipalities

Officials at regional level are generally more positively disposed to the cultural cooperation model than their counterparts at municipal level. Several emphasise that cooperation between their region and municipalities has increased since the model was introduced. Regional authorities, regional performing arts organisations and municipalities have a positive attitude to continuing to develop cooperation. In some regions, it is noted that there are limits to the opportunities for municipalities and non-profit organisations to arrange performing arts events.

Annual grants

Municipalities play a crucial role in ensuring that appropriate premises are available for touring professional performing arts and for creating the conditions for non-profit organisations to arrange events. Annual municipal grants to performing arts organisations in the cultural cooperation model were 18 % higher in 2021 than in 2013, but lower than 2019 in real terms.

Annual government and regional grants to the performing arts sector increased by almost 13 % in real terms in 2021 compared to 2013. The greatest percentage increase in regional annual grants occurred at the start of the cultural cooperation model. Annual government grants mainly increased during the pandemic. However, restrictions and recommendations during the pandemic had major consequences for the performing arts sector and had a profound impact on regional performing arts.

Assessment

Regional organisational variations

While organisational forms in the performing arts sector vary from one region to another, this variation predates the cultural cooperation model and it does not appear that the model has fundamentally affected organisational structures. The development of regional dance organisations has however resulted in new organisational methods, both prior to and after the introduction of the cultural cooperation model. Regional organisational variations are consistent with the purpose of the cultural cooperation model.

Cooperation between region and municipalities has increased

Cooperation between region and municipalities has increased since the cultural cooperation model was introduced in the six regions in our qualitative study. Regions in particular feel that the model has changed the conditions for cooperation with municipalities and promoters for the better, Regional officials, regional performing arts organisations and municipalities have a positive attitude to continuing to develop cooperation.

The prerequisite for the cultural cooperation model has been fulfilled in that a regional culture plan has been prepared in collaboration with municipalities and in consultation with cultural professionals and civil society.

While the cultural cooperation model has resulted in a shift towards network governance, remnants of more traditional hierarchical governance remain in as much as the Swedish Ordinance (SFS 2010:2012) on the allocation of certain government grants to cultural organisations distinguishes seven art and culture sectors. In this regard, the design of the ordinance contributes to constraining regions within the institutional structure established before the introduction of the cultural cooperation model. Moreover, regional culture plans must be based on national culture policy goals for which support is gained regionally and locally through dialogue.

Retained access to performances and concerts, except during the pandemic

Inhabitants in Sweden have retained access to professional performing arts under the cultural cooperation model. In 2013, 95 % of municipalities in the 20 regions included in the cultural cooperation model hosted performances and concerts. This figure was largely unchanged in 2022, at 94 %. However, restrictions and recommendations during the pandemic had major consequences for performing arts organisations. There are significant regional variations and most performances and concerts take place in major cities. Demographic and geographic factors explain many of the variations in the range of performing arts on offer in different regions and municipalities. Results concerning geographic spread should however be treated with caution, as complete data is lacking for several years under the cultural cooperation model.

Public funding is increasing but future economic challenges present risks

Public funding increased between 2013 and 2021. Despite this increase, it is questionable whether regional authorities have real possibilities to prioritise and reprioritise professional performing arts pursuant to the purpose of the cultural cooperation model.

In most regions, there was no reprioritisation of performing arts between 2013 and 2021 and in practice it appears that regional authorities have limited room for manoeuvre within the cultural cooperation model. There is also a risk that future economic challenges will prove detrimental.

There appears to be some tension between economic conditions and artistic quality and touring companies. This finds expression in the fact that the performing arts organisations feel that economics set the limits for which forms of employment are possible for artists, rather than an assessment of which forms of employment favour artistic quality and facilitate touring. This risks an imbalance between ambitious goals and assignments on one side and economic resources on the other.

Economic conditions also appear to be at odds with access to appropriate premises. Building and running a regional performing arts centre demands significant resources and a lack of fit-for-purpose municipal premises can limit touring. The Swedish Agency for Cultural Policy Analysis has previously recommended that the government secure national cultural infrastructure, as well as strengthening the ability of municipalities and civil society to meet the major economic challenges they face (Myndigheten för kulturanalys 2023, p. 204-205; Myndigheten för kulturanalys 2022a, p. 100).

Following up results is vital to our ability to evaluate the cultural cooperation model

The Swedish Arts Council continuously follows up the results of the cultural cooperation model. This systematic monitoring of developments in public funding within the cultural cooperation model is the basis for this report. Data compiled from Kulturdatabasen, the Swedish Arts Council and Swedish Agency for Cultural Policy Analysis have also been used. By collaborating, together we can help to improve definitions, data quality and response rates. Hopefully, we can also ease the administrative burden on cultural organisations.

Inledning

Myndigheten för kulturanalys (Kulturanalys) ska enligt sin instruktion utvärdera kultursamverkansmodellen och analysera dess långsiktiga effekter. Kulturanalys har publicerat flera rapporter som belyser olika delar av kultursamverkansmodellen. I den senaste rapporten görs en översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen och tidigare har två rapporter handlat om länsteatrarna, ”Dramatiska villkor” och ”En regional resurs på konstnärlig grund” (Myndigheten för kulturanalys 2014, 2017 och 2020). I denna rapport görs en översyn av scenkonstområdet i dess helhet i kultursamverkansmodellen med fokus på samverkan med kommuner och i viss mån med det civila samhället.

Kultursamverkansmodellen

Kultursamverkansmodellen infördes 2011 och regleras i Förordning (SFS 2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. Sedan 2013 ingår samtliga regioner utom Region Stockholm i kultursamverkansmodellen. Modellen innebär att Kulturrådet tilldelar regioner statliga bidrag med utgångspunkt i de regionala kulturplanerna. Regionerna ansvarar för att fördela bidrag till kulturverksamheter för att främja en god tillgång för länets invånare till sju konst- och kulturområden, däribland professionell teater-, dans- och musikverksamhet. I rapporten inkluderas samtliga tre scenkonstområden som nämns i förordningen i begreppet scenkonst.

Ändamålet är att statsbidraget ska bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås samt ge ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer. Villkor för regionernas fördelning av statsbidraget är att en regional kulturplan har tagits fram i samverkan med kommuner och i samråd med professionellt kulturliv och det civila samhället.

Kulturanalys har tidigare undersökt förutsättningarna för den flernivåstyrning som kultursamverkansmodellen innebär (Myndigheten för kulturanalys 2013). Samverkan mellan olika aktörer utgör det bärande inslaget i modellen,

som därmed kan ses som ett uttryck för nätverksstyrning snarare än traditionell hierarkisk styrning. (Myndigheten för kulturanalys 2013, s. 11). I denna rapport fokuserar vi på samverkan mellan den regionala nivån, å ena sidan och den kommunala nivån och det civila samhället å den andra.

Scenkonst i hela landet

Idén om att professionell scenkonst ska vara tillgänglig för alla i hela landet kan spåras åtminstone till Riksteaterns bildande 1933. Ett antal reformer har efterhand, särskilt från 1970-talet och framåt, skapat nuvarande struktur för regional scenkonst med gemensam finansiering från stat, regioner och i förekommande fall kommuner. Bakgrunden till utbyggnaden av länsteatrar och regionala musikorganisationer var bland annat att göra scenkonsten tillgänglig för invånare i hela landet.

Region har i denna rapport två olika betydelser, dels det geografiska området som sammanfaller med länet, dels den politiskt styrda, administrativa enhet som förvaltar viktiga samhällsfunktioner som till exempel sjukvård, kollektivtrafik och kultur.

Syfte, frågeställningar och avgränsningar

Syftet med rapporten är att undersöka regional scenkonst med utgångspunkt i ändamål och villkor för kultursamverkansmodellen. Rapportens analytiska fokus är regionerna och de regionala scenkonstorganisationernas samverkan med kommuner och i viss mån även med det civila samhället.

Följande tre övergripande frågeställningar har varit vägledande:

- Hur har de regionala scenkonstorganisationerna vuxit fram? Finns det likheter och skillnader i organisation och arbetssätt?
- Har invånarnas tillgång till professionell scenkonst förändrats sedan kultursamverkansmodellens införande?

- Hur upplever olika aktörer förutsättningarna för regional scenkonst inom ramen för kultursamverkansmodellen med fokus på regionernas och regionala scenkonstorganisationers samverkan med kommuner?

De undersökningar som ligger till grund för rapporten består av en kartläggning av den regionala scenkonstens historiska framväxt och samtida utformning, en kvantitativ kartläggning av scenkonst i kultursamverkansmodellen samt en kvalitativ fördjupningsstudie av scenkonst i sex regioner.

Den kvantitativa kartläggningen av scenkonst i kultursamverkansmodellen inkluderar scenkonst i de 20 regioner som ingår i modellen och omfattar perioden 2013 till 2021. För föreställningar, konserter och publik har vi även inkluderat uppgifter från 2022. Det hade varit önskvärt att även inkludera uppgifter från åren före kultursamverkansmodellens införande, men jämförbara data finns för samtliga regioner först från 2013.

Den fördjupade beskrivningen av samverkan mellan regioner och regionala scenkonstorganisationer med kommuner och arrangörer baseras på ett urval av sex regioner: Gävleborg, Halland, Jämtland Härjedalen, Jönköpings län, Västernorrland och Örebro län. Geografisk spridning samt variation i organisationsformer och arbetssätt har utgjort grundläggande urvalskriterier. Sammanfattningsvis har vi utöver geografisk spridning eftersträvat att inkludera regioner som uppvisar skillnader med avseende på följande förhållanden:

- Scenkonstorganisationerna utgör en egen juridisk person eller en del av regionens förvaltning.
- Regionen har en organisation för musik och en annan för teater eller en gemensam organisation för två eller fler konstarter.
- Scenkonstorganisationerna arbetar huvudsakligen med frilansare eller med egen, tillsvidareanställd konstnärlig personal.
- Scenkonstorganisationernas verksamhet är centraliserad till hemmascen i residensstaden eller är närvarande i flertalet av kommunerna i länet.

Genomförande och material

Kvantitativ kartläggning utifrån tillgängliga data

Kulturverksamheterna i kultursamverkansmodellen redovisar årligen utifrån Kulturrådets riktlinjer för uppföljning, som omfattar både kvantitativ och kvalitativ redovisning (Kulturrådet 2023b). 2013 är första året då jämförbara data finns från kulturverksamheter i samtliga 20 regioner i kultursamverkansmodellen.

Kulturrådet har regelbundet publicerat rapporter utifrån uppföljningar av kultursamverkansmodellen.¹ I denna rapport sammanställs dels publicerade uppgifter från Kulturrådets uppföljningsrapporter om offentliga årliga bidrag, intäkter och kostnader, dels uppgifter om personal, föreställningar, konserter och publik. De senare har sammanställts utifrån scenkonstorganisationernas redovisningar i Kulturdatabasen, som är Kulturrådets verktyg för kvantitativ uppföljning av kultursamverkansmodellen.

Dokumentstudier

I kartläggningen av den regionala scenkonstens historiska framväxt har ett flertal olika källor använts, bland annat utredningar och propositioner om scenkonst, rapporter från Kulturanalys och Kulturrådet samt övriga relevanta rapporter om scenkonst i Sverige.

Kulturplanerna är centrala dokument i kultursamverkansmodellen. För de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen beskrivs därför de kulturplaner som var aktuella 2021 och deras skrivningar om scenkonst i allmänhet och geografisk spridning av föreställningar och konserter i synnerhet.

¹ Flera rapporter finns tillgängliga på Kulturrådets webbplats. Den senaste rapporten avser uppföljning av ekonomi och personal 2021.

Enkät till 56 kommuner i sex regioner

Kulturanalys skickade ut en enkät till 57 kulturchefer, avdelningschefer, enhetschefer eller motsvarande i 56 kommuner i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen.² Enkäten skickades ut i oktober 2022 och sista svarsdag var i början av november.³ I enkäten ställdes frågor om dialog med regionala tjänstepersoner och samarbete med de regionala scenkonstorganisationerna. Samtliga frågor i enkäten finns i bilaga 2. Totalt inkom svar från 42 respondenter, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 74 procent.

Intervjuer med kulturchefer, scenkonstchefer eller motsvarande

För att få en fördjupad bild av samverkan i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen, intervjuades totalt 65 personer – regionala och kommunala kulturchefer, avdelningschefer, enhetschefer eller motsvarande i förvaltningen, samt scenkonstchefer, verksamhetsledare och producenter.

Totalt intervjuades 13 regionala kulturchefer, avdelningschefer, utvecklingsledare eller motsvarande i den regionala förvaltningen. Vidare intervjuades 19 scenkonstchefer, verksamhetsledare och producenter vid scenkonstorganisationer i kultursamverkansmodellen. Därtill intervjuades ungefär hälften av de kommunala kulturcheferna eller motsvarande, totalt 27 personer. Dessutom intervjuades 6 företrädare för ideella arrangörsföreningar. Skriftligt svar inkom från ytterligare 3.

Intervjuerna genomfördes över telefon mellan november 2022 och mars 2023 och varade i ungefär 60 minuter. Intervjuguider återfinns i bilaga 3.

² Två enkäter skickades ut till Jönköpings kommun, både till kultur- och fritidsdirektör och till avdelningschef kultur och bibliotek.

³ Enkäten skickades ut den 18 oktober 2022 och med tre påminnelser. Sista svarsdag var den 9 november.

Disposition

Efter detta inledande kapitel följer en beskrivning av den regionala scenkonstens framväxt följt av en översikt av dagens organisationsformer och scenkonstområden för de regionala scenkonstorganisationerna. Därefter följer en kvantitativ kartläggning av scenkonst i kultursamverkansmodellen med fokus på ekonomi, personal, föreställningar, konserter och publik under perioden 2013 till 2022. I nästkommande kapitel fördjupas beskrivningen av samverkan om scenkonst i sex regioner. I det avslutande kapitlet sammanfattas resultaten utifrån rapportens frågeställningar och kapitlet avslutas med Kulturanalys bedömning.

Scenkonstens regionalisering under 100 år

I detta kapitel skildras översiktligt hur delar av den offentligt finansierade scenkonsten i Sverige – teater, musik och dans – successivt har regionaliserats under 100 år.

”Scenkonstens regionalisering” har flera betydelser, dels geografisk spridning och att scenkonst blir tillgänglig i hela landet, dels överföring av ansvar och finansiering från staten till landsting eller regioner. Beskrivningen av historien fram till omkring 1970 handlar om den första betydelsen, att bygga upp infrastruktur för spridning av statligt finansierad scenkonst. Därefter har efter hand decentraliseringen av ansvar och finansiering kommit i fokus.

De regionala organisationerna för teater och musik har i stort utvecklats parallellt, medan dansen i organisatoriskt hänseende har en yngre historia. Dansens regionala struktur skiljer sig också till viss del från teaterns och musikens.

Benämningarna länsteater och länsmusik förekommer i många organisationers namn, och samarbetsorganisationen Länsteatrarna har valt just detta namn. I utredningar, litteratur och regionala kulturplaner används även ”regionteater”, ”regionala teaterensembler” och ”teater med regionalt uppdrag”. På musiksidan motiveras benämningen länsmusik av att organisationerna skapades vid ett tillfälle och ersatte den tidigare Regionmusiken. Samarbetsorganisationen heter dock Regional musik i Sverige. I detta kapitel används de olika termerna fritt, beroende på sammanhanget.

Teatern

Folkparksteatern och Skådebanan

I början av 1900-talet skapades två organisationer med ambitionen att nå ut med scenkonst till invånare utanför storstäderna i hela Sverige. Folkparksteatern grundades 1905 och var en verksamhet som organiserades av Folkets parkers centralorganisation (nuvarande Folkets hus och parker) (Engel 1982, s. 59–62). Skådebanan, som grundades 1910, var en annan organisation som till stor del arbetade för samma ändamål: att göra teater tillgänglig för fler oavsett bostadsort. Skådebanan hade på 1910- och 1920-talet turnerande verksamhet och kom efter hand att bygga upp regionala organisationer. Dessa kom dock aldrig att täcka hela landet. Skådebanans turnerande verksamhet, som ofta organiserades i samarbete med folkparker, drevs fram till 1934, då den delvis kom att ersättas av Riksteatern (Engel och Janzon 1974, s 34; Nilsson 2003, s. 109).

Riksteatern

Ordförande för Skådebanan 1925–1932 var Arthur Engberg, då riksdagsman och chefredaktör för Social-Demokraten. När han 1932 utsetts till ecklesiastikminister tog han initiativ till en teaterutredning. Denna skulle särskilt undersöka hur teaterkonsten kunde nå ut till medborgare i städer där det inte fanns några scener. Ett av utredningens viktigaste resultat var tillkomsten av Riksteatern 1933 (SOU 1934:3, del 2). Riksteatern byggde redan från början på idén att ett stort antal regionala teaterföreningar skulle stödjas av en centralorganisation. Snart började också Riksteatern att producera egna föreställningar som turnerade bland teaterföreningarna.

I mitten av 1960-talet inledde Riksteatern ett förnyelsearbete, med sikte på att i större utsträckning realisera Arthur Engbergs vision att professionell scenkonst skulle finnas i hela landet och nå ut till alla medborgare. Ett led i detta arbete var att åren 1967–1972 inrätta regionala ensembler i fem städer: Västerås, Örebro, Skellefteå, Växjö och Ronneby. Skådespelarna var tillsvidareanställda av Riksteaterns centrala organisation.

Arbetet bedrevs främst i städerna, men syftet var att nå publik både i städerna och i omgivande landsbygd och mindre samhällen. Riksteaterns regionala ensembler var alltså en statligt organiserad och finansierad verksamhet men med regionalt uppdrag (Hoogland 2005, s. 46–47).

Fria grupper etablerar sig utanför storstäderna

En annan regional teaterstruktur växte fram genom de fria grupper som etablerades på några ställen i landet och som tog på sig uppgiften att spela teater för människorna på platsen. Ofta riktade de in sig på teater för barn och ungdomar. Till Kalmar kom en fri grupp som kallade sig Byteatern. I Dalarna bedrev Kopparbergsteatern i början av 1970-talet uppsökande skolteater med finansiering från Riksteatern. Kopparbergsteatern gick samman med delar av Gorillateatern från Malmö och bildade Dalateatern 1973, med stöd av landstinget. I Visby fanns sedan 1970-talet Bryggeriteatern, som 1992 fick en fast scen och 1995 länsteateruppdrag (Hoogland 2005, s. 284). I Sunne bildades en barnteatergrupp, som 1985 antog namnet Västanå teater och 2009 fick regionalt uppdrag av landstinget. Oktoberteatern startade som fri musikteatergrupp i Malmö 1973 och har sedan 1978 ett avtal med Södertälje kommun att vara ”stadens teatergrupp”.

Befintliga stadsteatrar

Till den regionala teaterstrukturen kan läggas ett antal sedan länge etablerade stadsteatrar: Stadsteatern Norrköping–Linköping (gemensam verksamhet sedan 1947; från 1980 Östgötateatern), Upsala–Gävle stadsteater (gemensam verksamhet 1951–1982), Göteborgs stadsteater, Malmö stadsteater, Helsingborgs stadsteater och Borås stadsteater. Av dessa blev endast Östgötateatern länsteater (Nilsson 2003, s. 111–112; Hoogland 2005, s. 284; Kulturrådet 2000:1, s. 57).⁴

⁴ Samarbetet mellan Gävle och Uppsala upphörde 1982. I Uppsala län och Skåne finns inga länsteatrar. Stockholms Stadsteater (nu en del av Kulturhusets Stadsteatern) har sedan tillkomsten 1956 varit en kommunal organisation.

Hus och scener

I många städer har det sedan mitten av 1800-talet byggts teaterhus, utan att någon fast ensemble har anställts (Nilsson 2003, s. 107). Många av dessa gamla stadsteatrar står kvar och används i dag som scener för gästspel, ofta arrangerade av lokala riksteaterföreningar. Från tiden efter andra världskriget har nya teaterhus byggts med sikte på större flexibilitet och bredare scenöppning för att möjliggöra fler och nya konstnärliga uttryck. Senare har många kommuner byggt kulturhus med scener och lokaler för flera kulturformer som bibliotek och bildkonst. Ibland är de också sammanbyggda med skolor. I många kommuner finns Folkets hus, som ofta har bra förutsättningar för scenkonst.

Regional infrastruktur före länsteatrarna

Vid mitten av 1970-talet fanns sålunda en regional infrastruktur för teater som täckte stora, men långt ifrån alla delar av landet. Sammanfattningsvis utgjordes denna av Riksteatern med sina lokala teaterföreningar, fem riksteaterensembler, ett antal lokalt förankrade fria grupper, redan etablerade stadsteatrar och ett stort antal teaterhus, kommunala kulturhus och Folkets hus. Vad gäller fördelningen av det ekonomiska ansvaret rådde obalans mellan de olika samhällsnivåerna. Riksteatern hade statlig finansiering. De fria grupperna med lokal förankring hade blandad finansiering. Stadsteatrarna var kommunala angelägenheter med statligt stöd. Landstingens del, däremot, var i allmänhet högst begränsad.

Musiken

Musikens regionalisering har haft ett annorlunda, men parallellt förlopp, där både skillnader och likheter är intressanta.

Militärmusiken

Förutom opera, som spelades i Stockholm, Göteborg och Malmö, och musiken i Svenska kyrkan, fanns det före 1970-talet två slags statligt finansierade professionella musikverksamheter: symfoniorkestrar och militärmusiken. Det är från militärmusiken dagens regionala musikorganisation härstammar.

Musikkårer fanns i alla garnisonsstäder och dess musiker framträdde också i många civila sammanhang. Militärmusiken fyllde alltså tidigt en regional funktion (Kulturrådet 1981:6).

Institutet för Rikskonserter

År 1963 inrättades på försök Rikskonserter. Tanken att skapa en motsvarighet till Riksteatern hade formulerats i 1947 års musikutredning (SOU 1954:2, s. 149–158). Rikskonserter var ”det första större projekt som regeringen startade för att på en avgränsad sektor bygga ut det kulturella distributions-systemet” (SOU 1972:66, s. 136). Efter fem år permanentades verksamheten i stiftelseform med namnet Institutet för Rikskonserter.⁵

Militärmusiken omorganiseras till Regionmusiken

År 1971 omvandlades Militärmusiken till den statliga myndigheten Regionmusiken. Den organiserades i åtta regioner och 22 avdelningar (Kulturrådet 1981:6 s. 129–136). Regionmusikens huvudsakliga uppgift var att utgöra en bred och flexibel resurs i det lokala musiklivet på avdelningsorterna. Alla orter som tidigare hade haft en militär musikkår fick nu en regionmusikavdelning. Regionmusikens avdelningar organiserades i allmänhet i ensembler, huvudsakligen med blåsare, men även slagverk, stråkar och piano förekom (Kulturrådet 1981:6, s. 130–136).

Rikskonserters regionala organisation

Parallellt med Regionmusikens organisering inrättade Institutet för Rikskonserter en regional organisation som var fullt utbyggd 1981. Den geografiska indelningen följde Regionmusikens. De två statliga myndigheterna Regionmusiken och Institutet för Rikskonserter hade båda i uppgift att ta ansvar för att professionell musik skulle nå ut i alla delar av landet. Med mindre förändringar kom denna regionala struktur att bestå i närmare två årtionden (Kulturrådet 1981:6, s. 79–82, s. 129–136).

⁵ Riksutställningar inrättades 1965 med ett motsvarande uppdrag att stödja utställningsarrangörer och produktion av turnerande utställningar.

Symfoni- och kammarorkestrar

I slutet av 1960-talet fanns i Sverige sju professionella symfoniorkestrar: i Stockholm (Filharmonikernas och Sveriges Radio), Göteborg, Malmö, Helsingborg, Norrköping och Gävle. De hade alla tillkommit under 1900-talets fyra första årtionden. Därtill fanns orkestrar i Örebro och Västerås, även om dessa inte var fullt ut professionella. De nämnda orkestrarna drevs i olika organisationsform med förlusttäckning av stat och kommun (Kulturrådet 2000:3, s. 130–152).

Kyrkomusik

Svenska kyrkan har fram till den skildes från staten år 2000 utgjort en rikstäckande organisation för professionell musik. Staten har, genom musik- högskolorna, behållit ansvaret för utbildningen av kyrkomusiker. Kyrkans regionala musikorganisation behandlas inte i denna rapport.

Mot en ny kulturpolitik

Vid slutet av 1960-talet hade utförandet av den professionella scenkonsten, inom både teater och musik, till betydande del decentraliserats. Här fanns en regional infrastruktur som bestod av Riksteatern med sina många lokala föreningar och sina regionala ensembler. På musiksidan fanns Regionmusiken med sina avdelningar, Institutet för Rikskonserters regionala organisation och sju professionella symfoniorkestrar. Finansieringen av den regionala scenkonsten var dock till större delen alljämt statlig.

Inom dansområdet skedde inte någon motsvarande utveckling, med undantag för de två turnerande kompanier som Riksteatern hade ansvar för: Cullbergbaletten och Cramérbaletten, båda skapade 1967. Den 1 januari 1969 inrättade regeringen en utredning med kompetens inom skilda delar av kulturområdet.

Uppgiften var att utarbeta ett förslag till en politik för de långsiktiga insatserna på kulturområdet. Utredningen benämndes Kulturrådet och tre år senare lade den fram sitt förslag, Ny kulturpolitik. Där framfördes kulturlivets decentralisering som ett centralt delmål för den kulturpolitik som nu

formulerades (SOU 1972:66). Kulturlivets regionalisering var här en central fråga. Den sågs som ett medel för att nå det uttalade målet att ”bryta existerande geografiska, ekonomiska och sociala barriärer på det kulturella området” (SOU 1972:67, s. 24).

Utredningen föreslog att länsteatrar skulle inrättas i alla län, med landstingen som huvudmän. Länsteatrarna skulle dock inte arbeta isolerade i förhållande till varandra. Utredningen skriver att [samverkan] ”bör ske genom utbyte mellan länen, produktion och distribution [bör vara] baserad på större regioner än län /.../. Landstingen bör ha huvudansvaret för den kulturverksamhet som man inom länen väljer att lägga på länsnivå.” (SOU 1972:67, s. 50.)

Här fanns också en argumentation för stiftelseformen som är intressant i dag, inte minst mot bakgrund av den pågående diskussionen om avståndet mellan politisk makt och konstnärlig verksamhet: ”Den direkta ledningen av länsteatern bör dock vara fristående från de politiskt ansvariga organen. [...] Stiftelseformen tillåter att olika intressenter, såsom landsting, hemkommun och föreningsliv, ställer sig bakom länsteatern och tillförsäkras inflytande samtidigt som stiftelsen blir fristående från de politiska organen.” (SOU 1972:67, s. 50.)

Utredningen fann det rimligt att det i början av 1980-talet skulle finnas en länsteater i nästan varje län. Den befintliga infrastrukturen borde ligga till grund för organiseringen. ”Regionaliseringen av teaterverksamheten bör ske genom att Riksteaterns landsortsbaserade ensembler och flertalet stadsteatrar omvandlas till länsteatrar samt genom att ett tiotal nya länsteatrar tillkommer.” (SOU 1972:67, s. 50.)

Så kom det också att bli och de flesta länsteatrar organiserades som stiftelser.

På musiksidan såg utredningen Kulturrådet principiella brister i Regionmusikens organisering: ”Regionmusiken är en statlig organisation på regional nivå. Detta ligger inte i linje med kulturrådets allmänna principer om fördelning av ansvaret mellan stat, landsting och kommun.” (SOU 1972:67, s. 54.). Lösningen på detta problem kom att kräva lång utredningstid.

Scenkonst i 1974 års kulturpolitik

1974 års kulturpolitik skapades på statligt initiativ och innebar att den regionala nivån och landstingen fick ansvar för att föra ut kultur till alla invånare. Denna regionalisering innebar att en struktur av till stor del landstingsägda institutioner byggdes upp med länsteater, länsmusik, länsbibliotek och läns museer.

Ansvarsfördelningen mellan stat, landsting och kommuner tydliggjorde inte bara det regionala ansvaret, utan också att ansvaret för det lokala kulturlivet i första hand vilade på kommunerna. I sin beskrivning av 1970-talets kulturpolitik framhåller Sven Nilsson ett antal kärnidéer som kom att få långsiktig betydelse: En avsåg en territoriell struktur med tre nivåer och tydlig ansvarsfördelning mellan staten, landstingen och kommunerna. En annan kärnidé var kultur i hela landet genom uppbyggnad av ett nät av kulturinstitutioner med länet som bas, kulturell mångfald som inkluderade det fria kulturlivet och prioritering av barn och ungdomar (Nilsson 2003, s. 249).

Utbyggnaden av länsteatersystemet

Utbyggnaden av länsteatersystemet hade i praktiken redan påbörjats. Befintliga verksamheter fick länsteaterstatus och nya skapades. Riksteaterns regionala ensembler ombildades till stiftelser, fördes över till landstingen och fick nytt huvudmannaskap. Ideella föreningar fick regionalt uppdrag. En stadsteater omvandlades till länsteater. Processen tog flera årtionden. Den sista självständiga länsteatern inrättades i Östersund 1997 (nu en del av Estrad Norr) och sedan dess har flera teatrar fått regionala uppdrag, till exempel Västanå teater, Folkteatern i Göteborg, Oktoberteatern i Södertälje och Giron Sámi Teáhter.

Den nya kulturpolitiken innebar också att Riksteatern fick ett förändrat uppdrag med fyra huvuduppgifter, där den första var följande: ”att samverka med länsteatrarna för att bland annat åstadkomma ett samspel mellan centralt och regionalt utbud och ett utbyte av länsteaterföreställningar” (SOU 1972:67, s. 51). Därutöver skulle Riksteatern distribuera produktioner från andra teatrar än länsteatrarna, producera egna uppsättningar och till sist genomföra vissa ”expert- och konsultuppgifter” (SOU 1972:67, s. 51).

Musiken utreds

Ett annat resultat av 1974 års kulturpolitik var att även Institutet för Rikskonserter fick ett förändrat uppdrag. Härigenom fick Rikskonserter ett uppdrag som till stor del liknade Riksteaterns. Stiftelsen fick nu fyra huvuduppgifter: att samverka med länsorkestrar och regionmusik, att distribuera produktioner från andra ensembler, att producera egen kompletterande produktion samt, även här, att utföra vissa ”expert- och konsultuppgifter” (SOU 1972:67 s. 55).

Musikens regionalisering krävde ett större utredningsarbete vars historik inte närmare beskrivs här. Beslutet att avveckla regionmusiken och Institutet för Rikskonserter fattades 1984 (Kulturrådet 1994, s. 13). Genomförandet av den ganska komplexa processen överläts till Centrala musikkommittén om musiklivets regionalisering (CEMUS), som 1988 lade fram sin slutrapport ”Ut med musiken” (Kulturrådet 1994:2, s. 12–13; SOU 1988:51).⁶

Länsmusikreformen 1988

Efter flera års omsorgsfulla förberedelser genomfördes den 1 januari 1988 den reform på musikens område som kommit att strukturera det regionala svenska musiklivet fram till i dag.⁷

Sammanfattningsvis innebar reformen bland annat följande:

- Regionmusikens avdelningar och Institutet för Rikskonserter regionala avdelningar omvandlades till länsmusikstiftelser i de flesta län. Undantag var Gävle, Sörmland, Jönköping och Kalmar.
- I Skåne fick Kristianstad aldrig någon egen länsmusik utan blev en del av den nya stiftelsen Musik i Skåne. På liknande sätt skapades Musik i Väst, som gemensam länsmusikorganisation för de tre landstingen i Västra Götaland.

⁶ Historiken 1981–1988 är sammanfattad i Kulturrådets rapport 1994:2, s. 9–17.

⁷ En översikt av länsmusikens historia ges i Svensk Scenkonst (2015).

- Musikertjänsterna i regionmusiken överfördes till de nya länsmusikstiftelserna.
- Stiftelsen Institutet för Rikskonserter lades ner och därmed dess regionala organisation. En ny stiftelse skapades med namnet Svenska Rikskonserter.
- Svenska Rikskonserterns uppdrag var att ”främja utvecklingen av musiklivet i hela landet och inom skilda musikaliska uttrycksformer”. Verksamheten skulle ”anpassas efter regionala och lokala behov”.

Länsmusikreformen och musikertjänsterna

Omkring 480 musikertjänster överfördes från regionmusiken till länsmusikstiftelserna (Kulturrådet 1981:6, s. 130–136; Kulturrådet 1994:2, s. 26–65). Tjänsterna kom alltså från början från Militärmusiken och dominerades av blåsare. De var i allmänhet organiserade i ensembler.

Efter hand har de flesta av dessa ensembler avvecklats och antalet tjänster har minskat till långt under hundra. Förändringen har till större delen kunnat genomföras med naturlig avgång. Pådrivande faktorer har varit länsmusikorganisationernas behov av flexibilitet och de ekonomiska villkoren. Med färre tillsvidareanställningar har möjligheterna att arbeta med frilansare och större genbredd ökat (SOU 1988:51; Kulturrådet 1994:2).

Länsmusikreformen och orkestrarna

Regionmusikens avdelningar hade ensembler, men inga orkestrar. Vid reformens genomförande fanns, som vi har sett tidigare, sju helt professionella symfoniorkestrar i landet. Ingen av dessa orkestrar kom att beröras av länsmusikreformen. Däremot innebar reformen en öppning för de landsting som så önskade att inordna befintlig orkester i den nya länsmusikorganisationen eller att etablera en ny orkester inom länsmusikens ram. Sålunda blev musikteaterkapellen i Karlstad och Umeå del av de respektive länsmusikverksamheterna med den dubbla uppgiften att både spela musikteater och konsertant musik.

I Örebro och Västerås lades befintliga orkestrar in i länsmusiken senare. Örebro kammarorkester blev 1993 en del av länsmusiken (från 1995 Svenska kammarorkestern). I samband med en större omorganisering av länsmusiken i Västmanland 1998 övertog Västmanlandsmusiken ansvar för Västerås musiksällskaps orkester som då fick namnet Västerås sinfonietta. I Dalarna fanns över huvud taget ingen orkester, men på politiskt initiativ skapades där en ny kammarorkester med heltidstjänster 1991. Den fick namnet Dalasinfoniettan (Kulturrådet 1994:2, s. 26–65; Landstinget Dalarna 1990 s. 17–18).

Från 1970- och 1980-talets regionala reformer till 2010

Scenkonstens regionalisering från 1960-talet och framåt utmärks av stor kontinuitet vad gäller argument och uppdrag. Scenkonsten skulle nå alla invånare i både geografiskt och socialt hänseende.

Den skulle vara en kraft i hela samhället och prioritera barn och unga. Ansvaret fördelades mellan staten, landstingen och kommunerna, där de två senare nivåerna var avgörande för uppdragens realiserande.

De två strukturerna, länsteatrarna och länsmusiken, har sedan de etablerades varit påfallande stabila, även om det på sina håll genomförts organisatoriska förändringar. Stiftelser har i några fall omvandlats till aktiebolag (i Örebro och Västerbotten). Två scenkonstbolag har bildats (i Västernorrland och Östergötland).

Några tidigare självständiga organisationer har övertagits i regional förvaltning (till exempel Musik i Blekinge, Musik i Halland och Norrbottensmusiken). Flera exempel kan nämnas, men det ändrar inte bilden av stabilitet. Förändringar som syftar till samarbete över regiongränser är intressanta i ett annat perspektiv. I två fall har huvudmän i två olika regioner gått samman om en gemensam verksamhet. Det gäller Regionteatern Blekinge Kronoberg och Musik i Syd (Skåne och Kronoberg). Kulturrådet uppmärksammade detta och kunde, i sin utvärdering av länsmusikreformen 1994, konstatera följande: ”man kan i varje fall finna att hittills har betydligt mer möda lagts på att forma den egna profilen självständigt än att samordna den med grannarna.” (Kulturrådet 1994:2, s. 152–153.)

I två fall på musiksidan påbörjades eller genomfördes integration över länsgränser redan före länsmusikreformen: landstingen i Kristianstad och Malmö organiserade aldrig var sin verksamhet utan skapade direkt 1988 Stiftelsen Musik i Skåne. I Västra Götaland gick man till väga på liknande sätt och bildade 1988 Stiftelsen Musik i Väst. I Sydsverige fortsatte sedan integrationen genom att regionerna Skåne och Kronoberg 2003 bildade ett gemensamt länsmusikaktiebolag, Musik i Syd.

Dansen

Dansen pekades ut som ett eget konstområde i kulturpolitiska sammanhang först i mitten av 1990-talet. Dansen har därmed inte lika utvecklad institutionell infrastruktur som teatern och musiken (Konstnärsnämnden&/Kulturrådet 2015, s. 10).

Den professionella dansen var dessförinnan knuten till operascenerna i Stockholm och Göteborg och till Malmö Stadsteater som hade ett danskompani från 1944 till 1995, då danskompaniet omvandlades till Skånes Dansteater. Självständiga dansverksamheter inrättades först på 1960-talet med Cullbergbaletten och Cramérbaletten, båda knutna till Riksteatern. Åren 1971 till 1996 existerade dessutom Östgötabaletten, organiserad som en del av Östgöteatern. Den fria danssektorn samlar majoriteten av upphovspersoner och dansare och det finns även gästspelsscener och arrangörer som presenterar dansföreställningar (Konstnärsnämnden&/Kulturrådet 2015, s. 23).

Statens insatser för regional dansverksamhet

I regeringens proposition Kulturpolitik 1996/97:2 formulerades följande utgångspunkter för statens insatser på dansområdet:

- ge danskonsten en regional förankring
- utveckla intresset för dansen som konstform
- stödja ett brett dansutbud av hög kvalitet

- främja dansens förnyelse och utveckling (återgivet från Konstnärsnämnden&/Kulturrådet 2015, s. 10).

Den första punkten om att ge danskonsten en regional förankring innebar bland annat att fortsätta etablering av den struktur med regionala danskonsulenter som påbörjats 1992 och som beskrivs mer under rubriken Regional dansverksamhet.

Dansens Hus och Dansnät Sverige

Två viktiga steg för att förstärka dansens infrastruktur var tillkomsten av Dansens hus och Dansnät Sverige. Dansens Hus i Stockholm är en gästspels-scen som sedan 1991 presenterar dansföreställningar på internationell nivå. Dansens Hus är en stiftelse och finansieras av staten och Stockholms stad (Dansens Hus 2023).

Dansens Hus bildade, tillsammans med sex regionala eller kommunala parter, Dansnät Sverige, som från 2003 organiserat landsomfattande turnéer med nationella och internationella produktioner. I dag har Dansnät Sverige 15 parter och samarbetar med ett fyrtiotal scener och arrangörer. Parterna utgörs av dansorganisationer, regionala scenkonstorganisationer, regioner, kommuner och en teaterförening, och täcker stora delar av Sverige. Dansnät Sverige finansieras av Kulturrådet och de deltagande parterna (Dansnät Sverige 2023). Dansnät Sverige ingår inte i kultursamverkansmodellen, men de flesta av de 15 parterna utgörs av scenkonstverksamheter i kultursamverkansmodellen.

Handlingsprogram för dans

År 2006 presenterades ”Handlingsprogram för den professionella dansen”, som Kulturrådet sammanställt på uppdrag av regeringen. Visionen i handlingsprogrammet var följande:

Danskonsten i Sverige ska vara av hög kvalitet och erbjuda ett brett utbud som når medborgare i hela landet. Dansen ska ha goda villkor för konstnärlig utveckling och vara en del av det internationella kultursamarbetet. (Kulturrådet 2006, s. 11.)

Handlingsprogrammet innebar nya sätt att arbeta och samarbeta, där många aktörer var involverade i processen. Långsiktighet betonas i handlingsprogrammet och vidare att bygga upp en struktur för dansområdet genom utökad samverkan mellan stat, regioner/landsting och kommuner. Handlingsprogrammet identifierade även behov av prioriterade insatser för utövarna, scenerna, det internationella kultursamarbetet och det nationella samspelet (Kulturrådet 2006, s. 15).

Regional dansverksamhet

Regionala danskonsulenter

Under 1990-talet började regionala danskonsulenttjänster inrättas på initiativ av Kulturrådet och landstingen. Danskonsulenterna är en del av kultursamverkansmodellen och är vanligen placerade hos regionen, men det förekommer också att konsulenter är anställda av en regional scenkonstorganisation. Uppdraget är främjande, bland annat genom att bredda intresset för att uppleva och utöva dans, men också genom att stödja professionella utövare.

Främjande av dans utförs på olika sätt i olika regioner och med varierande närhet till produktionsarbete. Många danskonsulenter främjar dans för, av och med barn och unga och andra arbetar mer med att förmedla föreställningar (Konstnärnsnämnden&/Kulturrådet 2015, s. 39). Danskonsulenterna har en förening för att driva gemensamma frågor: Samarbetsrådet för regional dansutveckling.

Organisationer med anställda dansare

Det finns i dag fyra organisationer som producerar dans med anställda dansare och som ingår i kultursamverkansmodellen. GöteborgsOperan, Regionteater Väst, Scenkonst Västernorrland (Norrdans) och Skånes Dansteater.

Norrdans, turnerar i de fyra nordligaste regionerna genom Norrlands nätverk för Musikteater och Dans som bildades 2000 (Konstnärnsnämnden&/Kulturrådet 2015, s. 35). Dessutom har Riksteatern med Cullberg sedan 2014 ett utökat

uppdrag från regeringen inom dansområdet, som bland annat innebär att sprida dansen som konstform i hela landet genom samarbete med regionala och lokala aktörer (Konstnärsnämnden&/Kulturrådet 2015, s. 32).

Organisationer utan anställda dansare

Dans i Nord, Norrbottens dansinstitution, bildades 2000 av landstinget och Piteå kommun och är i dag en del av kommunens förvaltning. I Halland finns sedan 2011 Rum för Dans, som är en del av regionens förvaltning och drivs i samarbete med kommunerna Kungsbacka och Falkenberg. Både Dans i Nord och Rum för Dans är parter i Dansnät Sverige. Därtill förekommer det samarbeten i andra regioner med kommuner och andra parter kring dansplattformar.

Dansverksamhet inom länsteatern, länsmusiken och den regionala förvaltningen

Den regionala dansverksamheten är ofta inkluderad i länsteatern eller i den regionala förvaltningen och i enstaka regioner inom länsmusiken. Två regionala förvaltningar är parter i Dansnät Sverige: förvaltningen för kulturutveckling i Västra Götalandsregionen och Region Uppsala kulturutveckling. Region Gävleborg samarbetar med Gävle teaterförening som är part i nätverket. Fem regionala scenkonstorganisationer är parter i Dansnät Sverige: Regionteatern Blekinge Kronoberg, Dalateatern, Norrlandsoperan, Västmanlandsmusiken och Vara konserthus. Dessutom samarbetar Smålands Musik och Teater med Jönköpings kommun som är part i Dansnät Sverige, och föreställningar spelas bland annat i kulturhuset Spira (Dansnät Sverige 2023).

Sammanfattning

- Ambitionen om att nå ut med offentligt finansierad professionell scenkonst utanför storstäderna kan spåras till början av 1900-talet. År 1933 inrättades Riksteatern som byggde upp ett rikstäckande nät av regionala och lokala teaterföreningar. På musiksidan fanns militärmusiken, spridd över stora delar av landet. Under 1900-talets första årtionden inrättades symfoniorkestrar i sex städer. År 1967 inrättade Riksteatern Cullbergbaletten som ett nationellt och internationellt turnerande danskompani.

- I början av 1970-talet utgjordes den regionala infrastrukturen för teater i korthet av Riksteatern med dess regionala och lokala riksteaterföreningar, regionala ensembler, fria grupper och stadsteatrar.
- I början av 1970-talet bestod den regionala infrastrukturen för musik av Stiftelsen Institutet för Rikskonserter och myndigheten Regionmusiken, med respektive regional organisation, samt av professionella symfoniorkestrar.
- Resultatet av 1974 års kulturpolitik innebar genomgripande förändringar för scenkonstområdet. Idéerna var dock inte nya och stora delar av infrastrukturen hade redan påbörjats, exempelvis uppbyggnad av länsteatrar. Länsmusikreformen genomfördes först 1988, genom att Regionmusiken och Rikskonserterns regionala organisation omvandlades till länsmusikstiftelser i de flesta län.
- Dans pekades ut som ett eget konstområde i kulturpolitiska sammanhang först i mitten av 1990-talet. Dansen har därmed inte en lika utvecklad institutionell infrastruktur som teatern och musiken. Under 1990-talet började regionala danskonsulenttjänster inrättas på initiativ av Kulturrådet och landstingen.
- År 2006 presenterades ”Handlingsprogram för den professionella dansen” av Kulturrådet. Av handlingsprogrammet framgår bland annat att en struktur ska byggas upp genom utökad samverkan mellan stat, regioner/landsting och kommuner.
- Riksteatern, Dansens Hus och Dansnät Sverige har varit viktiga för spridningen av professionell dans i stora delar av landet. Flera regionala scenkonstorganisationer är parter i Dansnät Sverige.
- Den regionala dansverksamheten är ofta inkluderad i länsteatern eller i den regionala förvaltningen och i enstaka regioner inom länsmusiken. I några regioner finns självständiga organisationer som producerar dans.

Organisationsformer för regional scenkonst

I detta kapitel beskrivs översiktligt organisationsformer och scenkonstområden för de regionala scenkonstorganisationerna.⁸

De regionala scenkonstorganisationerna har olika organisationsformer. Det förekommer att scenkonstverksamheten är en del av regionens förvaltning, men självständiga organisationer är vanligast och de kan ha olika associationsformer. De förekommande formerna är stiftelse, aktiebolag, kommunalförbund, ideell förening och ekonomisk förening. Oavsett associationsform har regionerna gjort olika val när det gäller om de olika scenkonstområdena ska ha var sin organisation eller en gemensam.

Organisationsformer

Stiftelser, aktiebolag och scenkonstbolag

De flesta länsteatrar och länsmusikorganisationer inrättades från början som stiftelser. Flera av dem har förblivit i det närmaste oförändrade. Det gäller musikstiftelserna i Uppland, Kalmar, Värmland, Dalarna och på Gotland, samt länsteaterstiftelserna i Dalarna och Gävleborg. De övriga stiftelserna har blivit föremål för omorganisation och omvandlats till aktiebolag eller förts in i sin regions förvaltning.

Scenkonstbolag är specialfall, där flera befintliga verksamheter inom olika konstområden samorganiserar, men behåller en stor del av sin verksamhetsmässiga självständighet. Det finns i dag två regionala scenkonstbolag i Sverige. Det ena är Scenkonst Västernorrland (musik, teater, dans och film), ägt av Region Västernorrland och Sundsvalls kommun. Det andra är Scenkonst Öst

⁸ Källa till detta kapitel om inte annat anges är Celsing 2021.

(musik och teater), ägt av Region Östergötland och kommunerna Norrköping och Linköping. Scenkonst Öst har i dag tre verksamheter: Östgötateatern, Norrköpings symfoniorkester och Östgötamusiken.⁹

Till ett aktiebolags styrelse kan väljas personer utan politiskt mandat. Detta ger möjlighet att till styrelsen knyta kompetenser från flera samhällsområden. Frågan har diskuterats i flera sammanhang, men har inom scenkonstområdet bara realiserats i Vara konserthus, där en majoritet av styrelseledamöterna inte är politiker.

Ett fall där aktiebolagsformen är nödvändig är de organisationer som ägs av två regioner och samordnar scenkonstverksamhet i två regioner. Flera sådana möjligheter har diskuterats genom åren, men bara två har kommit till stånd: Regionteatern Blekinge Kronoberg och Musik i Syd.

Kommunalförbund

Kommunalförbund är en samverkansform för kommuner och landsting. Räddningstjänst och teknisk förvaltning är exempel på samhällsfunktioner som kan organiseras som kommunalförbund. Inom kulturområdet är kommunalförbund ovanliga. I Västmanland är teater och musik sedan 1998 organiserade parallellt i två kommunalförbund, båda samägda av regionen och Västerås stad. Till dessa två ska läggas Norrlands nätverk för Musikteater och Dans, som ägs av de fyra nordligaste regionerna och skapades år 2000. Till stora delar drivs kommunalförbund på samma sätt som aktiebolag, men de skiljer sig i två viktiga avseenden. Dels lyder kommunalförbund under kommunallagen, dels kan till styrelsen för ett kommunalförbund bara utses personer som sitter i sin huvudmans fullmäktige.¹⁰

⁹ Östgötamusiken blev en del av Scenkonst Öst den 1 januari 2023. En liknande konstruktion på kommunal nivå är Helsingborgs arena och scen AB som bland annat omfattar Helsingborgs stadsteater och Helsingborgs symfoniorkester och konserthus.

¹⁰ Information om kommunalförbund finns på hemsidan för Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Ideella och ekonomiska föreningar

Några länsteaterorganisationer har sitt ursprung som fria grupper som bedrivit sin verksamhet som ideella föreningar. När de fått länsteateruppdrag har de oftast behållit sin organisationsform. Så är fallet med Länsteatern på Gotland, Byteatern i Kalmar, Västana teater och Giron Sámi Teáhter. Även Folkmusikens hus i Rättvik är en ideell förening. Folkteatern i Göteborg är ett aktiebolag ägt av en ekonomisk förening. De regionala Riksteaterföreningarna är ideella föreningar.

Scenkonst i regionens förvaltning

Alternativet till självständig organisation är att regionen utövar scenkonstuppdraget själv, genom den egna förvaltningen. Av de regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen gäller detta Jämtland Härjedalen och Jönköpings län, samt delvis Halland och Gävleborg. Argumenten för denna lösning brukar vara att den underlättar styrning och ger större kostnadseffektivitet. Verksamhetsmässiga argument för förvaltningsmodellen förs däremot sällan eller aldrig fram.

En variation mellan de regioner som har förvaltningsmodell är om den främjande verksamheten är knuten till scenkonstorganisationen (som till exempel i Halland) eller om den utförs inom en separat avdelning av regionens förvaltning (som i Jönköpings län).

Scenkonstområden

Musik och teater

Scenkonstområdena kan antingen hållas åtskilda, så att musiken och teatern i en region har var sin organisation, eller vara samorganiserade. Separata organisationer är alltså den vanligaste formen. Det har främst två orsaker. För det första skiljer sig tillkomstprocesserna mellan länsteater och länsmusik, vilket har beskrivits i föregående kapitel. Länsteatern inrättades successivt från slutet av 1960-talet, medan länsmusiken skapades vid ett tillfälle, genom den så kallade länsmusikreformen 1988.

För det andra skiljer sig scenkonstområdena åt i flera avseenden, till exempel genom att musik, teater och dans har olika produktionslogik. Musiken har betydligt kortare omloppstid. Konsertproduktioner repeteras under en kortare period, ofta en vecka, varpå de spelas någon eller några gånger. Vad gäller teater och dans är både repetitionsarbete och spelperioder betydligt längre.

Av de regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen, har Jämtland Härjedalen, Jönköpings län och Västernorrland gemensam organisation för musik, teater och dans. I övriga Sverige dominerar lösningen med separata organisationer. Det är bara Sörmland (regionens förvaltning) och Östergötland (scenkonstbolag) som har gemensam organisation.

Musikteater

Några regionala scenkonstorganisationer har musikteater som prioriterad verksamhet. Av de regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen, gäller detta i viss mån Estrad Norr, som producerar musikteater för barn och unga. Smålands Musik och Teater inledde en satsning på musikalproduktion 2016, men har minskat den verksamheten. I övrigt har GöteborgsOperan, Värmlandsoperan och Norrlandsoperan omfattande produktion av opera och musikal, huvudsakligen på hemmascenerna i Göteborg, Karlstad och Umeå. Till de ovan nämnda kan också läggas Västanå teater, vars sceniska uttryck till stor del bygger på musik.

Dans

Dansen har som tidigare nämnts inte en lika utvecklad institutionell infrastruktur som musik och teater. Den regionala dansverksamheten är ofta inkluderad i länsteatern eller i den regionala förvaltningen, och i enstaka regioner inom länsmusiken. I fyra regioner finns organisationer som producerar dans med anställda dansare: GöteborgsOperan, Regionteater Väst, Scenkonst Västernorrland (Norrdans) och Skånes Dansteater. Det har även tillkommit regionala dansorganisationer utan eget danskompani, Dans i Nord och Rum för Dans.

Dessutom är dans inkluderat i uppdraget till regionala scenkonstorganisationer exempelvis Dalateatern, Estrad Norr, Norrlandsoperan, Regionteater Blekinge Kronoberg, Smålands musik och teater, Scenkonst Sörmland och Västmanlandsmusiken. Därtill förekommer det samarbeten i andra regioner med kommuner och andra parter kring dansplattformar.

Sammanfattning

- Den regionala scenkonstverksamheten kan vara en del av regionens förvaltning, men självständiga organisationer är vanligast och de kan ha olika associationsformer. De förekommande formerna är stiftelse, aktiebolag, kommunalförbund, ideell förening och ekonomisk förening.
- Det är vanligast med separata organisationer för scenkonstområdena musik och teater, men det förekommer även att de är samorganiserade. Några regionala scenkonstorganisationer har musikteater som prioriterad verksamhet.
- Den regionala dansverksamheten är ofta inkluderad i länsteatern eller i den regionala förvaltningen, och i enstaka regioner inom länsmusiken. I några regioner finns självständiga organisationer som producerar dans.

Scenkonst i kultursamverkansmodellen

I detta kapitel presenteras utvecklingen av ekonomi och personal, föreställningar, konserter och publik för scenkonstorganisationer i kultursamverkansmodellen.

Datakällor och tidsperiod

Kapitlet bygger på kvantitativa redovisningar 2013–2022 från 87 scenkonstorganisationer i de 20 regioner som ingår i modellen,¹¹ där Kulturrådet har fastställt riktlinjer för uppföljning av kultursamverkansmodellen. År 2013 är första året då jämförbara data finns från samtliga 20 regioner i kultursamverkansmodellen.

Uppgifterna om ekonomi har sammanställts utifrån Kulturrådets senaste uppföljning av kultursamverkansmodellen. Uppföljningen avser främst verksamhetsåret 2021, men beskriver även utvecklingen av offentliga årliga bidrag 2013–2021 (Kulturrådet 2022).¹²

¹¹ Se bilaga 1 för mer information om vilka scenkonstorganisationer som inkluderats i kartläggningen. I Kulturrådet 2022 anges 91 scenkonstverksamheter, som motsvarar 86 organisationer och ett nätverk. Två scenkonstorganisationer bedriver verksamhet i två regioner: Musik i Syd och Regionteater Blekinge Kronoberg. Vidare tilldelas fyra scenkonstverksamheter bidrag inom ramen för Norrlands nätverk för Musikteater och Dans. Mellan 2013 och 2021 har det tillkommit fem scenkonstverksamheter i tre regioner. Berättarnätet i Kronoberg från 2017, Göteborgs dans- och teaterfestival i Västra Götaland från 2017, Dala-Floda operafest och Vattnäs Konsertlada i Dalarna från 2020 samt Korda dansproduktion 2020–2021.

¹² Kulturrådet har publicerat ett flertal rapporter med uppföljning av kultursamverkansmodellen som finns tillgängliga på deras webbplats.

Uppgifterna om personal, föreställningar, konserter och publik har sammanställts utifrån scenkonstorganisationernas redovisningar i Kulturdatabasen, som är Kulturrådets verktyg för kvantitativ uppföljning av kultursamverkansmodellen. Från 2019 ansvarar Kulturanalys för insamlingen i den nya Kulturdatabasen.

Data till tidsserier för vissa nyckeltal har förts över till den nya Kulturdatabasen. Definitionerna av föreställningar och konserter skiljer sig till viss del åt jämfört med tidigare år och Kulturanalys har tillsammans med regionerna och scenkonstorganisationerna kompletterat och kvalitetssäkrat tidsserierna för totalt antal föreställningar, konserter och publik. Det saknas jämförbara uppgifter över tid om andel barn och unga samt uppdelat per scenkonstområde. I följande kapitel hänvisas till Kulturrådets uppföljningsrapporter för att belysa utvecklingen för en längre tidsperiod avseende barn och unga samt scenkonstområden.

Fullständiga data över föreställningar, konserter och publik per kommun saknas 2014–2019.¹³ Kulturanalys har bearbetat data över geografisk spridning för 2013 utifrån regionernas redovisningar till Kulturrådet och från den nya Kulturdatabasen för 2021 och 2022. Det är viss osäkerhet i data avseende verksamhetsåret 2022. Datainsamlingen avslutades i maj 2023 och det är först under hösten som kvalitetssäkringen av data för verksamhetsåret 2022 är klar. Därefter bearbetas data till Kulturanalys rapport om scenkonst och Kulturrådets uppföljning av kultursamverkansmodellen under hösten 2023.

¹³ Kulturrådet förenklade sina riktlinjer för uppföljning och efterfrågade enbart totalt antal föreställningar och konserter per region från 2014 och data per kommun saknas i flera regioner. Från 2019 sker insamling av data i den nya Kulturdatabasen, där föreställningar, konserter och publik åter anges per kommun. Frågeformuläret förenklades dock väsentligen för scenkonstområdet mellan 2019 och 2020 och data över geografisk spridning är jämförbar först från 2020.

Offentliga årliga bidrag

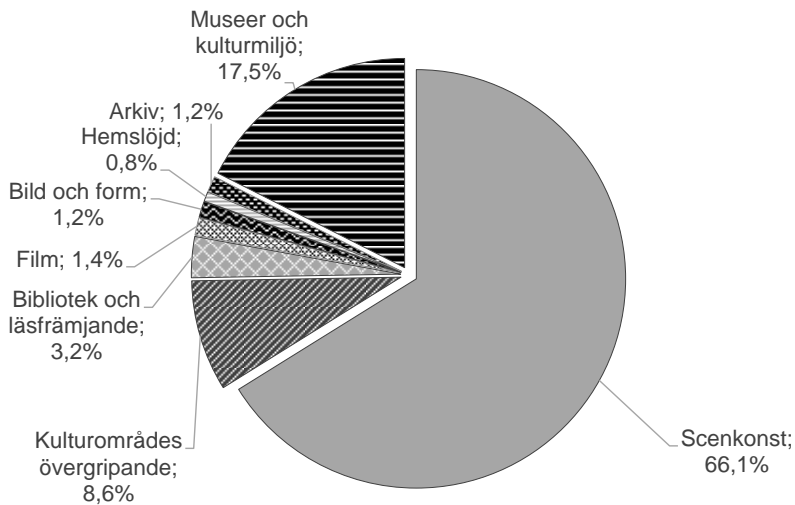
66 procent av kultursamverkansmodellen

Statliga och regionala årliga bidrag i kultursamverkansmodellen uppgick sammanlagt till 3 664 miljoner kronor 2021. Av dessa tilldelades scenkonstområdet 2 423 miljoner kronor, vilket motsvarar 66 procent. Statliga och regionala årliga bidrag till scenkonstområdet har i fasta priser ökat med 13 procent mellan 2013 och 2021, vilket är något mindre än ökningen för samtliga konst- och kulturområden i kultursamverkansmodellen; den ökningen var 16 procent. Ökningen av årliga bidrag till scenkonstområdet motsvarar dock 277 miljoner kronor, från 2 146 miljoner kronor 2013 till 2 423 miljoner kronor 2021 (Kulturrådet 2022, s. 19).

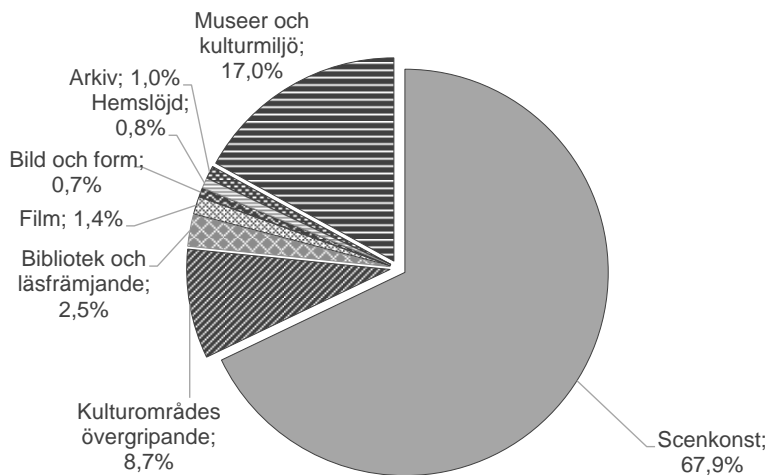
Scenkonstområdet är och har varit det största området i kultursamverkansmodellen. Figur 1 visar att de 87 scenkonstorganisationerna utgjorde 66 procent av de statliga och regionala årliga bidragen i modellen 2021. Motsvarande andel 2013 var något större, 68 procent, vilket illustreras i figur 2 (Kulturrådet 2022, s. 19).¹⁴

¹⁴ Kommentar till både figur 1 och 2: Siffrorna i figuren är beräknade utifrån tabell 6 i Kulturrådet 2022, s. 19 och avser huvudsakligt verksamhetsområde. Bibliotek och läsfrämjande inkluderar även litteraturfrämjande. Benämningen konst- och kulturområdesövergripande har förkortats till kulturområdesövergripande i figuren. Konst- och kulturområdesövergripande verksamhet inkluderar till exempel biblioteks-, hemslojds- och filmkulturell verksamhet vilket finns samlat i några regionala förvaltningar. Andelarna för dessa ovan nämnda områden är därför något underskattade. Detsamma gäller för bild och form, som ibland är en del av museernas verksamhet.

Figur 1. Fördelning av statliga och regionala årliga bidrag per kulturområde 2021

Figur 2. Fördelning av statliga och regionala årliga bidrag per kulturområde 2013

Offentliga årliga bidrag ökar i samtliga regioner

Figur 3 visar utvecklingen av statliga, regionala och kommunala årliga bidrag till scenkonstområdet i fasta priser från 2013 till 2021. Det är regionerna som beslutar om fördelningen av både de regionala och statliga bidragen genom kultursamverkansmodellen.

Regionala årliga bidrag ökar över tid

De regionala årliga bidragen till scenkonstområdet från regionerna ökade med 19 procent 2021 jämfört med 2013, vilket motsvarar ökningen av regionala årliga bidrag i kultursamverkansmodellen som helhet. Störst årlig procentuell ökning var det i början av kultursamverkansmodellen, 8,2 procent mellan 2012 och 2013 samt 4,1 procent mellan 2013 och 2014. Därefter varierar den årliga procentuella ökningen mellan 0,2 procent och 3,1 procent.

Statliga årliga bidrag ökade under pandemin

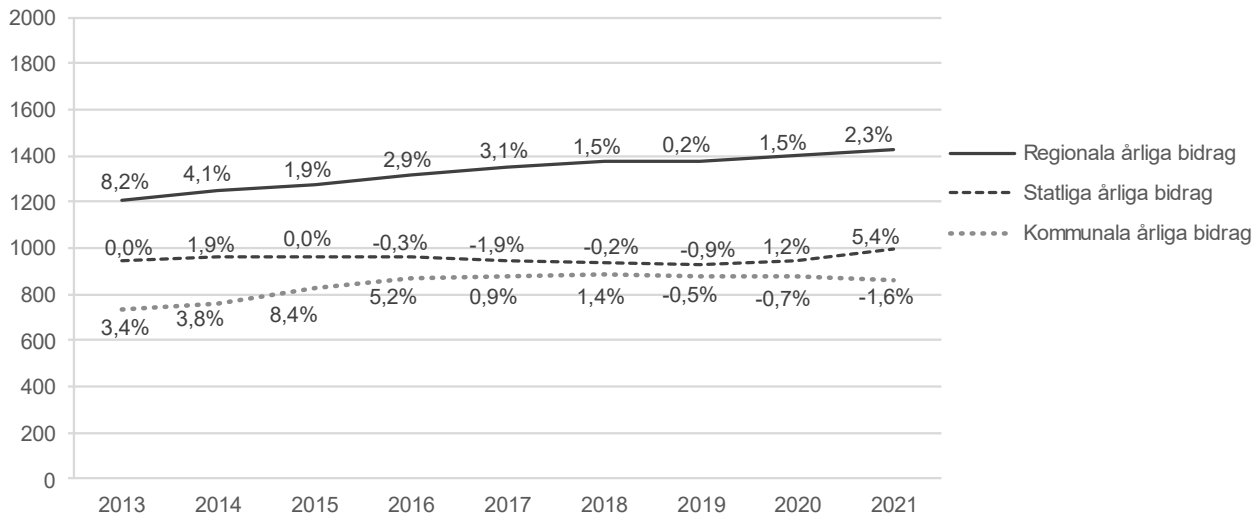
De statliga årliga bidragen till scenkonstområdet från regionerna ökade med 5 procent 2021 jämfört med 2013, vilket är lägre än ökningen av statliga årliga bidrag i kultursamverkansmodellen som helhet; denna var 11 procent under samma tidsperiod (Kulturrådet 2022, s. 15). Statliga årliga bidrag till scenkonstområdet minskade i fasta priser mellan 2015 och 2019, men ökade under pandemiåren, framför allt 2021.

Eftersom det är regionerna som beslutar om fördelningen av de statliga bidragen i kultursamverkansmodellen, blir slutsatsen att regionerna delvis prioriterat statliga bidrag till andra områden, men samtidigt bibehållit regionala bidrag till scenkonstområdet.

Kommunala årliga bidrag ökar fram till 2018, men minskar från 2019

De årliga bidragen från kommunerna ökade med 18 procent 2021 jämfört med 2013, men har minskat från 2019 i fasta priser.

Figur 3. Statliga, regionala och kommunala årliga bidrag 2013–2021, årlig förändring i procent och miljoner kronor i 2021 års priser

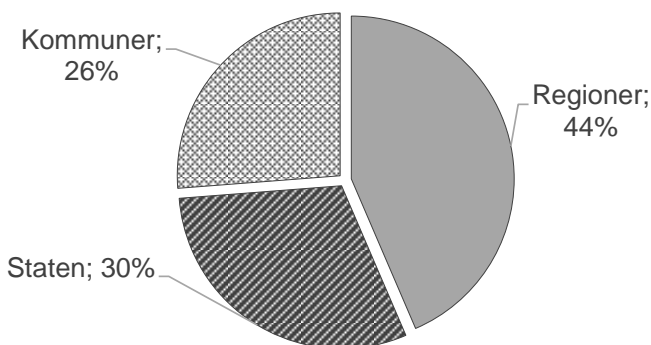

Kommentar: Siffrorna i figuren är baserade på Kulturrådets uppföljningar av årliga statliga, regionala och kommunala bidrag till scenkonstområdet 2013–2021 och avser miljoner kronor i 2021 års priser. Motsvarande figur för samtliga kulturverksamheter i kultursamverkansmodellen återfinns i Kulturrådet 2022, figur 1, s. 14.

Årliga bidrag från regioner utgör 44 procent, staten 30 procent och kommuner 26 procent

Figur 4 visar andelen statliga, regionala och kommunala årliga bidrag till scenkonstområdet i kultursamverkansmodellen 2021. De regionala årliga bidragen utgör 44 procent, andelen statliga årliga bidrag är 30 procent och andelen kommunala årliga bidrag är 26 procent. Andelen regionala och kommunala årliga bidrag har ökat jämfört med 2013, medan andelen statliga årliga bidrag har minskat.

Figur 4. Statliga, regionala och kommunala årliga bidrag 2021, andel i procent

Kommentar: Siffrorna i figuren är baserade på Kulturrådets uppföljningar av årliga statliga, regionala och kommunala bidrag till scenkonstområdet 2021.

Tabell 1 visar årliga bidrag från stat, region och kommun 2013 och 2021 uppdelat per region i tusentals kronor i 2021 års priser och förändring i procent.¹⁵

¹⁵ Kulturrådet redovisar årliga statliga och regionala bidrag samlat för scenkonstområdet i sina uppföljningsrapporter. Det går därför inte att särskilja statliga och regionala bidrag för respektive region i tabell 1.

Mest offentliga årliga bidrag i storstadsregionerna

Mest offentliga årliga bidrag tilldelades scenkonstorganisationer i de båda största regionerna Västra Götaland och Skåne. Dessa båda regioner återfinns år 2021 även i toppen om man räknar totala offentliga årliga bidrag per invånare, 555 respektive 536 kronor, följt av Västerbotten och Östergötland.

Statliga och regionala årliga bidrag ökar i alla regioner

Sammantaget ökade statliga och regionala årliga bidrag till scenkonstområdet med nära 13 procent mellan 2013 och 2021 och ökningen skedde i samtliga regioner. De tre regioner där statliga och regionala årliga bidrag ökat mest är Östergötland (26 procent), Kalmar län (24 procent) och Blekinge (23 procent). De tre regioner där statliga och regionala årliga bidrag ökat minst är Uppsala (3 procent), Västernorrland (4 procent), Gotland (6 procent) och Västmanland (6 procent).

Kommunal medfinansiering varierar

Kommunala årliga bidrag till scenkonstorganisationerna ökade med nära 18 procent mellan 2013 och 2021, men kommunal medfinansiering varierar mellan regionerna. Mest ökade kommunala årliga bidrag i Kalmar län följt av Kronoberg och Örebro län, medan i Jönköpings län upphör kommunala årliga bidrag. I fem regioner har scenkonstorganisationerna inga årliga bidrag alls från kommunerna år 2021.

Tabell 1. Årliga bidrag från stat, region och kommun 2013 och 2021 per region i tusentals kronor i 2021 års priser, förändring i procent och kronor per invånare

Region	Stat och region – årliga bidrag			Kommun – årliga bidrag			Årliga bidrag
	2013 tkr	2021 tkr	Förändring %	2013 tkr	2021 tkr	Förändring %	2021 kr per invånare
Blekinge	22 020	27 130	23%	0	0	-	171
Dalarna	63 562	72 578	14%	3 340	4 715	41%	268
Gotland	23 366	24 679	6%	0	0	-	405
Gävleborg	48 312	55 207	14%	47 407	51 732	9%	372
Halland	31 646	36 344	15%	1 716	2 325	36%	114
Jämtland Härjedalen	31 801	36 052	13%	0	0	-	273
Jönköpings län	103 200	119 031	15%	2 305	0	-	324
Kalmar län	31 977	39 699	24%	3 037	7 285	140%	190
Kronoberg	43 481	48 073	11%	4 410	8 318	89%	277
Norrbottnen	72 446	82 801	14%	16 293	18 502	14%	406
Skåne	397 014	454 682	15%	242 783	297 126	22%	536
Sörmland	38 079	46 126	21%	0	0	-	153
Uppsala län	45 792	47 028	3%	67 641	77 137	14%	314
Värmland	67 694	74 887	11%	13 554	15 177	12%	318
Västerbotten	96 774	104 934	8%	33 639	37 960	13%	520
Västernorrland	81 585	85 056	4%	26 882	28 748	7%	466
Västmanland	40 174	42 587	6%	41 035	42 476	4%	305
Västra Götaland	758 225	845 656	12%	109 470	123 527	13%	555

Region	Stat och region – årliga bidrag			Kommun – årliga bidrag			Årliga bidrag
	2013 tkr	2021 tkr	Förändring %	2013 tkr	2021 tkr	Förändring %	2021 kr per invånare
Örebro län	53 760	60 247	12%	32 083	47 416	48%	351
Östergötland	95 480	120 542	26%	86 442	99 140	15%	468
Summa	2 146 388	2 423 340	13%	732 036	861 584	18%	409

Kommentar: Med undantag av den sista kolumnen är siffrorna i tabellen tidigare publicerade i Kulturrådet 2022, tabell 20, s. 33. Årliga bidrag i kronor per invånare har beräknats genom att summera årliga bidrag från stat, region och kommun och därefter dividera med antalet invånare i länet 2021 utifrån SCB:s statistik över folkmängden.

Intäkter och kostnader

De samlade intäkterna för scenkonstverksamheterna var år 2021 drygt 3,8 miljarder kronor och kostnaderna var 3,7 miljarder. Merparten av intäkterna utgörs av offentliga bidrag och den största kostnadsposten är personalkostnader.

Restriktioner och rekommendationer under pandemin påverkade både intäkter och kostnader. I korthet ökade andelen offentliga bidrag under pandemin, medan verksamhetsintäkter och verksamhetskostnader minskade.

Intäkter

Figur 5 visar intäkter per intäktsslag 2019 och 2021. De samlade intäkterna för scenkonstverksamheterna var drygt 3,8 miljarder kronor och andelen offentliga bidrag utgjorde merparten av intäkterna både 2019 och 2021.

Offentliga bidrag ökar under pandemin

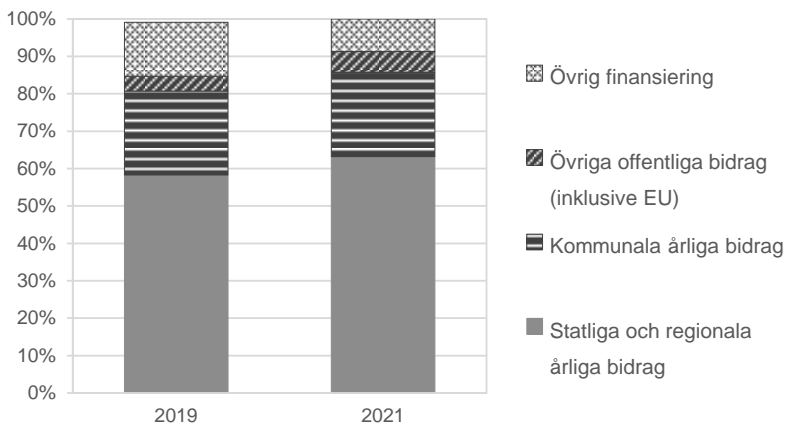
Offentliga bidrag ökade under pandemin, från 85 procent av totala intäkter 2019 till 91 procent 2021. Det är andelen statliga och regionala årliga bidrag som ökar, från 58 procent 2019 till 63 procent 2021, medan andelen kommunala årliga bidrag bibehålls på 22 procent.

Övrig finansiering minskar under pandemin

Övrig finansiering, exempelvis verksamhetsintäkter, minskade under pandemin från 14 procent 2019 till 9 procent 2021.¹⁶

¹⁶ Det saknas jämförbara uppgifter från 2013 om intäkter och kostnader, eftersom främjande av scenkonst ingår i scenkonstområdet från 2018, men inkluderades i dåvarande området konst- och kulturfrämjande 2013.

Figur 5. Intäkter per intäktslag 2019 och 2021

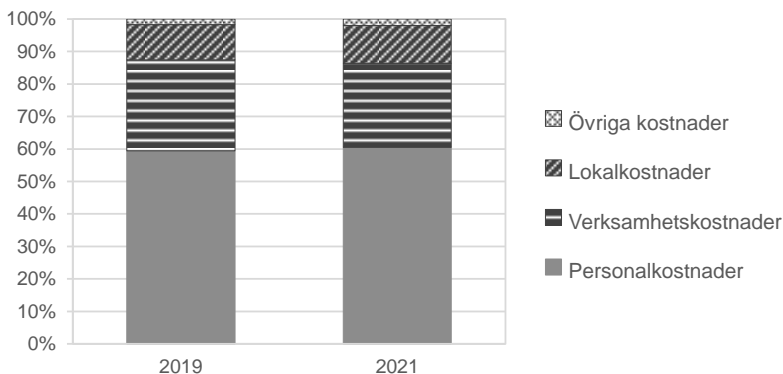
Kommentar: Siffrorna i figuren är tidigare publicerade i Kulturrådet 2022, tabell 21, s. 35 och Kulturrådet 2020, tabell 19, s. 33. Övriga offentliga bidrag har summerats för övriga statliga, regionala och kommunala bidrag samt EU-medel.

Kostnader

Figur 6 visar kostnader per kostnadslag 2019 och 2021. De samlade kostnaderna för scenkonstverksamheterna var drygt 3,74 miljarder kronor 2021, något lägre än 3,92 miljarder kronor 2019.

Personalkostnader utgör den största kostnadsposten, ungefär 60 procent av totala kostnader, följt av verksamhetskostnader, som minskade till 26 procent 2021 jämfört med 28 procent 2019. Lokalkostnader utgör ungefär 11 procent av totala kostnader och andelen övriga kostnader är ungefär 2 procent.

Figur 6. Kostnader per kostnadsslag 2019 och 2021

Kommentar: Siffrorna i figuren är tidigare publicerade i Kulturrådet 2022, tabell 22, s. 36 och Kulturrådet 2020, tabell 20, s. 34.

Personal

Följande avsnitt omfattar 83 scenkonstorganisationer där uppgifter om årsarbetskrafter finns i Kultur databasen.¹⁷ En årsarbetskraft motsvarar en anställd som arbetar heltid under hela året. Om två personer arbetar halvtid motsvarar det en årsarbetskraft. Observera att definitionen omfattar anställda med lön och inte inköpta tjänster från en annan organisation eller frilansare.

¹⁷ Se bilaga 1 för mer information om vilka scenkonstorganisationer som inkluderats i kartläggningen och även information om data saknas för årsarbetskrafter. Tre scenkonstorganisationer inkluderas inte i kartläggningen av antalet årsarbetskrafter, delvis på grund av bortfall, men även utifrån bedömningen att scenkonst ej är huvudsakligt kulturområde för Läckö slott. Data för årsarbetskrafter finns för 78 scenkonstorganisationer 2013–2016, men data har imputerats för åren 2013–2014 för Estrad Norr. Fem scenkonstorganisationer har tillkommit från 2017 och inkluderas därför inte i tidsserierna för de år de inte fick statliga bidrag inom modellen.

Färre årsarbetskrafter under pandemin, men i övrigt små förändringar

Figur 7 visar antalet årsarbetskrafter 2013 till 2021, totalt och även antalet årsarbetskrafter utförda av kvinnor och män. Totalt utfördes 3 552 årsarbetskrafter 2021 och det är relativt små förändringar över tid i antalet årsarbetskrafter. Under pandemins första år minskade dock antalet årsarbetskrafter med 6 procent, från 3 644 år 2019 till 3 422 år 2020, och återhämtar sig därmed något år 2021.

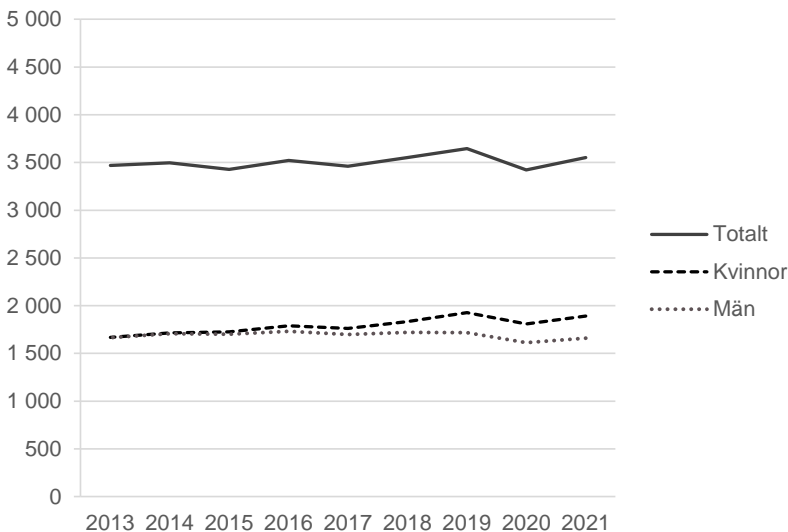
Jämn könsfördelning, men andelen kvinnor ökar

Det är jämn könsfördelning i antalet årsarbetskrafter, även om andelen kvinnor ökade från 50 procent 2013 till 53 procent 2021, medan andelen män minskade från 50 procent 2013 till 47 procent 2021.

Kulturrådet har tidigare konstaterat att kvinnor är överrepresenterade inom teater och dans medan män är överrepresenterade inom musik. Detta med viss reservation för att många scenkonstorganisationer bedriver verksamhet inom flera scenkonstområden (Kulturrådet 2021b, s. 37). I Kulturrådets uppföljningsrapporter presenteras även andelen årsarbetskrafter med kärnkompetens. Resultaten från 2021 visar att andelen kvinnor med kärnkompetens är mindre, 49 procent kvinnor och 51 procent män, medan skillnaderna är större för övrig personal där andelen kvinnor är betydligt större än andelen män (Kulturrådet 2022, s. 29).¹⁸

¹⁸ Totalt antal årsarbetskrafter är fler i Kulturrådet 2022, tabell 15, s. 29 än i denna kartläggning. Orsaken är främst att Kulturrådet även inkluderar Läckö slott i sin sammanställning. Differensen i antalet årsarbetskrafter påverkar dock inte andelen kvinnor och män.

Figur 7. Årsarbetskrafter 2013–2021, totalt och uppdelat på kvinnor och män

Föreställningar, konserter och publik

Följande avsnitt omfattar 63 scenkonstorganisationer där uppgifter om föreställningar, konserter och publik finns i Kulturdatabasen.¹⁹ De flesta scenkonstverksamheter som exkluderats i detta avsnitt arbetar huvudsakligen främjande, däribland regionala Riksteaterföreningar och scenkonstkonsulenter.²⁰

¹⁹ Se bilaga 1 för mer information om vilka scenkonstorganisationer som inkluderats i kartläggningen och även information om data saknas för föreställningar, konserter eller publik.

²⁰ Föreställningar eller konserter som förmedlats av scenkonstverksamheter som i huvudsak arbetar främjande synliggörs i normalfallet inte i Kulturdatabasen. I Kulturdatabasen finns uppgifter om egen- och samproducerade föreställningar och konserter samt mottagna gästspel. Samproduktioner kan utföras på olika sätt och för att räknas som samproduktion i Kulturanalys statistik krävs någon form av konstnärligt samarbete.

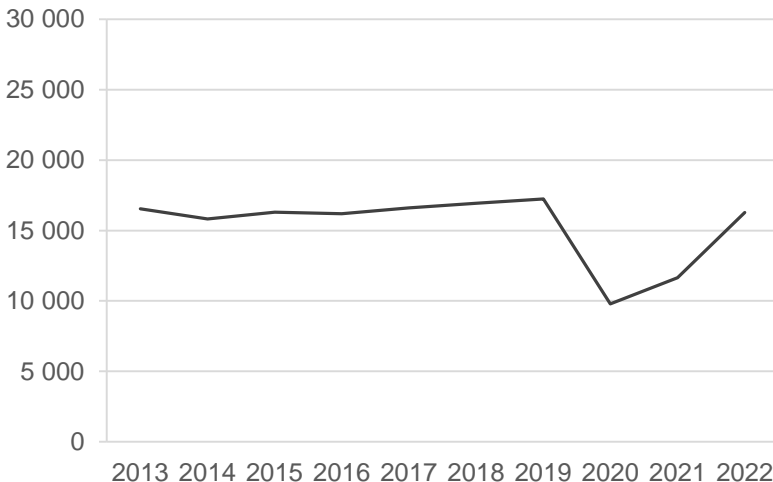
Föreställningar, konserter och publik 2013–2022

Figur 8 visar antalet föreställningar och konserter 2013–2022 och figur 9 visar publik för samma tidsperiod.

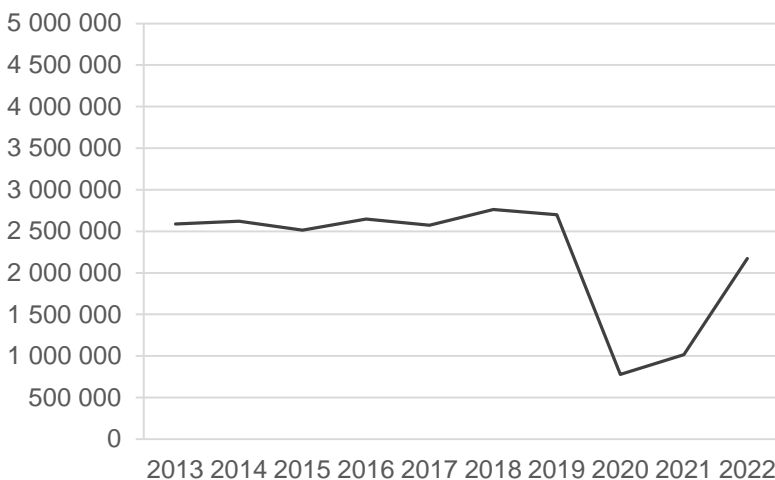
Scenkonstorganisationerna spelade mellan 16 000 och 16 600 föreställningar och konserter årligen mellan 2013 och 2017. Därefter ökade antalet föreställningar och konserter svagt fram till 2019, men minskade under pandemins första år 2020 med 43 procent till 9 788. Även publiken minskade markant under pandemin från 2,7 miljoner år 2019 till ungefär 780 000 år 2020 och motsvarar 71 procent.

Det var viss återhämtning under pandemins andra år 2021 till 11 643 föreställningar och konserter och drygt 1 miljon i publik. År 2022 spelades 16 288 föreställningar och konserter, ungefär lika många som 2016, men färre än 2019. Publiken ökade till nära 2,2 miljoner, men har inte återgått till samma nivå som före pandemin.

Figur 8. Föreställningar och konserter 2013–2022

Figur 9. Publik 2013–2022

Scenkonst för barn och unga

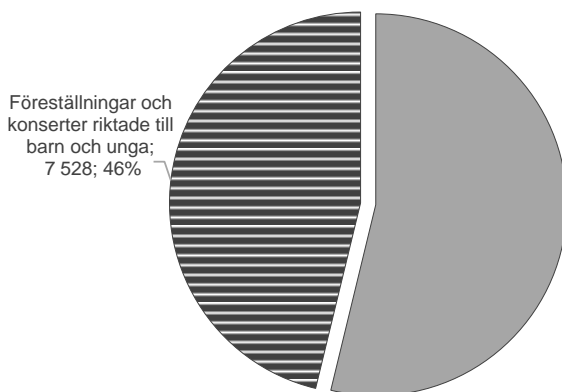
Figur 10 visar föreställningar och konserter som riktades till barn och unga 2022 och figur 11 visar vuxna, barn och unga i publiken 2022.²¹ År 2022 hade 46 procent av utbudet av scenkonst ett specifikt tilltal till barn och unga, vilket är ungefär lika stor andel som 2021. Scenkonstorganisationerna spelar även föreställningar och konserter som är åldersövergripande. Vidare var andelen barn och unga 26 procent av den totala publiken 2022, vilket är något lägre än 2021, då andelen var 30 procent.

Det saknas jämförbara uppgifter över tid om andelen barn och unga för samtliga scenkonstområden. Av Kulturrådets uppföljningsrapporter framgår dock att andelen konserter och teaterföreställningar som riktats till barn och unga tidigare år har varit mellan 42 och 50 procent och andelen barn och unga i publiken ungefär 30 procent (Kulturrådets uppföljningar 2014, s. 37, s. 49; 2015, s. 40, s. 53; 2018, s. 38, s. 46).

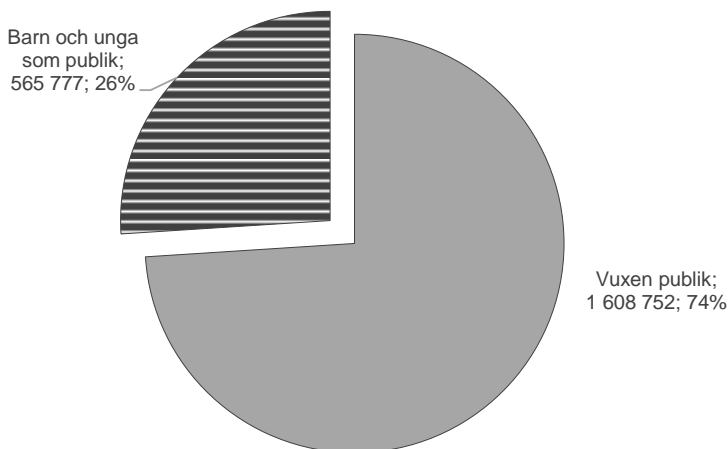
²¹ Barn och unga avser oftast upp till 18 år, men det förekommer att scenkonstorganisationer har andra åldersindelningar.

Det finns flera förklaringar till att andelen av scenkonstutbudet riktat till barn och unga är större än andelen barn och unga i publiken. Föreställningar och konserter riktade till barn och unga behöver ofta vara i ett mindre format än scenkonst för vuxna, som i större utsträckning kan spelas på de stora scenerna med fler i publiken. Repertoaren behöver vidare anpassas till olika åldrar och kan även ha olika format, exempelvis föreställningar och konserter på hemmascenen eller på turné till skolor och andra lokaler. I statistiken räknas familjeföreställningar som att de riktas till barn och unga, men i publiken finns både barn och medföljande vuxna.

Figur 10. Föreställningar och konserter med barn och unga som målgrupp 2022, antal och andel i procent

Figur 11. Vuxna, barn och unga som publik 2022, antal och andel i procent

Musik och teater är de vanligaste scenkonstområdena

Figur 12 visar antalet föreställningar och konserter uppdelat på scenkonstområden 2022. Konserter utgjorde 43 procent av det totala antalet 2022, följt av 40 procent teaterföreställningar, 7 procent dansföreställningar och 6 procent musikteater. Föreställningar och konserter inom övriga scenkonstuttryck²² utgjorde 4 procent.

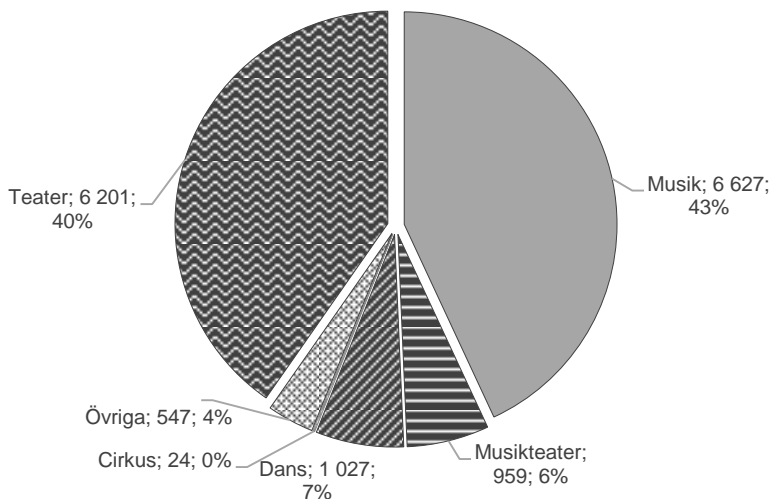
Det saknas jämförbara uppgifter över tid uppdelat på de olika scenkonstområdena, eftersom definitionerna skiljer sig åt, exempelvis tillkom cirkus och övriga scenkonstområden 2019.

Av Kulturrådets uppföljningsrapporter framgår dock att musik och teater är de vanligaste scenkonstområdena samtliga år som rapporter har publicerats om kultursamverkansmodellen. Andelen teaterföreställningar och dansföreställningar ökar något, medan andelen musikteater minskar. Andelen

²² Scenkonst av annan karaktär än teater, dans, musik, musikteater och cirkus. Även föreställningar och konserter som är konststartsöverskridande och inte huvudsakligen kan placeras i en av ovan nämnda scenkonstformer.

konserter är som störst 2013, men andelen är ungefär 41 procent övriga år som uppföljningarna berör (Kulturrådets uppföljningar 2014, s. 37–51; 2015, s. 40–54; 2018, s. 38–47).

Figur 12. Föreställningar och konserter per scenkonstområde 2022, antal och andel i procent

Kommentar: Uppgift om scenkonstområde saknas för 903 föreställningar och konserter som spelats utanför det egna länet.

Geografisk spridning 2013, 2021 och 2022

Kulturanalys har bearbetat data över geografisk spridning för 2013 utifrån regionernas redovisningar till Kulturrådet och från den nya Kulturdatabasen för 2021 och 2022.

Data saknas om scenkonst per kommun 2014–2019

Uppgifterna är dock inte helt jämförbara, eftersom definitionerna skiljer sig åt. År 2013 redovisades totalt antal föreställningar och konserter, medan uppdelning görs på egen- och samproduktion och gästspel 2021 och 2022.²³ Vidare är definitionen snävare 2021 och 2022, exempelvis inkluderas enbart gästspel där scenkonstorganisationen varit huvudsaklig arrangör.²⁴ Detta innebär att antalet och geografisk spridning av föreställningar, konserter och publik överskattas 2013. Fullständiga data över föreställningar, konserter och publik per kommun saknas 2014–2019, eftersom Kulturrådet förenklade sina riktlinjer för uppföljning 2014.²⁵

I figur 13 illustreras antalet föreställningar och konserter per kommun 2013 i en karta, i figur 14 för 2021 och i figur 15 för 2022.

Scenkonst i 94 procent av landets kommuner 2022

År 2013 spelades föreställningar och konserter i 95 procent av kommunerna som är belägna i de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen. Motsvarande andel var 83 procent 2021 och 94 procent 2022.

I tre kommuner spelades inga föreställningar eller konserter 2013, 2021 och 2022, men i övrigt varierar det vilka kommuner som varit utan scenkonst inom ramen för kultursamverkansmodellen. Föreställningar och konserter kan dock ha spelats i dessa kommuner av scenkonstorganisationer som står utanför kultursamverkansmodellen.

²³ Samma föreställning eller konsert kan potentiellt räknas dubbelt: av den verksamhet som producerat och framfört föreställningen och av den verksamhet som mottagit föreställningen eller konserten som gästspel. Risker hanteras genom att föreställningar och konserter på turné utanför den egna regionen inte ingår i detta avsnitt om geografisk spridning.

²⁴ I den nya Kulturdatabasen finns möjlighet att revidera uppgifter från tidigare år för vissa nyckeltal. Scenkonstverksamheter i 10 regioner har reviderat uppgifterna om totalt antal föreställningar, konserter och publik 2013 utifrån de nya definitionerna, men det saknas uppgifter om vilka kommuner som berörs.

²⁵ För mer information, läs fotnot 13.

Det är stora variationer mellan kommunerna och regionerna. I ungefär en tredjedel av kommunerna spelas mellan 1 till 10 föreställningar och konserter. Flest föreställningar, konserter och publik är det i storstäderna Göteborg och Malmö. När det gäller antalet föreställningar och konserter per tusen invånare i regionen var det 2022 flest på Gotland följt av Sörmland, därefter Västmanland. Det kan även variera inom en region och mellan scenkonstområden, där omfattning och arbetssätt skiljer sig åt för teater, musik och dans, vilket inte synliggörs i statistiken.

Resultaten bör tolkas med försiktighet

Resultaten bör tolkas med försiktighet, dels på grund av att antalet föreställningar och konserter överskattas 2013, dels mot bakgrund av restriktioner och rekommendationer under pandemin som fick stora konsekvenser för scenkonstområdet. Det är rimligt att turnéverksamheten i större utsträckning påverkades av pandemin och att det var lättare att i den mån restriktionerna tillät spela föreställningar och konserter på hemmascenen under kontrollerade former.

Värt att notera är även att bussresor arrangeras till en del regionala scenkonstorganisationer från närliggande kommuner, vilket inte synliggörs i statistiken. Vidare är det geografisk spridning av föreställningar och konserter av scenkonstorganisationer i kultursamverkansmodellen, vilket illustreras i kartan.

Riksteaterns produktioner och det fria kulturlivet som står utanför kultursamverkansmodellen ingår i normalfallet inte i sammanställningen, förutom om de regionala scenkonstorganisationerna mottagit gästspel.

I Kulturanalys senaste publikation om scenkonst ingår 93 scenkonstorganisationer och här är resultatet att föreställningar och konserter spelades i 94 procent av kommunerna 2021 (Myndigheten för kulturanalys 2022b, s. 14).

Geografisk spridning 2013

Resultaten från 2013 visar att föreställningar och konserter spelades i 251 kommuner, vilket motsvarar 95 procent av samtliga kommuner i de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen.²⁶ I 13 kommuner spelades inga föreställningar eller konserter och dessa kommuner återfinns i fem län: Skåne, Värmland, Västerbotten, Västra Götaland och Örebro. Av dessa 13 kommuner är 7 landsbygdskommuner eller mindre städer, 4 kommuner nära större stad och 2 storstadsnära kommuner.²⁷

Det är stora variationer mellan kommunerna. Flest föreställningar, konserter och publik var det i storstäderna: i Göteborg spelades 1 397 föreställningar och konserter och i Malmö 1 069 föreställningar och konserter. Därefter följer nio kommuner med mellan 400 och 660 föreställningar och konserter.²⁸ Dessa nio kommuner är belägna i olika län. I 30 kommuner spelades 100 till 400 föreställningar och konserter och i 27 kommuner spelades 50 till 100. I de flesta kommunerna, 183, spelades 1 till 50 föreställningar och konserter.²⁹

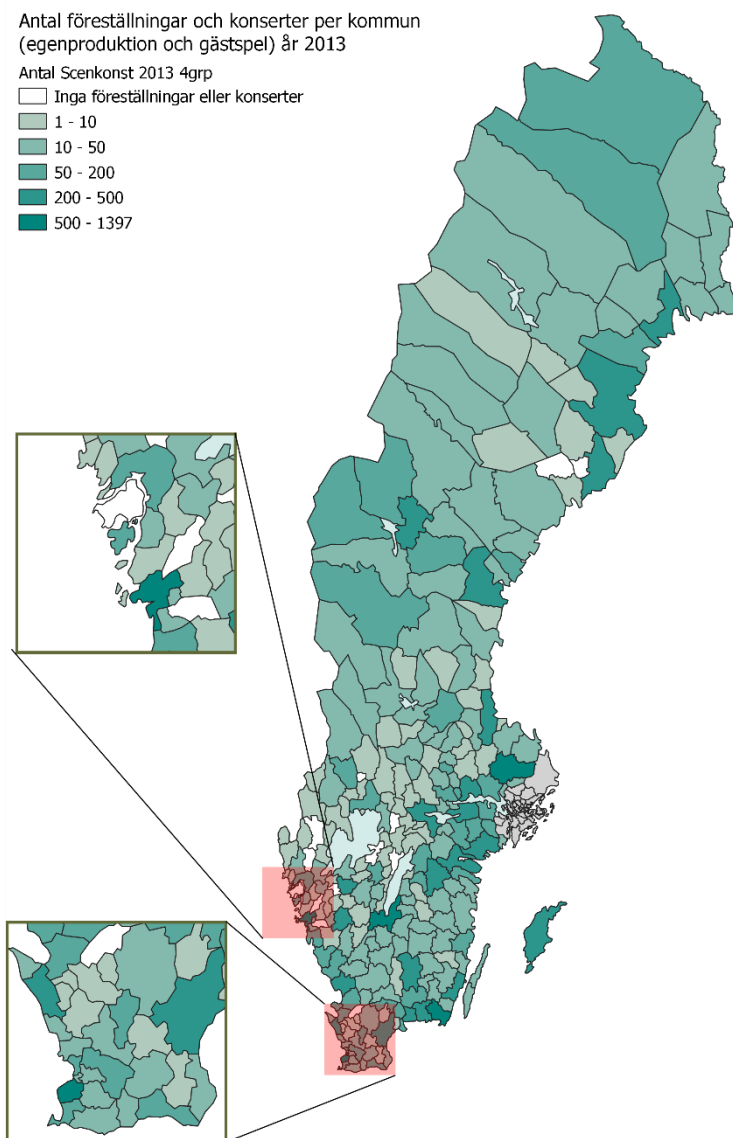
²⁶ Det finns 264 kommuner i de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen.

²⁷ SKR:s kommungruppsindelning inkluderar följande huvudgrupper: ”mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner”, ”större städer och kommuner nära större stad” och ”orstäder och storstadsnära kommuner”.

²⁸ Karlskrona, Jönköping, Uppsala, Örebro, Linköping, Gotland, Helsingborg, Sundsvall och Eskilstuna.

²⁹ I 78 kommuner spelades 1 till 10 föreställningar och konserter. I 105 kommuner spelades 11 till 50 föreställningar och konserter.

Figur 13. Föreställningar och konserter per kommun 2013 (egen- och samproduktion och gästspel)

Geografisk spridning 2021

Resultaten från 2021 visar att föreställningar och konserter spelades i 220 kommuner, vilket motsvarar 83 procent av samtliga kommuner i de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen. I 44 kommuner spelades inga föreställningar eller konserter och dessa kommuner återfinns i fem län: Gävleborg, Värmland, Västerbotten, Västra Götaland och Örebro län. Av dessa 44 kommuner är de flesta landsbygdskommuner eller mindre städer.³⁰

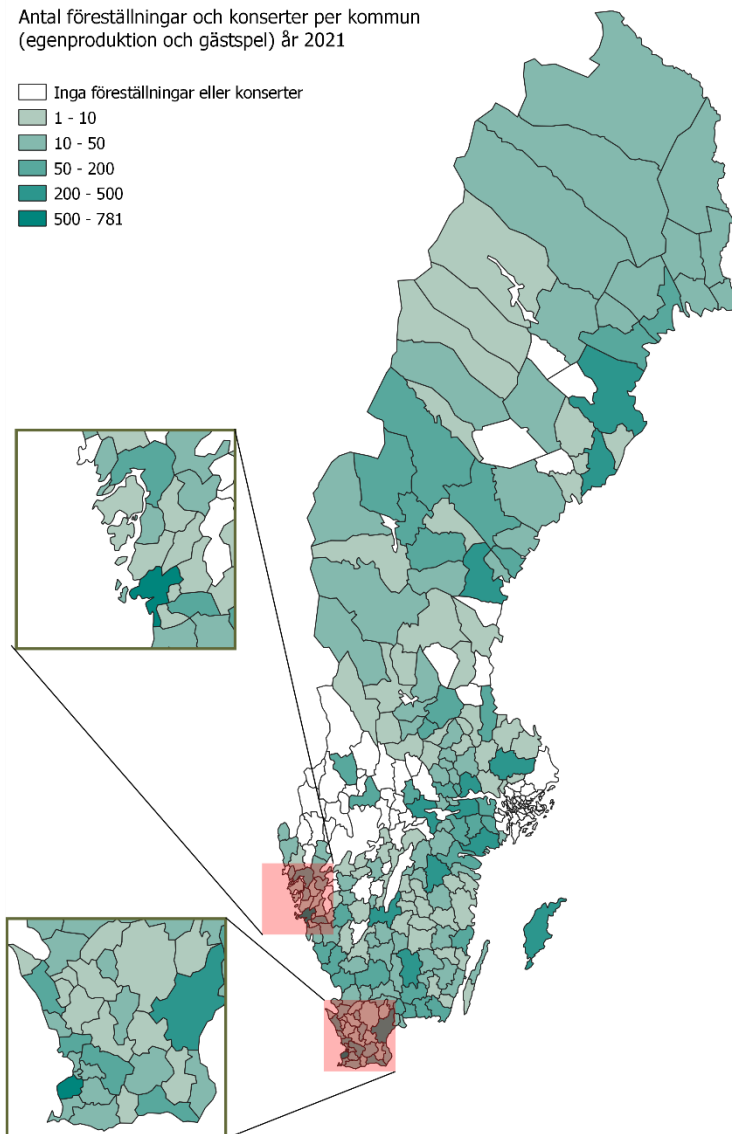
Flest föreställningar, konserter och publik var det i storstäderna Göteborg, 781 föreställningar och konserter, följt av Malmö, 707 föreställningar och konserter. Därefter följer fyra kommuner med mellan 300 och 420 föreställningar och konserter: Eskilstuna, Jönköping, Västerås och Gotland. Dessa fyra kommuner är belägna i olika län. I 47 kommuner spelades 50 till 300 föreställningar och konserter. I 85 kommuner spelades 10 till 50 föreställningar och konserter och i ungefär lika många kommuner spelades 1 till 10.

³⁰ 28 kommuner som saknar föreställningar/konserter är ”mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner” enligt huvudgrupperna i SKR:s kommungruppsindelning. 15 kommuner som saknar föreställningar/konserter är ”större städer och kommuner nära större stad”. 1 kommun som saknar föreställningar/konserter tillhör gruppen ”storstäder och storstadsnära kommuner”.

Figur 14. Föreställningar och konserter per kommun 2021 (egen- och samproduktion och gästspel)

Antal föreställningar och konserter per kommun
(egenproduktion och gästspel) år 2021

- Inga föreställningar eller konserter
- 1 - 10
- 10 - 50
- 50 - 200
- 200 - 500
- 500 - 781

Geografisk spridning 2022

Resultaten från 2022 visar att föreställningar och konserter spelades i 249 kommuner, vilket motsvarar 94 procent av samtliga kommuner i de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen. I 15 kommuner spelades inga föreställningar eller konserter och dessa kommuner återfinns i två län: Värmland och Västra Götaland. Av dessa 15 kommuner är 9 landsbygdskommuner eller mindre städer, 4 större städer eller kommuner nära större stad och 2 storstadsnära kommuner.³¹

Flest föreställningar, konserter och publik var det i storstäderna Göteborg och Malmö, med över 1 000 vardera, följt av Västerås med drygt 900. Därefter följer Eskilstuna och Gotland med mellan 600 och 700 föreställningar och konserter. I 12 kommuner spelades mellan 200 och 500 föreställningar och konserter följt av 36 kommuner med 50 till 200. I de flesta kommunerna spelades färre än 50 föreställningar och konserter, varav 10 till 50 i 108 kommuner och 1 till 10 i 88 kommuner.

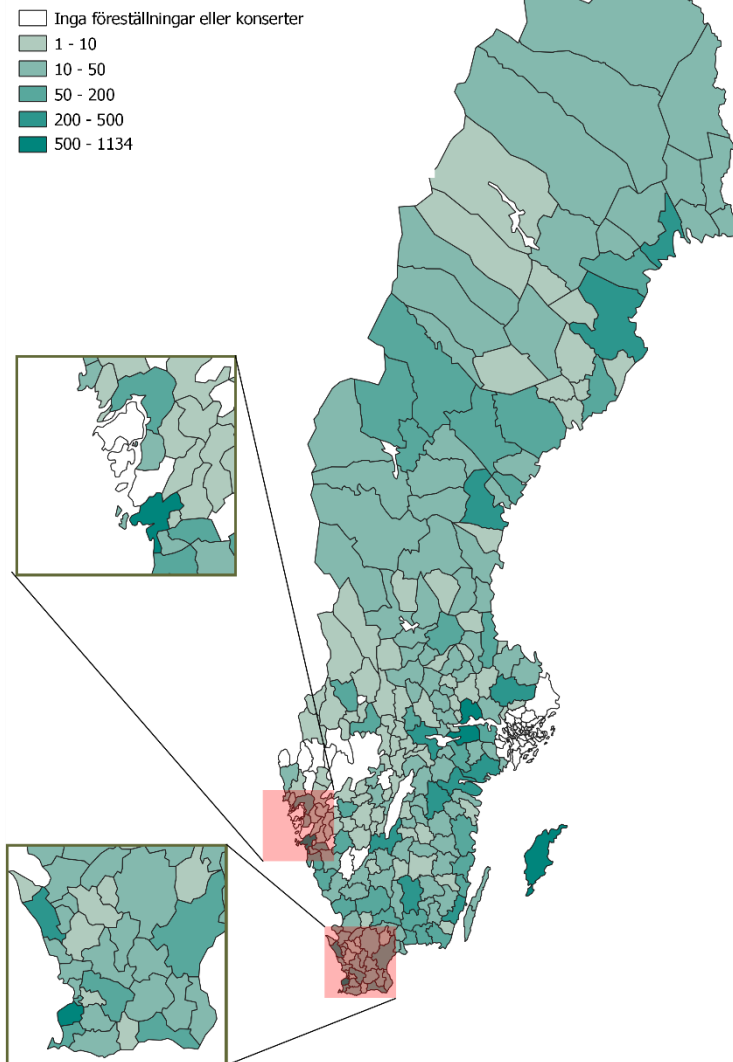
Av tabell 2 framgår att det är stora variationer mellan regionerna; flest föreställningar, konserter och publik var det i Skåne och Västra Götaland med över 2000. När det gäller antalet föreställningar och konserter per tusen invånare var det flest på Gotland som hade 9,9, följt av Sörmland med 4,0 och Västmanland med 3,8.³²

³¹ Kategorisering enligt SKR:s kommungruppsindelning, se fotnot 19 och 22.

³² I tabellen räknas föreställningar och konserter i den kommun där de spelats och antalet summeras därefter för de 20 regionerna. Det saknas uppgift om kommun för 911 föreställningar och konserter som spelats på turné utanför den egna regionen.

Figur 15. Föreställningar och konserter per kommun 2022 (egen- och samproduktion och gästspel)

Antal föreställningar och konserter per kommun (egenproduktion och gästspel) år 2022

Tabell 2. Föreställningar, konserter och publik per region 2022, totalt, varav egen- och samproduktion och gästspel, antal kommuner och antal per 1 000 invånare

Region	Publik	Föreställningar och konserter				
	Total publik	Totalt antal föreställningar/konserter	varav egen- och samproduktion	varav gästspel	Antal kommuner med scenkonst	Antal per 1 000 invånare
Blekinge	27 532	524	508	16	5	3,3
Dalarna	42 070	387	227	160	15	1,3
Gotland	72 934	607	589	18	1	9,9
Gävleborg	39 086	303	303		10	1,1
Halland	29 192	445	258	187	6	1,3
Jämtland Härjedalen	27 884	468	267	201	8	3,5
Jönköpings län	64 150	564	403	161	13	1,5
Kalmar län	36 992	743	565	178	12	3,0
Kronoberg	34 101	567	538	29	8	2,8
Norrbottnen	54 166	641	462	179	14	2,6
Skåne	460 752	2303	2135	168	33	1,6
Sörmland	72 008	1222	52	1170	9	4,0
Uppsala län	109 587	506	502	4	8	1,3
Värmland	68 022	251	251		14	0,9
Västerbotten	56 764	646	547	99	15	2,3
Västernorrland	57 089	764	626	138	7	3,1
Västmanland	103 927	1073	643	430	10	3,8

Region	Publik	Föreställningar och konserter				
	Total publik	Totalt antal föreställningar/konserter	varav egen- och samproduktion	varav gästspel	Antal kommuner med scenkonst	Antal per 1 000 invånare
Västra Götaland	499 386	2035	1768	267	36	1,2
Örebro län	62 380	500	497	3	12	1,6
Östergötland	102 041	836	790	46	13	1,8
Uppgift om län saknas	154 466	903	903	0	15	-
Summa	2 174 529	16 288	12 834	3 454	264	2,0

Kommentar: Föreställningar och konserter per invånare har beräknats genom att summera antalet egen- och samproduktioner med antalet mottagna gästspel och därefter dividera med antalet invånare i länet 2022 utifrån SCB:s statistik över folkmängden. Uppgift om kommun och län saknas för föreställningar och konserter på turné utanför egen region.

Scenkonst i största kommunen i regionen

Tabell 3 visar andelen föreställningar och konserter i den största kommunen i regionen. Andelen varierar stort mellan regionerna, från 24 procent till 87 procent. Det kan även variera inom en region, där den ena scenkonstorganisationen kan ha omfattande turnéverksamhet, medan den andra spelar de flesta föreställningarna eller konserterna på hemmascenen. Värt att notera är att scenkonstområdena fungerar olika när det gäller turnéverksamhet, och både omfattning och arbetssätt skiljer sig åt för musik, teater och dans.

I de flesta regionerna är andelen scenkonst i den största kommunen större än andelen av befolkningen i den största kommunen.³³ Som tidigare nämnts, arrangeras även bussresor till en del regionala scenkonstorganisationer från närliggande kommuner, vilket inte synliggörs i statistiken. Det finns även fler förklaringar till koncentration av scenkonst till större kommuner, exempelvis att det finns befolkningsunderlag för större scener samt att kommunikationer ofta är bättre till residensstaden än till andra mindre kommuner. I vissa regioner spelas flest föreställningar och konserter i två kommuner och koncentrationen till residensstaden blir därmed lägre, exempelvis Dalarna (Falun och Borlänge) och Östergötland (Linköping och Norrköping).

De regioner som hade lägst koncentration till den största kommunen 2022 är Blekinge, Dalarna och Västerbotten och högst koncentration var det i Västmanland, Uppsala län och Jönköpings län. I drygt hälften av regionerna har andelen scenkonst i den största kommunen minskat 2022 jämfört med 2013, i 4 regioner har andelen ökat i 4 regioner är andelen ungefär densamma.

³³ År 2022 är andelen scenkonst i den största kommunen större än andelen av befolkningen i den största kommunen i 13 regioner, i 4 regioner är andelen scenkonst mindre och i 2 regioner är andelarna ungefär lika stora. I exempelvis Halland är andelen scenkonst som spelats i Halmstad 32 procent, vilket är ungefär lika stor andel som 31 procent, som är andelen av Hallands befolkning som bor i Halmstads kommun.

Turnéverksamheten varierar dock över tid och potentiellt kan koncentrationen till den största kommunen varit mindre under de år där data saknas för föreställningar och konserter per kommun.

Tabell 3. Föreställningar och konserter 2013 och 2022 samt invånare 2022 i största kommunen per region, andel i procent

Region	Scenkonst i största kommunen 2013 i procent	Scenkonst i största kommunen 2022 i procent	Invånare i största kommunen 2022 i procent
Blekinge	44%	24%	42%
Dalarna	45%	26%	21%
Gävleborg	66%	48%	36%
Halland	37%	32%	31%
Jämtland Härjedalen	41%	40%	49%
Jönköpings län	65%	74%	39%
Kalmar län	38%	31%	29%
Kronoberg	51%	40%	48%
Norrbottn	44%	39%	32%
Skåne	39%	44%	25%
Sörmland	35%	55%	36%
Uppsala län	80%	81%	60%
Värmland	51%	42%	34%
Västerbotten	40%	27%	48%
Västernorrland	55%	47%	41%
Västmanland	46%	87%	57%
Västra Götaland	58%	56%	34%
Örebro län	uppgift saknas	72%	51%
Östergötland	42%	43%	35%

Kommentar: Andelen scenkonst i största kommunen har beräknats genom att dividera antalet föreställningar och konserter i den största kommunen med antalet för samtliga kommuner i det egna länet. Föreställningar och konserter på turné utanför eget län ingår inte i beräkningen. Andelen invånare i största kommunen har beräknats genom att dividera antalet invånare i den största kommunen med totalt antal invånare i länet 2022 utifrån SCB:s statistik över folkmängden. Gotland är både region och kommun och ingår därför inte i tabellen.

Sammanfattning

- Scenkonstområdet är och har varit det största området i kultur-samverkansmodellen och utgjorde 66 procent av de statliga och regionala årliga bidragen 2021.
- Statliga och regionala årliga bidrag till scenkonstområdet ökade med nära 13 procent i fasta priser mellan 2013 och 2021. De årliga bidragen från kommunerna ökade med 18 procent 2021 jämfört med 2013, men har minskat från 2019 i fasta priser.
- Offentliga bidrag utgör merparten av scenkonstorganisationernas intäkter. Personalkostnader är den största kostnadsposten.
- Restriktioner och rekommendationer under pandemin påverkade scenkonstorganisationernas ekonomi, personal och verksamhet. Andelen offentliga bidrag ökade under pandemin, medan verksamhetsintäkter och verksamhetskostnader minskade.
- Med undantag av pandemiåren, är det relativt små förändringar över tid för antalet årsarbetskrafter. Andelen kvinnor ökar till 53 procent 2021, medan andelen män minskar till 47 procent 2021.
- Det är en svag ökning av antalet föreställningar, konserter och publik fram till 2019, men antalet minskar kraftigt under pandemin.
- År 2022 spelades 16 288 föreställningar och konserter, ungefär lika många som 2016, men färre än 2019. Även publiken ökade till nära 2,2 miljoner, men antalet har ännu inte återgått till samma nivå som före pandemin.
- Mellan 42 och 50 procent av utbudet av scenkonst riktas årligen till barn och unga.
- Musik och teater är de vanligaste scenkonstområdena och 2022 utgjordes 43 procent av konserter, 40 procent av teaterföreställningar, 7 procent av dansföreställningar, 6 procent av musikteater och 4 av procent övriga scenkonstuttryck.

- År 2013 spelades föreställningar och konserter i 95 procent av kommunerna i de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen, medan motsvarande andel var 83 procent år 2021 och 94 procent år 2022.
- Det är stora variationer mellan kommunerna och regionerna. I ungefär en tredjedel av kommunerna spelas mellan 1 till 10 föreställningar och konserter. Flest föreställningar, konserter och publik är det i storstäderna Göteborg och Malmö. Det kan även variera inom en region och mellan scenkonstområden, där omfattning och arbetssätt skiljer sig åt för teater, musik och dans, vilket inte synliggörs i statistiken.
- Resultaten om geografisk spridning bör dock tolkas med försiktighet, bland annat eftersom fullständiga data saknas för flertalet år under kultursamverkansmodellen.

Samverkan om scenkonst i sex regioner

I detta kapitel presenteras resultat av den enkät som Kulturanalys skickade ut till kommunala kulturchefer i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen. I enkäten ställdes frågor om dialog med tjänstepersoner på regionen och samarbete med de regionala scenkonstorganisationerna.

Enkät till 56 kommuner i sex regioner

Kulturanalys skickade ut en enkät till 57 kulturchefer eller motsvarande i 56 kommuner i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen: Gävleborg, Halland, Jämtland Härjedalen, Jönköpings län, Västernorrland och Örebro län.³⁴ Totalt inkom 42 svar från kulturchefer eller motsvarande, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 74 procent. Det var 14 kommuner som inte besvarade enkäten, och landsbygdskommuner och mindre städer är överrepresenterade i bortfallet.³⁵

I detta kapitel beskrivs de övergripande resultaten av enkäten. Om inte annat anges avser figurerna svar från de 42 kommunala kulturcheferna eller motsvarande.

Samverkan mellan region och kommuner

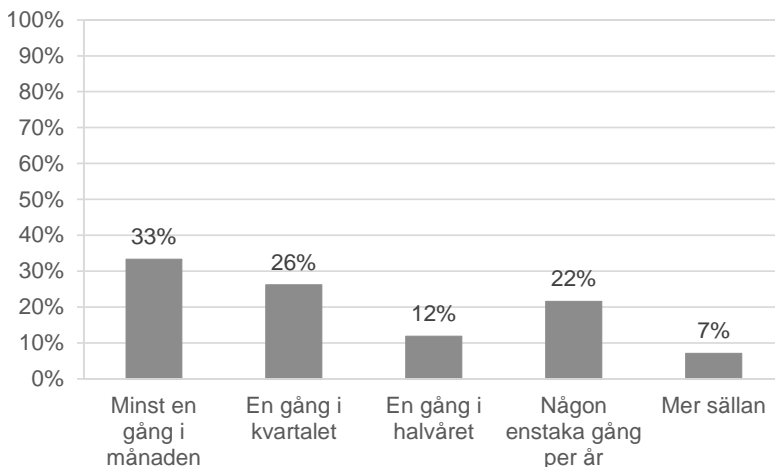
Figur 16 visar hur ofta de svarande kommunerna har dialog med tjänstepersoner på regionen om scenkonst. De flesta av de svarande kommunerna, 93 procent, har årlig dialog med tjänstepersoner på regionen och 7 procent har

³⁴ Enkäten skickades ut den 18 oktober 2022 och med tre påminnelser. Sista svarsdag var den 9 november.

³⁵ 10 kommuner i SKR:s huvudgrupp C, ”Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner” besvarade inte enkäten. 4 kommuner i SKR:s huvudgrupp B ”Större städer och kommuner nära större stad” besvarade inte enkäten.

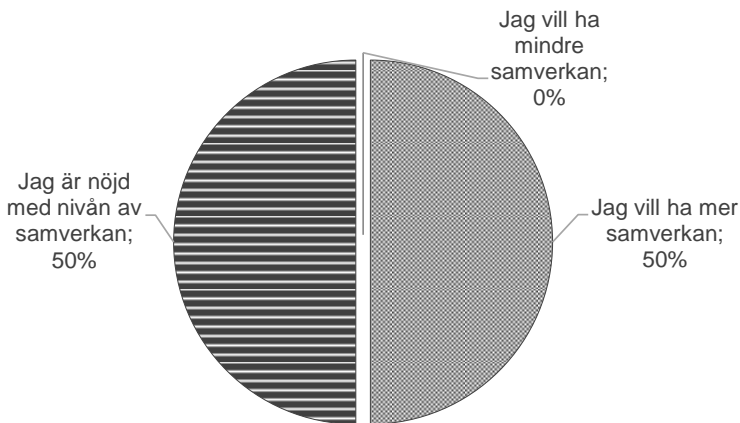
dialog mer sällan. 33 procent har dialog minst en gång i månaden, 38 procent minst en gång i halvåret och 22 procent någon enstaka gång per år.

Figur 16. Hur ofta har du dialog med tjänstepersoner på regionen om scenkonst (musik, teater och dans)?

Figur 17 illustrerar att hälften av de svarande kommunerna är nöjda med nivån av samverkan med regionen och hälften vill ha mer samverkan. Ingen av de svarande kommunerna vill minska samverkan med regionen.

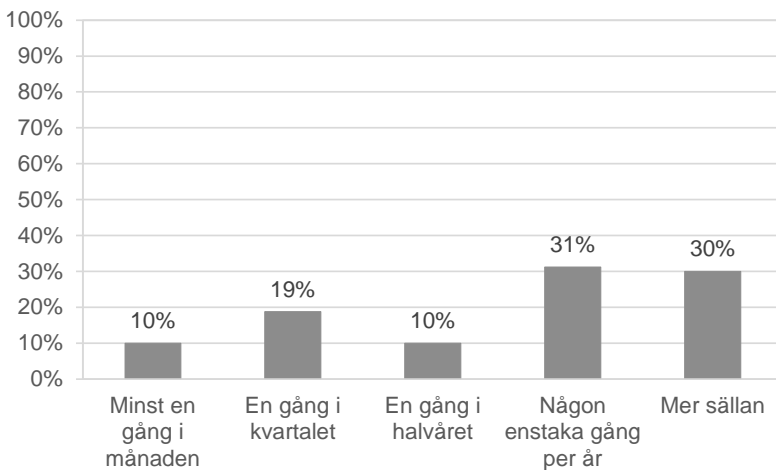
Figur 17. Hur ser du på samverkan med regionen?

Samarbete mellan scenkonstorganisationer och kommuner

Figur 18 visar hur ofta de svarande kommunerna har dialog med den regionala scenkonstorganisationen. De svarande kommunerna har i lägre utsträckning dialog med de regionala scenkonstorganisationerna än med tjänstepersoner på regionen. Det är 70 procent av de svarande kommunerna som har årlig dialog med de regionala scenkonstorganisationerna och 30 procent som har det mer sällan. 10 procent har dialog minst en gång i månaden, 29 procent minst en gång i halvåret och 31 procent någon enstaka gång per år.

Figur 18. Hur ofta har du dialog med den regionala scenkonstorganisationen?

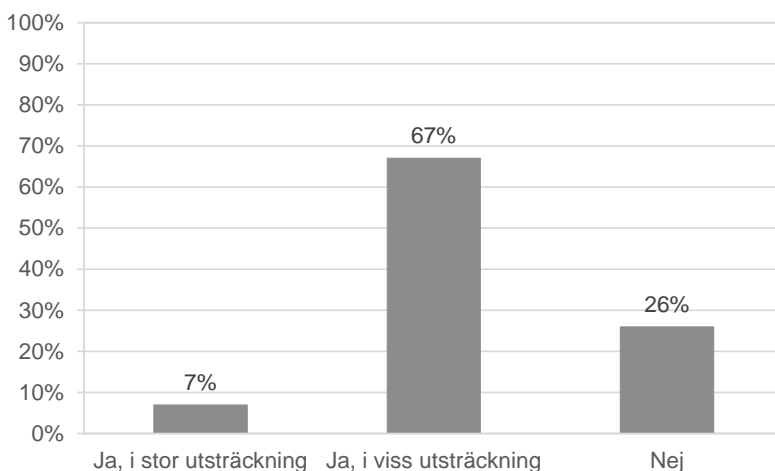
Kommentar: I enkäten ställdes separata frågor om dialog med de 11 scenkonstorganisationerna. Kommunerna fick besvara 1–3 frågor om dialog med respektive scenkonstorganisation i sin region. Diagrammet omfattar 80 svar från de 42 kommunerna.

Figur 19 synliggör att i de flesta av de svarande kommunerna, 74 procent, sker samarbete mellan de regionala scenkonstorganisationerna och kulturskolan. Flera kommuner framför att de önskar fler föreställningar riktade till barn och unga, men även fördjupa samarbetet med kulturskolan. Två kulturchefer uttrycker detta på följande sätt:

Vi är nöjda med själva samarbetet, men önskar alltid fler antal föreställningar eftersom vi har ett så stort antal skolor.

Tänker dock att ytterligare samarbete skulle bidra till att inspirera eleverna för vidare utveckling inom olika konstarter.

Figur 19. Sker samarbete mellan den regionala scenkonstorganisationen och kulturskolan i din kommun?

Figur 20 visar att de flesta av de svarande kommunerna, 74 procent, önskar mer samarbete med de regionala scenkonstorganisationerna och att 26 procent är nöjda med nivån av samarbete. Ingen av de svarande kommunerna vill minska samarbetet med de regionala scenkonstorganisationerna. Samtidigt uttrycker enstaka kulturchefer att det kan vara svårt att hinna med mer samarbete.

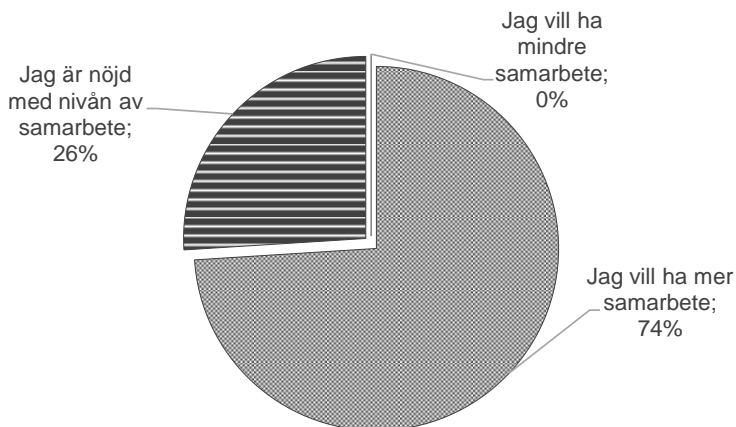
vi bör och ska samarbeta mer, men att det är svårt att få tiden att räcka till det.

Några kulturchefer framför att det är viktigt med förståelse för vad som är aktuellt i kommunerna. Flera kulturchefer önskar även fler föreställningar i kommunen.

Samarbetet kan alltid utvecklas. Det är viktigt med en förståelse och lyhördhet för vilka områden som är aktuella i kommunerna. För oss är det viktigt med geografisk spridning, representation på scen och inkludering av prioriterade målgrupper.

I ett kommunperspektiv önskas mer utbud och samarbete med kulturinstitutionerna.

Figur 20. Hur ser du på samarbetet med den regionala scenkonstorganisationen?

Sammanfattning

- Kulturanalys skickade ut en enkät till kulturchefer i 56 kommuner i de sex regioner som ingår i den fördjupade beskrivningen. Svarsfrekvensen blev 74 procent.
- De flesta av de svarande kommunerna, 93 procent, har dialog med tjänstepersoner på regionen om scenkonst minst någon gång om året. Ingen av kommunerna vill minska samverkan med regionen, hälften av kommunerna vill ha mer samverkan och hälften är nöjda.
- 70 procent av de svarande kommunerna har dialog med de regionala scenkonstorganisationerna minst någon gång om året. Ingen av kommunerna vill minska samarbetet med de regionala scenkonstorganisationerna, 74 procent önskar mer samarbete och 26 procent är nöjda.
- Några kulturchefer framför att det är viktigt med förståelse för vad som är aktuellt i kommunerna. Flera kulturchefer önskar även fler föreställningar i kommunen.

Fördjupad beskrivning av scenkonst i sex regioner

Detta kapitel inleds med att identifiera gemensamma drag i att organisera regional scenkonst. Därefter fördjupas beskrivningen av samverkan om scenkonst i sex regioner: Gävleborg, Halland, Jämtland Härjedalen, Jönköpings län, Västernorrland och Örebro län.

Beskrivningen av varje region följer samma upplägg. Varje avsnitt inleds med en karta över kommunerna i länet följt av en faktaruta med information från främst år 2021 om antalet invånare, kommuner, föreställningar, konserter och publik. Därefter sammanfattas scenkonsten i den regionala kulturplanen och beskrivningen av de regionala scenkonstorganisationerna i kultursamverkansmodellen. Vidare beskrivs kommuner, lokaler och arrangörer översiktligt. Varje avsnitt avslutas med en fördjupad beskrivning av kommunernas perspektiv på samverkan och betydelsen av kultursamverkansmodellen för regionerna och kommunerna.

Kapitlet avslutas med en sammanfattning av de sex regionala kulturplanerna och hur respondenterna i de sex regionerna och dess kommuner uppfattar kultursamverkansmodellens betydelse.

Likheter i att organisera regional scenkonst

Generellt finns följande verksamheter eller organisationer i varje region: utförarorganisationer som producerar scenkonst, främjande verksamhet regionalt dansuppdag och regional riksteaterförening.

Utförarorganisationer som producerar scenkonst

I varje region finns en eller flera utförarorganisationer, som producerar scenkonst. Dessa kan vara självständiga (vanligen stiftelser eller aktiebolag) eller tillhöra regionens förvaltning. De kan arbeta med en eller flera konstarter (musik, teater, musikteater och dans). Produktionen kan ske med huvudsakligen egen konstnärlig personal, med frilansartister eller med en kombination av egna artister och frilansare.

Inom musiken har detta val avgörande betydelse för vilken genrebredd som kan tillhandahållas, eftersom det är för resurskrävande att ha fasta ensembler inom flera genrer. På teatersidan finns likaledes ett samband mellan personalstruktur och konstnärliga uttrycksmöjligheter. Inom dansområdet är det fyra regionala scenkonstorganisationer som har anställda dansare och ytterligare några samproducerar, medan flertalet arrangerar och/eller förmedlar professionell dans. I 16 av landets regioner finns därtill parter i Dansnät Sverige.

Främjande verksamhet

Främjande verksamhet utgör oftast en del av regionens förvaltning. En del av främjandearbetet är ibland överfört till en utförarorganisation. Här finns konsulenter (eller motsvarande) som främjar konstarterna genom att stödja arrangörer, driva utvecklingsprojekt, organisera utbildningar, samordna nätverk med mera. Kulturanalys har tidigare konstaterat att det inte är möjligt att ge en gemensam definition av begreppet konsulent och det förekommer även andra titlar, exempelvis utvecklare eller utvecklingsledare. Vidare varierar konsulenternas funktion mellan olika kulturområden och regioner (Myndigheten för kulturanalys 2018, s. 17–19).

Regionalt dansuppdrag

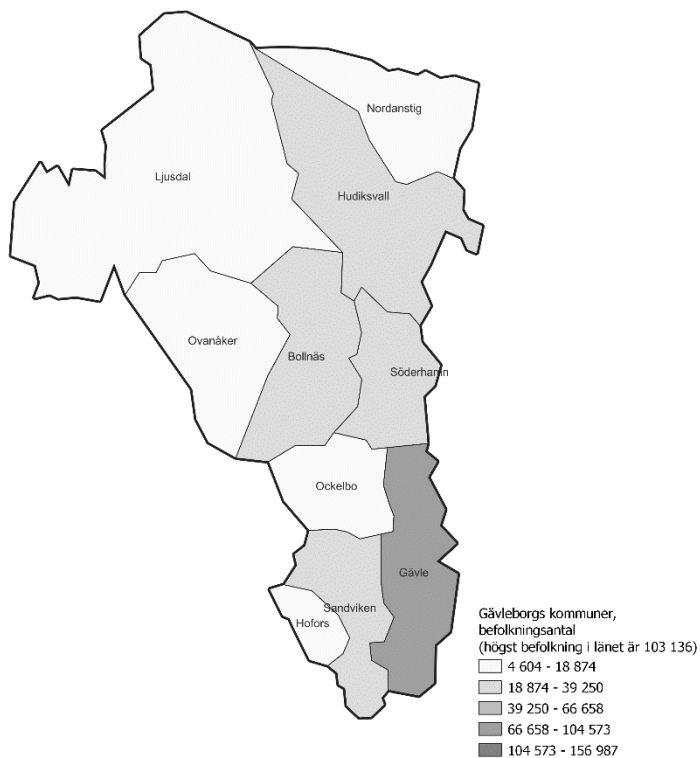
Dansen finns som regionalt uppdrag i alla regioner, men med varierande arbetssätt och omfattning. Det regionala dansuppdraget är ofta kopplat till danskonsulentverksamhet. Konsulenterna ingår oftast i den regionala förvaltningen tillsammans med konsulenter inom andra konst- och kulturområden, men placering i utförarorganisationen förekommer också.

Regional riksteaterförening

I varje län finns en regional riksteaterförening. Den är organiserad som en självständig, ideell förening med medlemskap i Riksteatern. I varje län finns också en teaterkonsulent. Konsulenten är oftast anställd av den regionala riksteaterföreningen, men kan också vara anställd av utförarorganisationen (länsteatern) eller i den regionala kulturförvaltningen.

Region Gävleborg

Figur 21. Karta över Gävleborgs län, antal invånare per kommun 2021

Gävleborg

287 767 invånare (källa SCB)

10 kommuner (källa SKR)

År 2021 spelades totalt 98 föreställningar och konserter av Folkteatern, Gävle Symfoniorkester och Kultur Gävleborg och 1 mottaget gästspel. Av det totala antalet föreställningar och konserter var 42 procent riktade till barn och unga.

Föreställningar och konserter spelades 2021 i sex kommuner, men flest i Gävle. År 2021 spelades 83 föreställningar och konserter i Gävle, vilket motsvarar 85 procent. År 2022 spelades föreställningar och konserter i samtliga kommuner i länet och ungefär hälften i Gävle.

Totalt antal föreställningar, konserter och publik till både hemarena och på turné av Folkteatern, Gävle Symfoniorkester och Kultur Gävleborg var följande:

2022: 321 föreställningar/konserter och 42 721 publik
(preliminära uppgifter)

2021: 99 föreställningar/konserter och 11 477 publik

2020: 152 föreställningar/konserter och 21 540 publik

2019: 331 föreställningar/konserter och 50 589 publik

Källa om inte annat anges är Kulturdatabasen.³⁶

³⁶ Kultur Gävleborgs arbetsmodell är att producera musikevenemang med frilansartister. Evenemangen arrangeras lokalt av kommuner eller föreningar. Kultur Gävleborg har valt att redovisa dessa musikevenemang som främjande i Kulturdatabasen. De ingår därmed inte i den kvantitativa sammanställningen i denna rapport, som inkluderar egen- och samproduktion samt mottagna gästspel. Konsekvensen blir att flera evenemang inte synliggörs i statistiken; totalt antal föreställningar/konserter var enligt Kultur Gävleborg 393 år 2021, 275 år 2020 och 414 år 2019.

Regional kulturplan, scenkonstverksamheter och uppdragsöverenskommelser

Regional kulturplan

Region Gävleborg ingår sedan 2013 i kultursamverkansmodellen. Denna undersökning baseras på Regional kulturplan Gävleborg 2019–2021 som förlängdes till och med 2022. Den nya regionala kulturplanen omfattar åren 2023–2026.

Kulturplanen identifierar fyra utvecklingsområden som är kopplade till konstens och kulturens egenvärde samt samhällsutveckling. Ett utvecklingsområde är ”Tillgång till konst och kultur”.

Kulturaktörer med regionalt uppdrag ska arbeta med

- barn och unga, kulturplanens prioriterade målgrupp
- brett kulturutbud genom samverkan
- tillgång till kultur och konst i hela länet
- regional kulturgaranti för förskoleklass och grundskola.

(Regional kulturplan Gävleborg 2019–2021, s. 13.)

Uppdragsöverenskommelser med fyra kulturaktörer

Den regionala kulturplanen konkretiseras genom tvååriga uppdragsöverenskommelser, som tecknas med var och en av de fyra kulturaktörerna. De är sinsemellan organisatoriskt olika och samverkar med kommuner och arrangörer på olika sätt. Överenskommelserna ger anvisningar till hur verksamheterna ska uppfylla kulturplanens övergripande prioriteringar. De fyra kulturaktörerna är Kultur Gävleborg, Gävle symfoniorkester, Folkteatern Gävleborg och Riksteatern Gävleborg.

- Kultur Gävleborg, den avdelning inom regionens förvaltning som arbetar med kultur. På scenkonstområdet arbetar Kultur Gävleborg huvudsakligen med musik och dans.

- Gävle symfoniorkester, som tillsammans med Gävle konserthus utgör en avdelning inom Gävle kommuns förvaltning.
- Folkteatern Gävleborg, en stiftelse med regionen som huvudman.
- Riksteatern Gävleborg, en ideell förening som arbetar med teater och dans.

Främjande

Det främjande uppdraget berör alla de fyra kulturaktörerna, men skiljer sig åt i både omfattning och utförande. För Kultur Gävleborgs musikverksamhet, Gävle symfoniorkester och Folkteatern ingår främjandet i produktionsarbetet. Riksteatern Gävleborg har främjande som huvuduppdrag. Dansen främjas av Kultur Gävleborgs verksamhetsutvecklare i samarbete med den dansfrämjare som är anställd vid Riksteatern Gävleborg. Gävle teaterförening är part i Dansnät Sverige och har ett avtal med Kultur Gävleborg om delat partskap.

Kommuner, arrangörer och lokaler

Kommuner

Gävleborgs län har tio kommuner varav sex (Söderhamn, Hudiksvall, Nordanstig, Bollnäs, Ovanåker och Ljusdal) ligger i den norra länsdelen, som i stort motsvarar Hälsingland. Gävle, Sandviken, Hofors och Ockelbo motsvarar Gästrikland, som har den befolkningsmässiga tyngdpunkten. Gävle och Sandviken har tillsammans knappt hälften av länets befolkning.

Offentliga föreställningar och konserter spelas i nära samtliga kommuner, men i varierande grad. Den vanligaste modellen är att kommuner stödjer arrangörer i civilsamhället med verksamhetsbidrag.

Alla kommuner är beställare av skolproduktioner från Kultur Gävleborg eller Gävle symfoniorkester. Konserterna spelas antingen i den egna kommunen eller i genom arrangerade bussresor till Gävle konserthus.

Lokaler för scenkonst

Tillgången till scener och hur de är beskaffade är avgörande för om och vad som kan spelas i kommunerna. Större och moderna kommunala kulturhus, som i Bollnäs och Hudiksvall, eller en skola, som i Ljusdal, kan ta emot Gävle symfoniorkester i fullt format, liksom stora produktioner från Dansnät Sverige. De äldre teaterbyggnader som finns i Hudiksvall och Söderhamn är för små för denna typ av produktioner, men fungerar för kammarmusik och mindre teaterföreställningar.

Frågan om var den regionala scenkonsten kan spelas är i hög grad en fråga om flexibilitet. De produktioner som förmedlas av Kultur Gävleborg kan förhållandevis enkelt spelas i bygdegårdar, kyrkor och Folkets hus. Gävle symfoniorkester strävar efter att anpassa orkesterstorleken för att nå fler kommuner. Folkteatern har som idé att göra avtryck hos människor långt ut i bygderna och arbetar därför med lätta, anpassbara produktioner. Vad gäller Riksteatern finns både mindre och större produktioner i utbudet, men omfattande scentekniska krav leder ibland till att teaterföreningar i de mindre kommunerna hellre arbetar med fria teatergrupper.

Arrangörer

Det finns ett stort antal ideella arrangörer av scenkonst i Gävleborg, och Kultur Gävleborg samarbetar med och stödjer ett tjugotal arrangörer i civilsamhället. Många av dessa är ideella föreningar som är anslutna till något av de riksförbund som i sin tur är medlemmar i Musikarrangörer i samverkan (MAIS). Utöver dem som har nämnts samarbetar Kultur Gävleborg med andra musikföreningar och ett tiotal lokalt anknutna kulturföreningar som kan ha en bredare kulturverksamhet och vara helt eller delvis inriktade på lokal utveckling. Här finns också musikföreningar som verkar i gränslandet mellan amatörer och professionella.³⁷

³⁷ Vad gäller teaterns och dansens arrangörer, se nedan, under Riksteatern Gävleborg.

Kultur Gävleborg

Kultur Gävleborgs uppdrag på musikområdet är både producerande och främjande. Det syftar till att alla invånare och alla som vistas i länet ska ha tillgång till ett genrebrett utbud av professionell musik.

Personal

Musikavdelningen har sju tjänster, varav fem producenter och två handläggare. Två av producenterna är inriktade på barn och unga. Några anställda musiker finns inte, utan uppdraget utförs helt med frilansande artister. Det kan dock förekomma att Kultur Gävleborg förmedlar produktioner med musiker ur Gävle symfoniorkester.³⁸ Därtill finns en verksamhetsutvecklare inom dans och en danssamordnare.

Arbetsätt

Arbetet med offentliga konserter i Gävleborg har bedrivits på samma sätt under lång tid. Ända sedan 1988 har regionen (landstinget) gett stöd till lokala arrangörer och hjälpt dem att ta emot produktioner från det fria musiklivet, exempelvis genom utbudskatalog och turnéläggning.

³⁸ Inriktningen på frilansmusiker har en historisk förklaring. Eftersom det sedan 1950-talet inte hade funnits någon militärmusik i Gävle, fick inte Gävleborgs län någon egen regionmusikavdelning när myndigheten Regionmusiken skapades 1971. När sedan Regionmusikens geografiska indelning ändrades tio år senare träffade landstingen i Gävleborg och Dalarna ett avtal om en gemensam musikorganisation, som upphörde när länsmusikreformen genomfördes 1988. Musikavdelningen *Musik Gävleborg* inrättades då inom landstinget, utan anställda musiker. I samband med en omorganisation 2013 blev avdelningen en del av den större enheten Kultur Gävleborg.

Metoden bygger på tät dialog med i dag ett tjugotal ideella arrangörer inom fyra musikaliska genrer: kammarmusik, jazz, nutida konstmusik och folk- och världsmusik. Därtill kommer omfattande samarbete med kommunerna, särskilt vad gäller produktioner för barn och unga samt äldreomsorgen.³⁹

Kultur Gävleborg arbetar på flera sätt med att stärka dansen som konstart. Som tidigare nämnts är Gävle teaterförening part i Dansnät Sverige och samarbetar med Kultur Gävleborg. Föreställningar spelas i Gävle, Ljusdal, Bollnäs och Sandviken. Regionen ger även årligt verksamhetsstöd till Dansplats Skog (Söderhamn), och Per Jonsson Dance Center (Ljusdal) har utvecklingsbidrag för att utforma sin verksamhet.

Barn och unga

En betydande del av Kultur Gävleborgs musikverksamhet riktar sig till barn och unga. Kultur Gävleborg förmedlar och subventionerar konserter och workshops till förskolor, skolor och kulturskolor i alla kommuner. Till arbetet för och med unga hör vidare att Kultur Gävleborg driver tre särskilda verksamheter: Gävleborgs Ungdoms Folkband (GUF), Gävleborgs Ungdoms Big Band (GUBB) och mentorsprogrammet Systrarna för unga kvinnor inom singer-songwriterområdet. För att koordinera allt arbete för och med barn och unga, även inom andra kulturområden, finns en särskild utbudsplattform, *Kultimera*, och en *länsgrupp för barnkultur*, där kommuner och institutioner är representerade. Därtill bjuder Kultur Gävleborg årligen in alla kommuner till ett rundabordssamtal.

³⁹ Kultur Gävleborgs arbetssätt med musikarrangörer beskrivs av etnologen Lars Kaijser 2007, s. 65–70. För kontinuiteten sedan 1988, se Kulturrådet 1997, s. 74–77 och Kulturrådet 2001, s. 26–29.

Kommunernas betydelse

Det löpande arbetet med offentliga konserter, som beskrivits ovan, sker i direkt kontakt mellan producenterna på Kultur Gävleborg och de lokala arrangörerna, utan kommunal inblandning.

Kommunerna är ändå helt avgörande för att verksamheten ska fungera, framför allt som bidragsgivare till föreningarna. En kommun i Gävleborg (Bollnäs) arbetar med en modell där kommunen sluter fyraåriga bidragsavtal med föreningar, som därmed kan bedriva sin verksamhet mer långsiktigt. Ett annat sätt för kommunerna att stödja verksamheten är att tillhandahålla scener i kommunägda lokaler.

Gävle symfoniorkester

Gävle symfoniorkester är en orkester under kommunalt huvudmannaskap med både kommunalt och regionalt uppdrag. Orkestern är i dag den enda orkester i Sverige som organiseras i kommunal förvaltning.⁴⁰

Organisation, orkester och konserthus

Orkestern har 52 musikertjänster på heltid. Gefleborgs läns orkesterförening bildades 1912 och 1977 omorganiserades orkestern till stiftelse med Gävle kommun och landstinget som huvudmän. Stiftelsen upplöstes som en följd av en uppgörelse mellan huvudmännen, där Gävle kommun blev ensam ansvarig för orkestern. Sedan 1996 heter orkestern Gävle symfoniorkester. År 1998 invigdes Gävle konserthus och sedan 2007 utgör orkestern och konserthuset en och samma avdelning inom kommunen.

⁴⁰ Helsingborgs symfoniorkester är en del av aktiebolaget Helsingborg arena och scen.

Verksamhet utanför Gävle konserthus

Orkestern har sin bas i konserthuset, där större delen av verksamheten sker. Därutöver har orkestern viss närvaro i de övriga kommunerna i länet, bland annat Hudiksvall, Bollnäs och Ljusdal. Vidare organiseras bussresor från flera av kommunerna till konserthuset.

Restriktioner och rekommendationer under pandemin fick dock konsekvenser för turnéverksamheten, men strömningen av konserter till äldreboenden utökades.

Samarbetet med kommuner och ideella arrangörer är en förtroendefråga och bygger på rutiner, som utarbetas efter hand. Skriftliga avtal finns inte.

Konserter för och med barn och unga

Kommunerna är en viktig och avgörande part i arbetet för barn och unga. Orkesterns verksamhet för barn och unga når på olika sätt alla kommuner. Skolrepertoaren anpassas efter tillgängliga arenor och spelas med flexibelt antal musiker, vanligen med halvorkester. Skolor i Gävle och närbelägna kommuner får möjlighet att låta eleverna åka buss till konserthuset i Gävle. Symfoniorkestern har återstartat Gävleborgs ungdomssymfoniorkester (GUSO) under en vecka på sommaren i samverkan med de kommunala kulturskolorna och Kultur Gävleborg.

Folkteatern i Gävleborg

Stiftelsen Folkteatern i Gävleborgs län inrättades 1980 av landstinget som ensam stiftare och inledde sin verksamhet 1983. Till Folkteaterns historia hör de perioder från mitten av 1990-talet då Peter Oskarson var teaterchef och gjorde stora uppsättningar i Träteatern i Järvsö och en gasklocka i Gävle.

Organisation, ensemble och teaterhus

Teaterns organisationsform är sedan tillkomsten oförändrad. Region Gävleborg är huvudfinansierare och ensam huvudman. Enligt stiftelsens stadgar är syftet ”att i första hand inom Gävleborgs län med fast ensemble och på annat sätt driva eller organisera konstnärlig teaterverksamhet. Teatern skall

utvecklas i samverkan med länets befolkning.⁷⁴¹ Den fasta ensemblen består av fem skådespelare och en musiker. Därutöver är omkring fem skådespelare anställda på långtidskontrakt. Folkteatern har sin bas och hemmascen i Gävle gamla teaters tillbyggnad som invigdes 1984.

Turnerande teater

Folkteatern är till stor del en turnerande teater som varje år spelar i alla länets kommuner. Teaterföreningarna är de primära mottagarna, men verksamheten bedrivs alltid i samarbete med kommunerna. Folkteatern strävar efter att föreställningar spelas i mindre samhällen, utanför kommunernas centralorter, för att i ännu högre grad nå en publik som har långt till etablerade scener. Folkteaterns samarbete med teaterföreningar och kommuner regleras inte i avtal, utan genom efter hand utarbetade rutiner och ömsesidigt förtroende.

Riksteatern Gävleborg

Riksteatern Gävleborg är en ideell förening med en heltidsanställd teaterkonsulent och en dansfrämjare på halvtid. Föreningen har ett tätt samarbete med Folkteatern. Riksteatern Gävleborg förmedlar föreställningar för barn och unga till kommunerna och lägger upp turnéer. Riksteatern Gävleborg förmedlar även dansföreställningar för vuxen publik. Lokala teaterföreningar finns i alla kommuner utom Ockelbo. Gävle teaterförening driver Gävle teater på uppdrag av Gävle kommun och är som tidigare nämnts part i Dansnät Sverige. Riksteatern Gävleborg koordinerar ett regionalt programråd med de lokala teaterföreningarna i länet.

⁴¹ Stadgar för Stiftelsen Folkteatern i Gävleborgs län, antagna av styrelsen den 29 februari 2000.

Kommunernas perspektiv på samverkan

I den skriftliga webbenkät som riktades till kommunernas kultur- och fritidschefer eller motsvarande svarade alla av länets tio kommuner. Svaren följdes upp med telefonintervjuer med kulturchefer eller motsvarande i Hudiksvall, Bollnäs, Söderhamn, Sandviken och Gävle.

Av kommunerna är 60 procent nöjda med nivån av samverkan med regionen och 40 procent vill utöka samverkan. Det omvända gäller för de regionala scenkonstorganisationerna, där 30 procent är nöjda med nivån av samarbete, medan 70 procent önskar mer samarbete.

De flesta kommuner i länet har på något sätt samarbete med de fyra regionala scenkonstverksamheterna. Ändå är det påfallande att många kommuner vill samverka mer och vissa kommuner efterfrågar ett bredare utbud, inte minst för målgruppen unga vuxna. De samarbeten som beskrivs här har pågått eller byggts upp under lång tid, i några fall sedan slutet av 1980-talet. Samarbetena bedrivs enligt rutiner som har utvecklats med tiden och förtroende har vuxit fram mellan parterna. Att skriva avtal har inte varit aktuellt och efterfrågas inte, vare sig från kommunernas eller de regionala verksamheternas sida.

Kultur Gävleborg, Gävle symfoniorkester och Folkteatern arbetar alla för att nå skolelever i hela länet. Vad gäller kulturskolan önskar flera kommuner större insatser av Kultur Gävleborg och symfoniorkestern. Det kan till exempel vara önskemål om workshops, där elever från kulturskolan får möta professionella musiker.

Betydelsen av kultursamverkansmodellen

Tjänstepersoner på regional nivå är generellt mer positiva till kultursamverkansmodellen än tjänstepersoner på kommunal nivå. Flera tjänstepersoner framför att modellen bidrar till starkare nätverk inom regionen, större intresse och ökad kompetens bland politiker och att modellen stabiliserar hela kulturfältet.

Vad gäller den regionala kulturplanens förankring på kommunal nivå och i civilsamhället är de flesta kommunala kulturchefer neutrala eller försiktigt

positiva. En kommunal kulturchef framhåller modellens betydelse i ett demokratiskt perspektiv. Det demokratiska samtalet har ökat på kommunal nivå och förtroendevalda deltar i det samtalet. Kulturfrågorna har blivit mer transparenta och fått större legitimitet. Men, framhåller samma kulturchef, denna demokratisering har ett pris i form av den byråkratisering som blir följderna av regionens arbete med att skriva regionala kulturplaner.

För utbud och spridning av musik och teater bedömer de flesta att kultursamverkansmodellen inte har haft någon större betydelse, däremot kan den ha bidragit till dansens ökade spridning. Detta är dock svårt att fastställa, eftersom Kulturrådets medvetna satsning på att stärka dansen som konststart började mer än tio år innan kultursamverkansmodellen infördes. Modellen kan dock ha gett mer energi åt denna utveckling. Flera av de tillfrågade kan inte bedöma frågan.

Sammanfattning

- I Region Gävleborg ingår Kultur Gävleborg, Gävle symfoniorkester, Folkteatern Gävleborg och Riksteatern Gävleborg i kultursamverkansmodellen.
- Barn och unga är en prioriterad målgrupp. Kultur Gävleborg förmedlar och subventionerar konserter och workshops till förskolor, skolor och kulturskolor i alla kommuner. Riksteatern Gävleborg förmedlar föreställningar till barn och unga i alla kommuner.
- Offentliga konserter och föreställningar spelas i nära samtliga kommuner i länet, men flest i Gävle. Det finns tre större kommunala kulturhus i länet som kan ta emot Gävle symfoniorkester. Det finns även teaterbyggnader, bygdegårdar, Folkets Hus och kyrkor som fungerar för mindre teaterproduktioner och kammarmusik.
- Dansen främjas av Riksteatern Gävleborg. Gävle teaterförening är part i Dansnät Sverige och föreställningar spelas i fyra kommuner.
- Kultur Gävleborg samarbetar direkt med ett tjugotal arrangörer i civilsamhället. Folkteatern samarbetar med Riksteatern Gävleborg, de lokala teaterföreningarna och kommunerna.
- De flesta kommunerna är nöjda med nivån av samverkan med regionen, medan flertalet vill ha mer samarbete med de regionala scenkonstverksamheterna.
- Tjänstepersoner på regional nivå är generellt mer positiva till kultursamverkansmodellen, än tjänstepersoner på kommunal nivå. Kultursamverkansmodellen har bidragit till starkare nätverk och större intresse för kulturfrågor.
- De flesta bedömer att kultursamverkansmodellen inte haft någon större betydelse för utbud och spridning av musik och teater, däremot kan modellen ha bidragit positivt till dansen.

Region Halland

Figur 22. Karta över Hallands län, antal invånare per kommun 2021

Halland

340 243 invånare (källa SCB)

6 kommuner (källa SKR)

Totalt spelades 307 föreställningar och konserter av Teater Halland, Musik i Hallandia och Rum för Dans och 154 mottagna gästspel år 2021. Av totalt antal föreställningar och konserter var 43 procent riktade till barn och unga.

Föreställningar och konserter spelades i länets samtliga kommuner – flest i Halmstad, följt av Varberg. År 2021 spelades 152 föreställningar och konserter i Halmstad, vilket motsvarar 33 procent och 144 föreställningar och konserter spelades i Varberg, vilket motsvarar 31 procent. Dessutom spelades 3 föreställningar på turné utanför regionen.

Totalt antal föreställningar, konserter och publik både på hemarena och turné av Teater Halland, Musik i Hallandia och Rum för Dans var följande:

2022: 478 föreställningar/konserter och 33 763 publik (preliminära uppgifter)

2021: 461 föreställningar/konserter och 20 037 publik

2020: 299 föreställningar/konserter och 14 445 publik

2019: 467 föreställningar/konserter och 41 856 publik

Källa om inte annat anges är Kulturdatabasen.

Regional kulturplan och scenkonstverksamheter

Regional kulturplan

Region Halland ingår sedan 2011 i kultursamverkansmodellen. Hallands kulturstrategi och kulturplan omfattar åren 2021–2024. Samverkan mellan regionen och kommunerna anges som en avgörande förutsättning för att kulturplanen ska kunna förverkligas. Fem gemensamma prioriteringar för Region Halland och kommunerna är att

- stärka kulturens kraft i samhällsutvecklingen i interaktion med andra politikområden
- stärka barns och ungas möjligheter att uppleva och skapa kultur
- stärka möjligheten för invånare och besökare att ta del av utbudet i hela Halland
- utveckla Halland till en av Sveriges mest attraktiva konstregioner.

(Hallands kulturplan och kulturstrategi 2021–2024, s. 12.)

Dessutom formuleras utvecklingsmöjligheter för dans, musik och teater. Bland annat ska dansens infrastruktur stärkas, konsertutbudet breddas och kompletteras samt tillgången till teaterupplevelser av hög kvalitet öka. Utvecklingsmöjligheterna handlar även om samverkan, breddat deltagande, och om att främja scenkonst för barn och unga (Hallands kulturplan och kulturstrategi 2021–2024, s. 47–52).

Scenkonstverksamheter

I Halland finns tre regionalt organiserade scenkonstverksamheter. Två av dem är enheter inom regionens förvaltning (kultur och skola): Musik Hallandia och Rum för Dans. Den tredje är det regionägda aktiebolaget Teater Halland. Därtill kommer den fristående ideella föreningen Riksteatern Halland. Verksamheterna är lokaliserade till flera kommuner. Musik Hallandia och Rum för Dans delar kontor i Halmstad, men dansen har sina scener i Falkenberg och Kungsbacka. Teater Halland har sin bas i Varberg.

Främjandet av scenkonst är inkluderat i arbetet hos både Musik Hallandia och Rum för Dans. Även Teater Halland arbetar främjande, men på teatersidan finns även Riksteatern Halland som har ett främjande uppdrag.

Särskilda uppdragsöverenskommelser mellan regionen och de tre utförarorganisationerna har inte tecknats, eftersom de alla tre tillhör regionen. Med Riksteatern Halland finns däremot en överenskommelse.

Kommuner, lokaler och arrangörer

Kommuner

Halland är ett till ytan litet län med sex kommuner. Från Laholm i söder till Kungsbacka i norr är det knappt 14 mil. En tredjedel av länets befolkning bor i Halmstad. Utbudet av scenkonst är inte centraliserat till denna största kommun i länet. För invånarna i Kungsbacka, länets näst största kommun, är det närmare till Göteborg med dess stora kulturutbud, än till Halmstad. Varberg, länets tredje största kommun, ligger mitt emellan Halmstad och Göteborg.

Lokaler för scenkonst

Det finns fungerande kommunala lokaler av varierande storlek i alla länets kommuner. Kulturhuset Najaden i Halmstad har 400 platser i stora salen. Halmstads teater har 900 platser och drivs av ett kommunalt destinationsbolag. Här hyr Halmstads riksteaterförening in sig. Laholm har ett äldre, mindre teaterhus, där kammarmusikföreningen är arrangör. I Hylte kommun finns Hylte Forum med 200 platser. Falkenbergs kommun har Falkhallen, en blackbox med 250 platser och Kulturcentrum Argus, där både jazzklubben och kammarmusikföreningen arrangerar konserter. I Varberg finns Teater Halland med sina tre scener och totalt 350 platser. Varberg har också Kulturhuset Komedianteatern med den gamla teatern, som kommunen driver som gästspelsscen. Här genomför Varbergs konsertförening många av sina konserter. Kungsbacka teater är en kommunal gästspelsscen med 500 platser. Här presenteras bland annat dans i samarbete med Rum för Dans och jazz av den lokala jazzklubben.

I länet finns dessutom närmare 70 bygdegårdar, ett tiotal Våra gårdar och nio medlemmar i Folkets hus och parker. Många av dessa samarbetar med Teater Halland.

Arrangörer

Halland har förhållandevis många föreningar tillhörande Musikarrangörer i samverkan: fem kammarmusikföreningar, fyra jazzklubbar, två festivaler och en arrangör av nutida konstmusik. I Halmstad finns dessutom Halmstads konsertförening, som på uppdrag av kulturförvaltningen bidrar till att boka musikevenemang i Kulturhuset Najaden. Teaterföreningar finns i alla kommuner utom Laholm. Till detta kommer ett betydande antal festivaler som genomförs med stöd av Musik Hallandia.

Musik Hallandia

Den länsmusikstiftelse som bildades i Halland 1988 var verksam fram till 2012, då den upplöstes och verksamheten fördes in i regionens förvaltning, som en del av Kultur i Halland. År 2019 fick enheten sitt nuvarande namn, Musik Hallandia, för att göra verksamheten tydligare för andra parter i musiklivet och för det omgivande samhället.

Konstnärlig personal och frilansande musiker

Musik Hallandia är en liten organisation utan tillsvidareanställda musiker. Organisationen har heller inte något eget konserthus och inga egna scener. Musik Hallandia arbetar huvudsakligen med frilansmusiker, med undantag för att artister som ingår i utbudet ibland kan vara anställda vid en annan musikinstitution. Organisationen har omkring sex tjänster, varav fyra är producenter.

Samarbete med kommuner och arrangörer

Musik Hallandias uppdrag är att ge alla invånare i länet tillgång till ett musikutbud med genremässig bredd. Stöd fördelas till länets musikliv på olika sätt.

All musik med offentligt stöd arrangeras av ideella föreningar eller av kommuner.⁴² Musik Hallandia har valt att inte arrangera i eget namn för att långsiktigt stödja de lokala arrangörerna (ideella föreningar och kommuner).

Arrangörsföreningar

Samarbetet mellan Musik Hallandia och arrangörsföreningarna regleras inte i avtal, utan följer etablerade rutiner. Musik Hallandia tillhandahåller subventionerade produktioner till lokala arrangörsföreningar. Detta gäller främst inom kammarmusiken och jazzen. Därutöver stödjer Musik Hallandia festivaler och projekt från år till år. Fyra verksamheter har särskilda fleråriga överenskommelser med regionen.⁴³

Inom kammarmusiken arbetar Musik Hallandia interregionalt, som part i Legato. Ett gemensamt utbud tas fram av fyra regionala musikorganisationer: Musik i Syd, Länsmusiken i Kalmar, Musik Hallandia och Musik i Blekinge. Jazzen agerar mer självständigt i förhållande till regionen och Musik i Hallandia och jazzklubbarna utarbetar gemensamt förslag till utbud.

Musik för barn och unga

Vad gäller barn och unga, arrangerar kommunerna skolkonserter genom kontakt mellan Musik Hallandia och respektive kommuns samordnare av kultur i skolan.

Musik Hallandia säljer produktioner för barn och unga till skolor i hela länet. Tidigare har färdiga produktioner köpts av det fria musiklivet, men de senaste åren har Musik Hallandia etablerat en egen produktionslinje, där organisationen nu kompletterar utbudet med produktioner som sedan erbjuds kommunerna.

⁴² Gränsfall utgör de evenemang som arrangeras av kommersiella produktionsbolag på kommunalt finansierade scener.

⁴³ Bidrag till följande verksamheter hanteras inte av Musik Hallandia: Isildurs Bane Hallands spelmansförbund, Kulturverket och Operation Opera.

Musik Hallandia har de senaste tre åren gjort ett medvetet val att satsa på musik inom pop- och rockfältet för att gå unga vuxna, och vuxna med annan musiksmak, till mötes. Musik Hallandia kontakter kommunerna och träffar överenskommelse för varje evenemang.

Rum för Dans

Rum för Dans drivs sedan 2011 av Region Halland tillsammans med Kungsbacka kommun och Falkenbergs kommun. Verksamheten har sitt ursprung i Dans i Halland, som startade 1995 som en del av Musik i Halland. Verksamheten har fyra grenar: gästspel, residens, samproduktion och publikutveckling. Valet av gästspel görs gemensamt av representanter för kommunerna och Rum för Dans.

Personal

Rum för Dans har tre medarbetare som arbetar på heltid med dansen: en verksamhetsledare, en producent och en utvecklare (danskonsulent). Därtill kommer en marknadsförare som delas med Musik Hallandia och en avdelningschef för scenkonst.

Gästspel, residens och samproduktion

Genom att vara part i Dansnät Sverige och Danssamverkan Sydsverige kan Rum för Dans presentera nationella eller internationella dansföreställningar vid 15–20 tillfällen per år. Föreställningarna spelas i kommunala lokaler i Kungsbacka (Kungsbacka teater) och Falkenberg (Falkhallen). Här finns också tekniska resurser för residens och samproduktion. Vissa residens genomförs i samarbete med Teater Halland.

Sedan 2022 har Rum för Dans ökat verksamheten med fler residens och samproduktion i internationella projekt. Samtidigt sker en satsning på danskonstnärer verksamma i Halland. Så kallade hubbar skapas, till vilka lokala dansare och koreografer bjuds in. Nytt det senaste året är också att Rum för Dans arbetar med föreställningar för barn och unga. Tidigare har verksamheten varit mest inriktad på offentliga föreställningar. Rum för Dans lägger stor vikt vid kommunikationen mellan konstnärer och publik. Därför

organiseras samtal mellan publik, dansare och koreograf (ibland både före och efter föreställning) och öppna repetitioner där publiken får följa hur koreograf och dansare tillsammans skapar föreställningar.

Teater Halland

Teater Halland inrättades 1990 och är en av de yngsta länsteatrarna i Sverige. Teatern drevs till en början av Länsteaterföreningen (nuvarande Riksteatern Halland), innan den 2006 organiserades som ett aktiebolag, helt ägt av landstinget. Denna ordning har bestått sedan dess och teatern ägs nu av Region Halland. Bolaget har sitt säte i Varberg, i ett modernt teaterhus med tre scener.

Konstnärlig personal

Storleken på teaterns ensemble varierar med repertoaren, säsong för säsong. Teatern har fyra tillsvidareanställda skådespelare. Därutöver anställs skådespelare, dansare och musiker på tidsbegränsade kontrakt eller pjäskontrakt.

Föreställningar på turné

Teater Halland spelar i alla sex kommuner i länet, på alla större scener och på bygdegårdar, bibliotek och skolor. Vuxen- och gymnasieföreställningar ges i samarbete med riksteaterföreningarna i Halmstad, Falkenberg och Kungsbacka. I Varberg samarrangerar Teater Halland med riksteaterföreningen vid vissa tillfällen. Under ett normalår spelas ungefär hälften av föreställningarna på turné och hälften i det egna teaterhuset i Varberg. Det förekommer att Teater Halland spelar sina produktioner långt från Varberg, till exempel i Gävle, Sundsvall och Umeå.

Sedan några år arbetar Teater Halland även med dans, i samarbete med Rum för Dans, bland annat genom att vara värd för dansresidens. Musik Hallandia och Kultur i Halland Film är andra återkommande samarbetsparter.

Teater Halland har de senaste åren fått ökade anslag och kunnat öka antal produktioner och föreställningar väsentligt.

Riksteatern Halland

Riksteatern Halland är en självständig, ideell förening med kontor i Falkenberg. Föreningen har fyra anställda motsvarande 2,1 tjänster.

Aktiva teaterföreningar finns i fyra av de sex kommunerna. Riksteatern Hallands övergripande syfte är att stödja teaterföreningarna. Det sker genom hjälp till marknadsföring, organisation av utbudsdagar och projekt. Riksteatern Halland förmedlar skolproduktioner från Teater Halland till gymnasieskolor i länet.

Kommunernas perspektiv på samverkan

I den skriftliga webbenkät som riktades till kommunernas kultur- och fritidschefer eller motsvarande svarade fyra av länets sex kommuner. Svaren följdes upp med telefonintervjuer med kulturchefer eller motsvarande i Halmstad, Kungsbacka, Varberg och Laholm.

Tre av de fyra kommunerna som besvarat enkäten är nöjda med nivån av samverkan med regionen och en kommun önskar mer samverkan. Hälften av de svarande kommunerna är även nöjda med samarbetet med de regionala scenkonstverksamheterna, medan hälften önskar mer samarbete.

De intervjuade kommunerna tycker att samarbetet med Musik Hallandia, Rum för Dans och Teater Halland fungerar bra och framhåller hur viktiga arrangörerna är, både inom musik och teater.

Betydelsen av kultursamverkansmodellen

På Region Hallands förvaltning för kultur och skola framhåller man att kultursamverkansmodellen har medfört att regionens kulturbudget har fördubblats och regionen har höjt sin ambitionsnivå. Det märks inte minst i de satsningar som har gjorts på scenkonstområdet.

Både Kultur Halland och Musik Hallandia säger att Halland har fått mer scenkonst sedan kultursamverkansmodellen infördes. Dansen är den konststart som tydligast har vunnit på modellen. Den medvetna satsningen på Rum för

Dans är ett exempel, genom att Rum för Dans från första början varit en samarbetsinstitution mellan regionen och två kommuner. Teater Halland har de senaste åren fått utökade anslag och kunnat fördubbla antalet produktioner och spelade föreställningar.

Musik Hallandia framhåller att hela verksamheten bygger på samarbete och delaktighet, vilket blivit mycket lättare sedan modellen infördes. Genom modellen har Musik Hallandia kunnat utveckla sitt arbetssätt och bli mer operativ, så att det också blivit lättare för kommunerna att ansluta i arbetet. Samsynen har ökat.

Av intervjuade kommunala kulturchefer eller motsvarande är två övertygade om att kultursamverkansmodellen har bidragit till mer scenkonst. En av dem framhåller att modellen har bidragit till en kollegialitet mellan kultur-tjänstemännen inom hela regionen och ett bättre samarbete med regionen.

Sammanfattning

- I Region Halland ingår Musik Hallandia, Rum för Dans, Teater Halland och Riksteatern Halland i kultursamverkansmodellen.
- Scenkonst för barn och unga är prioriterat. Musik Hallandia säljer produktioner för barn och unga till skolor och Riksteatern Halland förmedlar skolproduktioner från Teater Halland till gymnasieskolor. Även Rum för Dans arbetar med föreställningar för barn och unga.
- Offentliga konserter och föreställningar spelas i samtliga kommuner i länet, men flest i Halmstad, följt av Varberg. Det finns kommunala lokaler av varierande storlek i länets alla kommuner. Dessutom finns bygdegårdar, Våra gårdar och Folkets Hus.
- Det finns förhållandevis många lokala musikarrangörer i Halland och teaterföreningar finns i samtliga kommuner utom en.
- Musik Hallandia är part i kammarmusiksamarbetet Legato, tillsammans med fyra andra regionala musikorganisationer. De lokala arrangörerna har möjlighet att påverka utbudet. Rum för Dans är part i Dansnät Sverige och Danssamverkan Sydsverige.
- De flesta kommunerna är nöjda med nivån av samverkan med regionen, medan hälften vill ha mer samarbete med de regionala scenkonstverksamheterna.
- I Halland är de flesta överens om att kultursamverkansmodellen bidragit till mer och bättre samverkan. Regionen har höjt ambitionsnivån och ökat den regionala kulturbudgeten, bland annat till scenkonst.
- Flera menar att kultursamverkansmodellen bidragit till mer scenkonst, särskilt dans.

Region Jämtland Härjedalen

Figur 23. Karta över Jämtlands län, antal invånare per kommun 2021

Jämtland Härjedalen

132 054 invånare (källa SCB)

8 kommuner (källa SKR)

Estrad Norr spelade 81 föreställningar och konserter och mottog 257 gästspel år 2021. Av totalt antal föreställningar och konserter var 55 procent riktade till barn och unga.

Föreställningar och konserter spelades i länets samtliga kommuner och 2021 var andelen 30 procent i Östersund, 22 procent i Strömsund, 18 procent i Krokoms, 16 procent i Bräcke och 14 procent i övriga fyra kommuner i länet. Dessutom spelades tre föreställningar på turné utanför regionen.

Totalt antal föreställningar, konserter och publik som inkluderar både egen- och samproduktion samt mottagna gästspel av Estrad Norr var följande:

2022: 501 föreställningar/konserter och 30 800 publik
(preliminära uppgifter)

2021: 338 föreställningar/konserter och 13 637 publik

2020: 148 föreställningar/konserter och 8 330 publik

2019: 514 föreställningar/konserter och 53 254 publik

Källa om inte annat anges är Kulturdatabasen.

Regional kulturplan, scenkonstverksamheter och uppdrag

Region Jämtland Härjedalen ingår sedan 2012 i kultursamverkansmodellen. Nuvarande kulturplan trädde i kraft 2019 och gäller, efter ett års förlängning, till och med 2023.

Övergripande mål och utvecklingsområden

I kulturplanen formuleras följande fyra övergripande mål:

- Kultur för alla i hela länet.
- Barn och unga ska vara delaktiga och ha inflytande i kulturlivet.
- Professionella kulturskapare ska ha goda förutsättningar att verka.
- Kultur och kulturarv ska ha stärkt sin roll för regional utveckling och attraktionskraft.

(Region Jämtland Härjedalen, Kulturplan 2019–2022, s. 16–17.)

Vidare formuleras sex utvecklingsområden för professionell scenkonstverksamhet, där samverkan och samarbete är centralt. Bland annat ska arrangörsledet stärkas, och man ska utveckla residensverksamhet och samproduktion med frilansare samt turnéverksamhet över länsgränserna i Norrlandslänen. Dessutom är målet att alla barn årligen ska få uppleva scenkonst (Region Jämtland Härjedalen, Kulturplan 2019–2022, s. 30).

Scenkonstverksamheter och uppdrag

Inom scenkonsten finns två scenkonstverksamheter inom modellen: Estrad Norr, som organisatoriskt är en del av regionens förvaltning, och den ideella föreningen Riksteatern Jämtland Härjedalen. Enligt kulturplanen ska regionen, genom Estrad Norr, uppnå följande:

Nå alla kommuner med professionell scenkonst genom egna produktioner och i samverkan med andra institutioner och fria aktörer. [...] Den turnerande delen [av Estrad Norrs verksamhet] är central. (Region Jämtland Härjedalen, Kulturplan 2019–2022, s. 29.)

Med utgångspunkt i den regionala kulturplanen ger regionen uppdrag till sin enhet Estrad Norr att ansvara för det regionala scenkonstuppdraget. Verksamheten ska bland annat ta hänsyn till följande:

... behov och önskemål från kommuner, civilsamhälle och kulturskapare.

(Uppdrag till Estrad Norr för verksamhetsåret 2023)

Kommuner, lokaler och arrangörer

Kommuner

I Jämtland Härjedalen finns åtta kommuner. Regionen är geografiskt vidsträckt och består till stora delar av glesbygd. Även inom kommunerna är det ofta långa avstånd, vilka måste överbryggas om invånare i hela regionen ska få någorlunda nära till scenkonstupplevelser.

Lokaler för scenkonst

Östersund har två större hus där scenkonst kan spelas, Storsjöteatern och Folkets hus. På Storsjöteatern förekommer gästspel av Norrdans och Norrlandsoperan, förmedlade av Norrlands nätverk för Musikteater och Dans. Folkets Hus hyrs huvudsakligen ut till produktionsbolag. Gamla teatern drivs som hotell men är också spelplats för Jazz i Jämtland och kommersiella evenemang. I övrigt är det ont om tillgängliga kommunala lokaler med spelbara scener.

Däremot finns i regionen ett stort antal bygdegårdar, byastugor och Folkets hus. Tillgängligheten till dessa påverkas emellertid av föreningsstrukturen som skiftar mellan kommunerna.

Arrangörer

De genreinriktade musikarrangörerna i Jämtland Härjedalen är inte många: två jazzklubbar, en kammarmusikförening och en genreöverskridande musikförening. Teaterföreningar finns i alla kommuner och därtill en riksteaterförening för unga.

En viktig grupp arrangörer är de lokalhållande föreningarna, alltså bygdegårdsföreningar, byföreningar, Folkets husföreningar och andra.

Estrad Norr

Estrad Norr är den gemensamma regionala organisationen för scenkonst i Jämtland Härjedalen. Estrad Norr arbetar med konstarterna musik, teater, musikteater och dans. I ett historiskt perspektiv har musiken och teatern haft olika vägar in i den gemensamma organisationen. En länsmusikstiftelse bildades 1988 i samband med länsmusikreformen, men övertogs senare av landstingets förvaltning. Länsteatern kom till först 1997 och samorganiserades år 2000 med musiken. Sedan 2005 benämns verksamheten Estrad Norr.

Konstnärlig personal

Det finns ingen tillsvidareanställd konstnärlig personal. Däremot arbetar organisationen med olika former av tidsbegränsade projekt, för att ge artister bättre arbetsvillkor och former för konstnärlig utveckling, exempelvis residensprogram för frilansande musiker och ensemblen Jemtlands Salongsorkester.

Turnerande scenkonst

Estrad Norr producerar all scenkonst för turné och utbudet utgörs både av egna produktioner och färdiga frilansproduktioner. Estrad Norr spelar scenkonst för barn och unga i samtliga kommuner i Jämtland Härjedalen. All scenkonst som Estrad Norr producerar, inom alla konstområden, produceras för turné. Organisationen har varken konsertsal eller teaterhus, däremot togs en mindre scen i drift i Östersund 2022. Den kallas Scenkonstverkstan och är byggd främst för repetitioner, men scenen kan också användas för föreställningar för upp till 100 personer. Under vår, sommar och höst används ibland Skåpet, en mobil och flexibel scen som är monterad på en lastbil och kan sprida scenkonst i de mest avlägsna byarna.

Samarbete med kommuner och arrangörer

Estrad Norr är angelägen om dialog med de lokala arrangörerna. Ett sätt är att producenterna besöker kommuner, företrädare för bygdegårdar och Folkets hus och andra lokaler. Våren 2023 prövas en ny metod där arrangörer

bjuds in till arrangörsmöte, där de får träffa Estrad Norr och ta del av utbudet. Utbudskatalog skickas till kommunerna, men också till arrangörer som kommunen har upparbetad kontakt med. Intresserade arrangörer, såsom kulturföreningar eller lokalhållande föreningar, kan sedan själva skriva avtal med Estrad Norr.

I Krokoms kommun har ett särskilt arbetssätt utvecklats, där kommunens kultur- och föreningssamordnare arrangerar samverkanskvällar med ett nätverk av föreningar och Estrad Norr ger förslag till produktioner. En liknande situation råder i grannkommunen Strömsund.

Norrlands nätverk för Musikteater och Dans

De stora geografiska avstånden och den låga befolkningstätheten i norra Sverige försvårar möjligheterna att nå ut med kulturen till alla invånare. För att överbrygga avstånden har särskilda organisationer och samarbeten skapats. Norrlands nätverk för Musikteater och Dans (NMD) inrättades år 2000 och har formen av kommunalförbund med de fyra nordligaste regionerna som medlemmar. Syftet med nätverket är att öka utbudet av och tillgängligheten till professionell scenkonst i hela området. Produktionerna tas fram av regionernas fyra scenkonstorganisationer: Scenkonst Västernorrland, Estrad Norr, Norrlandsoperan och Norrbottensmusiken. Estrad Norrs insats är att turnera egenproducerad opera för barn och unga.

Turnésamarbetet Musik i norr är en annan struktur med samma syfte. Här utbyter de fyra scenkonstorganisationerna produktioner med i huvudsak egna orkestrar och ensembler.

Riksteatern Jämtland Härjedalen

Riksteatern Jämtland Härjedalen har två tjänster, en verksamhetsledare på heltid och verksamhetsutvecklare på 80 %, inriktad på barn och unga.

Regionens uppdrag till Riksteatern Jämtland Härjedalen regleras i ett årsavtal där flera mål anges för verksamheten, bland andra att öka tillgången till scenkonst för barn och unga och därtill utveckla och förnygra arrangörsnätverket.⁴⁴ Föreningen koordinerar därutöver samarbetet med Giron Sámi Teáhter, som spelar omkring tio föreställningar per år i de samiska förvaltningskommunerna. Det gäller alla kommuner i regionen utom Ragunda och Bräcke.

Scenkonstdagar och utbudskataloger görs inom ramen för nätverket Riksteatern Norra, som samlar de regionala riksteaterföreningarna i de fyra nordligaste regionerna.

Kommunernas perspektiv på samverkan

I den skriftliga webbenkät som riktades till kommunernas kultur- och fritidschefer eller motsvarande svarade fem av länets åtta kommuner. Svaren följdes upp med telefonintervjuer med kulturchefer eller motsvarande i Östersund, Krokom och Berg.

Två av de fem kommunerna som besvarat enkäten är nöjda med nivån av samverkan med regionen och tre kommuner önskar utöka samverkan. När det gäller samarbetet med Estrad Norr, är tre av de fem kommunerna som besvarat enkäten nöjda med nivån, medan två kommuner önskar mer samarbete. Kommunerna anser att samverkan med Estrad Norr fungerar smidigt, på grund av organisationens flexibilitet och förmåga att anpassa sig till de scener som finns till hands.

⁴⁴ Region Jämtland Härjedalen 2020. Årsavtal med Riksteatern Jämtland/Härjedalen för verksamhetsåret 2021. 2020-10-29, RUN/40/2020.

Riksteatern Jämtland Härjedalen har betydelse för att teaterföreningarna ska ha god kontakt med kommunerna, likaså för att förmedla föreställningar från Giron Sámi Teáhter.

Kultursamverkansmodellens betydelse

En tjänsteman på regionen menar att man genom kultursamverkansmodellen har tillfört mer pengar, vilket har ökat verksamheten och inte administrativa tjänster. Kulturfrågorna har även fått större aktualitet bland regionens politiker. Men hos kommunerna varierar engagemanget för modellen, vilket försvårar arbetet, både med att ta fram den regionala kulturplanen och med att genomföra den.

Inom Estrad Norr uppfattar man arbetet med att ta fram den regionala kulturplanen som meningsfullt, men anser att det är viktigt att kommunerna förstår sin del i helheten.

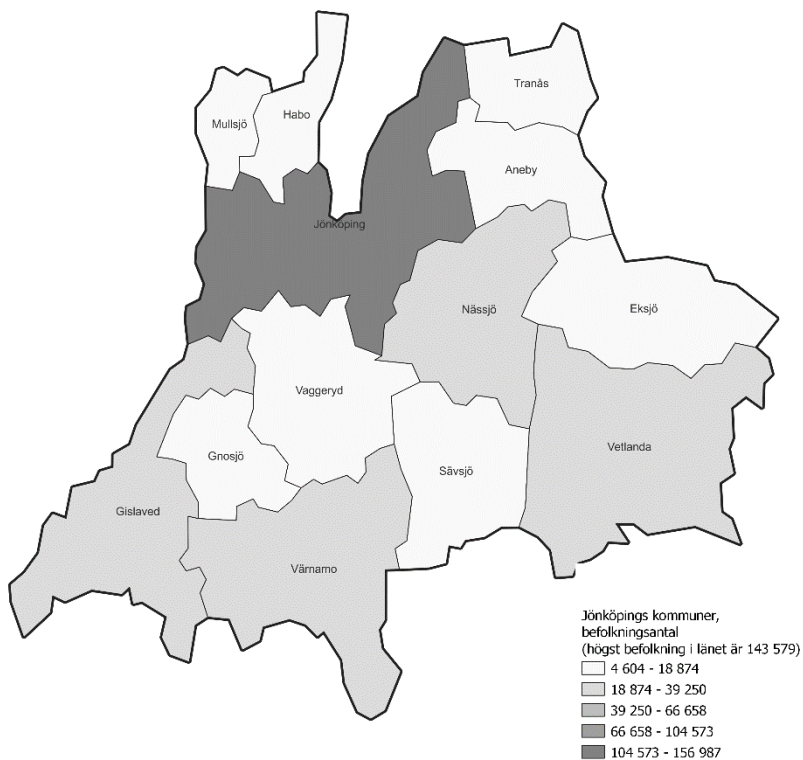
På kommunal nivå finns en försiktigt positiv inställning till modellen. Någon tror att modellen kan verka stabiliserande så att förutsättningarna inte kan förändras för hastigt på politiskt initiativ. En annan säger att samarbetet har blivit bättre, både mellan kommuner och mellan kommuner och Estrad Norr. Att dansen har gynnats sätts också i samband med kultursamverkansmodellen.

Sammanfattning

- I Region Jämtland Härjedalen ingår Estrad Norr och Riksteatern Jämtland Härjedalen i kultursamverkansmodellen.
- Estrad Norr har inget eget scenkonsthus, utan all scenkonst produceras för turné. Det är bra geografisk spridning av offentliga konserter och föreställningar i länet. Barn och unga är prioriterade målgrupper och skolföreställningar och skolkonserter spelas i samtliga kommuner.
- Det finns kommunala lokaler för större produktioner i Östersund, men i flera kommuner är det brist på ändamålsenliga kommunala lokaler. Däremot finns det flera bygdegårdar, byastugor och Folkets Hus i länet.
- Estrad Norr har dialog med arrangörerna och sammanställer en utbudskatalog som skickas till kommunerna och ideella arrangörer.
- Estrad Norr samverkar i Norrlands nätverk för Musikteater och Dans (NMD) med övriga tre regioner i norr.
- De flesta kommunerna är nöjda med nivån av samarbete med Estrad Norr, medan flera kommuner vill ha mer samverkan med regionen.
- Tjänstepersoner på regional nivå framför att kulturfrågorna har fått större aktualitet bland politiker på regional nivå och att den regionala kulturbudgeten har ökat och bidragit till mer verksamhet. Hos kommunerna varierar dock engagemanget för modellen, vilket kan försvåra arbetet med att ta fram och genomföra den regionala kulturplanen. På kommunal nivå finns en försiktigt positiv inställning till kultursamverkansmodellen.

Region Jönköpings län

Figur 24. Karta över Jönköpings län, antal invånare per kommun 2021

Jönköpings län

367 064 invånare (källa SCB)

13 kommuner (källa SKR)

Smålands Musik och Teater spelade 280 föreställningar och konserter och mottog 249 gästspel år 2021. Av totalt antal föreställningar och konserter var 32 procent riktade till barn och unga.

Föreställningar och konserter spelades i länets samtliga kommuner, men flest i Jönköping. År 2021 spelades 372 föreställningar och konserter i Jönköping, vilket motsvarar 70 procent. Dessutom spelades 26 föreställningar på turné utanför regionen.

Totalt antal föreställningar, konserter och publik både på hemarena och turné av Smålands musik och teater var följande:

2022: 580 föreställningar/konserter och 65 243 publik
(preliminära uppgifter)

2021: 529 föreställningar/konserter och 41 925 publik

2020: 362 föreställningar/konserter och 21 248 publik

2019: 391 föreställningar/konserter och 58 694 publik

Källa om inte annat anges är Kulturdatabasen.

Regional kulturplan, scenkonstverksamheter och uppdragsbeskrivningar

Regional kulturplan

Region Jönköpings län är med i kultursamverkansmodellen sedan 2012. Denna undersökning baseras på den regionala kulturplanen 2018–2020 som förlängdes till och med 2022. Den nya regionala kulturplanen omfattar åren 2023–2025. I kulturplanen finns följande tre mål:

- Kulturen ska vara vital och närvarande i hela länet.
- Möjligheter för alla att delta och ta del av kulturliv och kulturupplevelser.
- Ett välutvecklat konst- och kulturliv präglat av hög kvalitet inom både bredd och spets.

(Regional kulturplan för Jönköpings län 2018–2020, s. 9)

Kulturplanen anger vidare sex kulturpolitiska prioriteringar som handlar om kulturell infrastruktur, villkor för konstnärligt skapande, fokus på barn och ungas kultur, tillgängligt kulturliv, samarbete, samverkan och dialog (Regional kulturplan för Jönköpings län 2018–2022, s. 10–12).

Scenkonstverksamheter och uppdragsbeskrivningar

Med utgångspunkt i den regionala kulturplanen formuleras uppdragsbeskrivningar till fyra kulturverksamheter som arbetar helt eller delvis med scenkonst. Två tillhör regionens förvaltning: Sektionen för kulturutveckling (i huvudsak främjande) och Smålands Musik och Teater (i huvudsak producerande och utförande). Den tredje, Riksteatern Jönköpings län, är en självständig ideell förening, som i huvudsak arbetar främjande. Den fjärde är ideella föreningen Share Music and Performing Arts, som inkluderades i kultursamverkansmodellen 2022 och omfattas inte av denna undersökning.

Kommuner, lokaler och arrangörer

Kommuner

Jönköpings län har 13 kommuner. Jönköping med drygt 145 000 invånare utgör knappt 40 procent av hela länet. Näst största kommun är Värnamo med knappt 35 000 invånare. Från Värnamo, reser man till Jönköping på 50 minuter och avstånden från Jönköping till andra kommuner i länet är som längst cirka åtta mil eller en timme med bil.

Lokaler för scenkonst

Tillgången till spelbara lokaler varierar mellan kommunerna. Några kommuner har kommunala kulturhus eller motsvarande anläggningar som kan tillhandahålla arenor för scenkonst. Den största och mest flexibla anläggningen är Gummifabriken i Värnamo, men här kan också nämnas Olsbergs arena i Eksjö, Kulturhuset Pigalle i Nässjö, Kulturhuset Röda kvarn i Sävsjö och konsertsalen i Gislaved. I Aneby kommun finns Sveriges näst äldsta konserthus, invigt 1929, men det används i dag huvudsakligen som biograf. På det hela taget råder dock brist på profana lokaler för scenkonst, framför allt för större produktioner.

Det finns i Jönköpings län knappt 40 bygdegårdar anslutna till Bygdegårdarnas riksförbund, ett tiotal Våra gårdar och ett tjugotal medlemmar i Folkets hus och parker. Det förekommer att teaterföreningar arrangerar i bygdegårdar, men det sker sällan. Inte heller är det vanligt att bygdegårdsföreningar själva arrangerar scenkonst.

Arrangörer

Region Jönköpings län och Smålands Musik och Teater stödjer eller samarbetar med ideella musikföreningar och andra organisationer i civilsamhället som arrangerar musik, exempelvis Folkets hus, bygdegårdar, Våra gårdar och studieförbund. Sektionen för kulturutveckling ger arrangörsstöd till ett tjugotal föreningar och organisationer.

Jämfört med andra regioner finns det förhållandevis få arrangerande musikföreningar. En förklaring som framförs i intervjuerna är att kyrkan kanaliserar mycket av människors ideella arbete och att kyrkan själv arrangerar mycket musik.

Riksteaterföreningar finns i 10 av 13 kommuner, men några av dem har låg aktivitet. Föreställningarna köps från Riksteatern, men också från fria grupper och i några fall från Smålands Musik och Teater. Teaterföreningarna samarbetar ofta med lokalthållande föreningar som till exempel Folkets Husföreningar.

Sektionen för kulturutveckling

Sektionen för kulturutveckling arbetar strategiskt med stöd och samordning inom alla konstområden som hanteras inom kultursamverkansmodellen. Sektionen ansvarar för arbetet med modellen, samarbete och samverkan med regionens kommuner, Region Jönköpings del i Regionsamverkan Sydsverige, annat utvecklingsarbete med mera. Sektionen har 19 medarbetare (utvecklare) med fackkompetens inom många områden.

Sektionen ska arbeta med den kulturella infrastrukturen och stärka samverkan mellan civilsamhället, kommunerna och regionens kulturinstitutioner, särskilt Smålands Musik och Teater (Region Jönköpings län 2018b, s. 4). Sektionen har dock inte driftsansvar för någon verksamhet.

Smålands Musik och Teater

När Jönköpings läns landsting inrättade en länsteater 1978 skapades denna redan från början som en del av landstingets förvaltning. Vid länsmusikreformen 1988 följdes detta mönster och länsmusiken organiserades som en basenhet i landstinget, parallellt med teatern (Kulturrådet 1997, s. 36. Kulturrådet 2000:1, s. 44). År 1999 inleddes ett försök med en gemensam organisation, som permanentades 2001 och då fick namnet Smålands Musik och Teater (Kulturrådet 2001, s. 58). Tio år senare, 2011, flyttade organisationen in i och fick driftsansvar för det nybyggda scenkonsthuset Spira.

Uppdrag

Smålands Musik och Teaters uppgift är, enligt uppdragsbeskrivningen, att producera musik, teater och dans och göra scenkonst av hög kvalitet tillgänglig för alla länets invånare. Organisationen ska ”verka i hela länet med god närvaro i samtliga kommuner.” (Region Jönköpings län 2018c, s. 3). Vidare ska samverkan med kommunerna och det fria kulturlivet vara en viktig del i verksamheten. Främjande av scenkonst genomförs tillsammans med Sektionen för kulturutveckling och Riksteatern Jönköpings län. Verksamheten för barn och unga ska stärkas och utvecklas. En väsentlig del av uppdraget är att driva scenkonsthuset Spira.

Scenkonstområden och konstnärlig personal

Verksamheten utgörs av musik, teater, musikteater, dans och samtida cirkus. Det mesta av musik, teater och musikteater produceras i det egna huset, till största delen med egen konstnärlig personal, men också med frilansande artister. Likaså produceras dans och samtida cirkus, men då genomgående med visstidsanställda eller fakturerande artister. Vad gäller dansen i övrigt har Smålands Musik och Teater ett samarbete med Jönköpings kommun, som är part i Dansnät Sverige. Därtill är organisationen part i Danssamverkan Sydsverige.

Smålands Musik och Teater har sju tillsvidareanställda skådespelare. Jönköpings sinfonietta är en del av organisationen och har 30 musikertjänster på heltid. Orkestern har vuxit kraftigt sedan mitten av 2000-talet, både i antal tjänster och i anställningsgrad.⁴⁵

Några tillsvidareanställda dansare finns inte, däremot har en grupp dansare haft en tidsbegränsad anställning under 2020–2022, inom ramen för det av Kulturrådet finansierade projektet Dans Spira Extended.

⁴⁵ År 2006 hade sinfoniettan 25 tjänster på halvtid. Från och med spelåret 2006/2007 höjdes anställningsgraden från 50 % till 75 %. Senare har antalet tjänster och anställningsgraden höjts till dagens nivå. I januari 2023 är 7 av de 30 tjänsterna vakanta. Vid sidan av sinfoniettan finns en pianist, anställd på 100 %.

Scenkonsthuset Spira

Smålands Musik och Teater driver scenkonsthuset Spira i Jönköping. Huset, som ägs helt av regionen, invigdes 2011 och har fyra scener: teatersalongen (380 platser), konsertsalen (820 platser), kammaren (black box, 400 stående) och caféscenen (130 platser). Scenerna kan disponeras för flera ändamål och ger flexibilitet i produktionsplaneringen.

Förutom egna produktioner i Spira spelas flera gästspel, däribland föreställningar från Dansnät Sverige. Smålands Musik och Teater samarbetar med lokala arrangörer, exempelvis Jönköpings jazzklubb, Vätterbygdens folkmusikförening (Vätterfolk), Riksteatern Jönköpings län, föreningen Musik- och teatervänner (Jönköpings riksteaterförening) och ensembler med amatörmusiker. Utöver detta hyrs huset ut till kommersiella produktionsbolag och för konferensändamål.

Verksamhet utanför Spira

Smålands Musik och Teater når ut med produktioner för barn och unga, scenkonst spelas i skolor i de flesta kommuner och det förekommer även att kommuner organiserar bussresor för elever till Spira. Musikcaféscenen, som har funnits sedan 1993, omfattar sju konserter per spelår och turnerar till fasta spelplatser i 7 av regionens 13 kommuner: Tranås, Sävsjö, Gislaved, Värnamo, Vetlanda, Eksjö och Nässjö. Konserterna framförs av både anställda musiker och frilansmusiker. Konserterna arrangeras lokalt av kommunerna, ibland i samarbete med en utövande musikförening eller den lokala teaterföreningen. Värnamo har även avtal med Smålands Musik och Teater för fler konserter och teaterföreställningar.

Smålands Musik och Teater har tidigare varit mer aktiv runt om i länet, men sedan 2011 har driften av Spira varit en stor och resurskrävande uppgift. Därtill har orkestern expanderat genom att musikernas anställningsgrad har ökat, vilket gjordes i samband med en större satsning på egenproducerad musikal. När kostnaderna för scenkonsthus, orkester och musikalproduktion ökade anpassades den turnerande verksamheten till dessa förändrade förutsättningar.

Riksteatern Jönköpings län

Riksteatern Jönköpings län är en självständig ideell förening. Den har två heltidsanställda, en verksamhetsledare och en scenkonstkonsulent för barn och unga. Föreningen har sitt kontor i Spira och har nära samarbete med Smålands Musik och Teater.

Uppdrag

Föreningens uppdrag är formulerat i ”Uppdragsbeskrivning 2018–2022” och omfattar i stort följande fyra områden:

- konstnärlig utveckling och fördjupning
- ökad spridning och tillgänglighet för invånarna i länet
- barns och ungas möte med scenkonsten
- samverkan mellan regional scenkonstinstitution, ideella föreningar och andra aktörer i civilsamhället, det fria kulturlivet och kommunerna (Region Jönköpings län 2018a).

Riksteatern Jönköpings län har därtill i särskilt uppdrag av regionen att förmedla arrangörsbidrag till lokala föreningar.

Stöd till arrangörer

Arrangörsledet stöds genom rådgivning i arrangörsfrågor, hjälp till nya föreningar, förmedling av kontakter och organisering av utbudsdagar. För barn och unga görs särskilda insatser för att öka intresset samt stärka de unga som blivande arrangörer.

Kommunernas perspektiv på samverkan

I den skriftliga webbenkät som riktades till kommunernas kultur- och fritidschefer eller motsvarande svarade 9 av länets 13 kommuner. Svaren följdes upp med telefonintervjuer med kulturcheferna eller motsvarande i Jönköping, Värnamo, Vetlanda, Eksjö och Aneby.

Fem av de nio kommunerna som besvarat enkäten är nöjda med nivån av samverkan med regionen och fyra kommuner önskar utöka samverkan. När det gäller samarbetet med Smålands Musik och Teater, är enbart en kommun nöjd med nivån, medan åtta kommuner önskar mer samarbete. Flera kommuner önskar att Smålands Musik och Teater ökar sin verksamhet utanför scenkonsthuset Spira. Att bussa publiken in till Spira nämns som ett komplement, och det görs också ibland. Bristen på självständiga ideella arrangörer, främst inom musikområdet, får till följd att kommunerna själva får ta arrangörskapet.

Kommunerna nämner att den turnerande Musikcaféserien har hittat sin form och är uppskattad. Någon av kulturcheferna önskar större möjligheter att i förväg få diskutera programmet, men alla kommuner framhåller att innehållet för det mesta är bra. Värnamo kommun är nöjd med sitt avtal med mer omfattande samarbete med Smålands Musik och Teater. När det gäller kulturskolan önskar flera kommuner mer samarbete, exempelvis genom att de professionella musikerna vid Smålands Musik och Teater har workshops med eleverna.

Betydelsen av kultursamverkansmodellen

De regionala och kommunala kulturcheferna eller motsvarande är avvaktande eller försiktigt positiva till kultursamverkansmodellen. Flera kulturchefer säger att det har aktiverat kulturchefsnätverket. Kontakterna och samordningen mellan kommunerna, liksom mellan kommunerna och regionen, har blivit betydligt bättre sedan modellen infördes. Flera kommunala kulturchefer framför att delaktigheten förbättrats i arbetet med den nya regionala kulturplanen som omfattar åren 2023–2025. Några kommunala kulturchefer menar att en stor del av de ökade resurserna genom kultursamverkansmodellen går till regionens egna verksamheter, bland annat Smålands Musik och Teater och Sektionen för kulturutveckling. En kulturchef framhåller att kommunerna också har ett eget ansvar för kulturen.

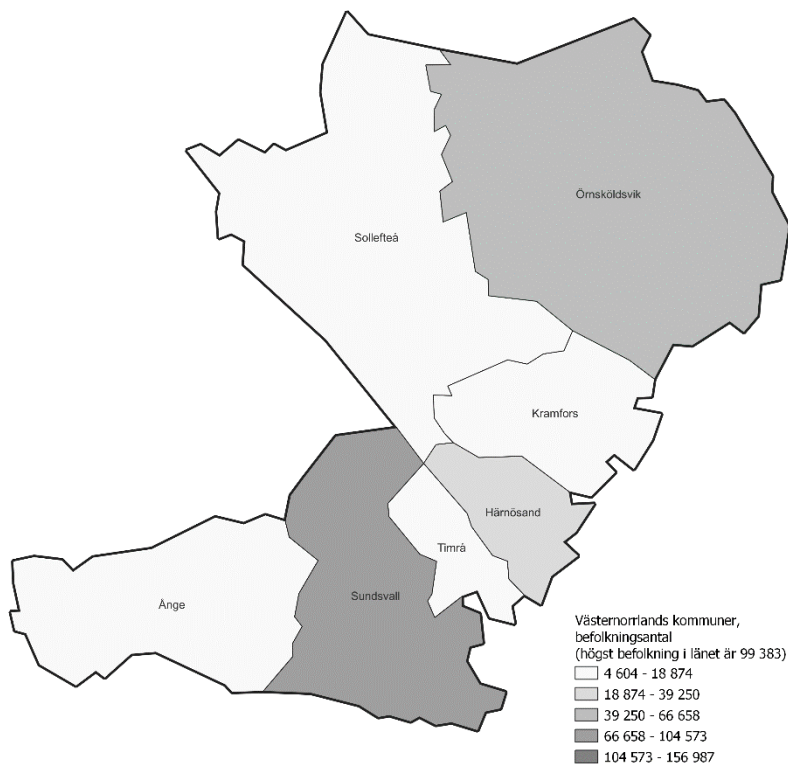
De flesta bedömer att kultursamverkansmodellen inte haft någon större betydelse för utbud och spridning av scenkonst.

Sammanfattning

- I Region Jönköping ingår Sektionen för kulturutveckling, Smålands Musik och Teater och Riksteatern Jönköpings län i kultursamverkansmodellen. År 2023 tillkom Share Music and Performing Arts.
- Smålands Musik och Teater driver scenkonsthuset Spira i Jönköping.
- Barn och unga är prioriterad målgrupp. Skolföreställningar och skolkonserter spelas i de flesta kommuner och bussresor organiseras även till Spira.
- Offentliga konserter och föreställningar spelas i samtliga kommuner i länet, men flest i Jönköping. Genom Musikcaféscenen spelas konserter på turné till flera kommuner i länet, där kommunerna oftast är arrangör. Tillgången till spelbara lokaler varierar mellan kommunerna. Några kommuner har kulturhus eller motsvarande, men det är brist på lokaler för större produktioner. Dessutom finns bygdegårdar, Våra gårdar och Folkets hus.
- Inom musiken finns få ideella arrangörsföreningar för klassisk musik, jazz och folkmusik. Däremot finns andra ideella föreningar som arrangerar musik av olika slag med stöd av regionen. Riksteaterföreningar finns i tio kommuner.
- Flera av kommunerna är nöjda med nivån av samverkan med regionen, medan de flesta vill ha mer samarbete med Smålands Musik och Teater.
- De regionala och kommunala kulturcheferna är avvaktande positiva till kultursamverkansmodellen. Flera kommunala kulturchefer menar att kontakterna och samordningen mellan region och kommuner har förbättrats.
- De flesta bedömer att kultursamverkansmodellen inte haft någon större betydelse för utbud och spridning av scenkonst.

Region Västernorrland

Figur 25. Karta över Västernorrlands län, antal invånare per kommun 2021

Västernorrland

244 193 invånare (källa SCB)

7 kommuner (källa SKR)

Scenkonst Västernorrland spelade 478 föreställningar och konserter och mottog 22 gästspel år 2021. Av totalt antal föreställningar och konserter var 45 procent riktade till barn och unga.

Föreställningar och konserter spelades i länets samtliga kommuner, men flest i Sundsvall, följt av Härnösand. År 2021 spelades 203 föreställningar och konserter i Sundsvall, vilket motsvarar 41 procent. Samma år spelades 90 föreställningar och konserter i Härnösand, vilket motsvarar 18 procent. Dessutom spelades 58 föreställningar på turné utanför regionen.

Totalt antal föreställningar, konserter och publik både på hemarena och turné av Scenkonst Västernorrland var följande:

2022: 875 föreställningar/konserter och 66 227 publik
(preliminära uppgifter)

2021: 500 föreställningar/konserter och 33 385 publik

2020: 539 föreställningar/konserter och 29 042 publik

2019: 606 föreställningar/konserter och 63 093 publik

Källa om inte annat anges är Kulturdatabasen.

Regional kulturplan, scenkonstverksamheter och ägardirektiv

Regional kulturplan

Region Västernorrland ingår sedan 2012 i kultursamverkansmodellen. Denna undersökning baseras på den kulturplan som omfattar åren 2019–2022. Den nya kulturplanen gäller 2023–2026.

Region Västernorrlands kulturpolicy anger fem långsiktiga mål som handlar om tillgänglighet, hög kvalitet samt att prioritera kultur för barn och ungdom. Vidare ska kulturen bidra till folkhälsa och regional tillväxt (Kulturplan Västernorrland 2019–2022, s. 25).

I kulturplanen anges vidare tolv övergripande målsättningar som inkluderar hållbarhet, delaktighet, tillgänglighet, digitalisering, jämställdhet samt barn och unga. Vidare ska de professionella kulturskaparnas villkor beaktas. Flera övergripande målsättningar handlar om samverkan, dels mellan politik-områden inom regional utveckling, dels med staten, akademien och internationellt (Kulturplan Västernorrland 2019–2022, s. 22–25).

Dessutom specificeras mål och utvecklingsområden för Riksteatern Västernorrland, Scenkonst Västernorrland AB och Norrdans. Exempel på gemensamma utvecklingsområden är att utveckla samverkan med lokala arrangörer och stärka samarbete mellan skola och kultursektor (Kulturplan Västernorrland 2019–2022, s. 28–43, s. 48–55.)

Scenkonstverksamheter och ägardirektiv

Det professionella scenkonstuppdraget utförs av Scenkonst Västernorrland AB, som ägs gemensamt av Region Västernorrland och Sundsvalls kommun. Samarbeten med andra aktörer ses som en möjlighet för metodutveckling genom att

etablera strukturer som säkerställer en likvärdig tillgång till kultur i hela regionen. (Kulturplan Västernorrland 2019–2022, s. 34)

I flera mål för musikområdet betonas samarbete och vidare framgångs utmaningar med samarbetet med arrangörer.

Arrangörsfrågan ges högsta prioritet för perioden vilket bör resultera i nya sätt att tänka, ge upphov till nya strukturer och nya nätverk på såväl kommunal nivå som mellan ideella föreningar och civilsamhälle. (Kulturplan Västernorrland 2019–2022, s. 50)

För att tydliggöra hur Scenkonst Västernorrland ska konkretisera kulturplanen finns ett ägardirektiv. Detta beskrivs närmare i avsnittet om Scenkonst Västernorrland.

Region Västernorrland tillhör de fyra regioner som samarbetar i Norrlands nätverk för Musikteater och Dans (NMD). Scenkonst Västernorrland bidrar med produktioner av Norrdans.

Kommuner, lokaler och arrangörer

Kommuner

Det finns sju kommuner i Västernorrlands län. Härnösand är residensstad, men den största kommunen är Sundsvall. Sundsvalls andel av den totala befolkningen är cirka 40 procent, vilket motsvarar kommunens ägarandel i Scenkonst Västernorrland. De geografiska avstånden till Sundsvall respektive Härnösand varierar från de övriga kommunerna. Invånarna i Timrå har nära till det stora utbudet i Sundsvall. Från Örnsköldsvik är det däremot närmare till Umeå än till Sundsvall.

Lokaler för scenkonst

Lokaler för mindre produktioner, framför allt av musik och teater, finns i alla kommuner, om än med begränsningar. Till exempel finns Folkets hus i Sollefteå, Kramfors, Timrå och Ånge. För dansen är det svårare, även om Norrdans också gör scenkonst som kan framföras i små sammanhang. I flera kommuner saknas ändamålsenliga lokaler för större musikproduktioner, till exempel konserter med Nordiska kammarorkestern.

Arrangörer

I Örnsköldsvik, Härnösand och Sollefteå finns musiksällskap och föreningar inom olika genrer: klassisk musik, jazz och blues, nutida konstmusik och folkmusik. Det finns även tre aktiva arrangörsföreningar för den unga musikscenen i Näsåker, Sollefteå, Sundsvall och Örnsköldsvik. Scenkonst Västernorrland stödjer flera arrangörsföreningar med subventionerade produktioner.

På teatersidan finns aktiva riksteaterföreningar i länets alla sju kommuner. De köper de flesta av sina föreställningar från Riksteatern eller fria grupper, men presenterar också i olika grad turnéföreställningar från Teater Västernorrland, som även stödjer föreningarna med till exempel lån av utrustning.

Scenkonst Västernorrland

Scenkonst Västernorrland bildades 2008 och ägs av Region Västernorrland (60 procent) och Sundsvalls kommun (40 procent).⁴⁶ Bolaget har fyra verksamhetsområden och fyra avdelningar: Musik Västernorrland, Teater Västernorrland, Norrdans och Film Västernorrland. I detta sammanhang behandlas inte filmen. Musiken och teatern är stationerade i Sundsvall. Dansen är stationerad i Härnösand.

Ägardirektiv

Ägarna till Scenkonst Västernorrland har formulerat ett ägardirektiv, med utgångspunkt i den regionala kulturplanen och Sundsvalls kommuns kulturpolitiska strategi. Ägardirektivet förtydligar prioriteringarna i kulturplanen och strategin och revideras årligen.

⁴⁶ Bolaget var då det första scenkonstbolaget i Sverige, i den bemärkelsen att det samlade mer än två scenkonstarter i samma organisation i ett aktiebolag. Formen väckte uppmärksamhet när bolaget var nytt, men har 2022 bara fått en efterföljare inom den regionala scenkonsten: Scenkonst Öst.

I direktivet 2022 sägs att bolaget bland annat ska producera ett brett utbud av professionell scenkonst som ”är tillgängligt i hela länet” och ”aktivt samverka med andra regioner”. Direktivet anger som produktionsmål för verksamheten bland annat att

minst 40 procent av bolagets föreställningar och konserter ska ske utanför bolagets ordinarie scener i Sundsvall och Härnösand.
(Ägardirektiv för Scenkonst Västernorrland)

Scenkonst Västernorrland bjuder in kommunerna till två dialogmöten årligen om scenkonst i skolan. Som främjandemål anges i ägardirektivet bland annat att Scenkonst Västernorrland ska jobba med konsulentverksamhet. Inom musiken finns inga särskilda konsulenter, utan främjandet ingår i produktionsarbetet och marknadsföringen, och i den dialog som förs med kommuner och arrangörer. Både Scenkonst Västernorrland och Riksteatern Västernorrland främjar teater. Dansen var tidigare uppdelad i en producerande del, Norrdans, och en främjande, Dans Västernorrland. Sedan 2022 är främjandeverksamheten helt integrerad i Norrdans och den tidigare danskonsulenttjänsten benämns nu ”dansutvecklare”.

Musik Västernorrland

Enheten Musik Västernorrland har sitt ursprung i den länsmusikstiftelse som skapades 1988, då ensembler i Sollefteå bildades ur den tidigare Regionmusiken.

Konstnärlig personal

Enheten omfattar Nordiska Kammarorkestern med 35 musikertjänster, varav knappt hälften på heltid, och övriga på 60 procent. Till enheten hör också Nordiska Kammarensemblen och Nordiska Blåsarkvintetten. Musik Västernorrland arbetar också med frilansmusiker, bland annat för att kunna erbjuda större genrebredd och för att stärka det fria musiklivet.

Samarbete med kommuner

Musik Västernorrland samarbetar med alla kommuner. Musik Västernorrland har avtal med fyra kommuner som subventionerar scenkonst för barn. Musik Västernorrland samarbetar även med kulturskolorna i olika projekt, främst genom att organisera orkestrar, ensembler och körer.

Musik Västernorrlands producenter arbetar huvudsakligen direkt med arrangörerna för offentliga konserter. Kommunernas roll är att stödja de lokala arrangörsföreningarnas verksamhet och tillhandahålla lokaler, exempelvis när Nordiska Kammarorkestern spelar i Tonhallen i Sundsvall, men även i övriga kommuner i länet.

Samarbete med arrangörer

Musik Västernorrland samarbetar med arrangörer inom olika genrer, exempelvis jazz, klassisk musik, folk- och världsmusik, och bjuder in till arrangörsmöten där utbud presenteras och diskuteras. Musik Västernorrland har ett särskilt sätt att arbeta med jazzen. Utöver vad klubbarna bokar själva, tar de emot fem till sex produktioner per år från Musik Västernorrland. Två gånger per år bjuds klubbarna till ”jazzråd” och Musik Västernorrland lägger turnéslinga som även inkluderar jazzklubbar i grannlänen. Modellen bidrar till att jazzlivet har både hög musikalisk nivå och engagerade klubbar.

Musik Västernorrland framhåller att samarbetet med de lokala arrangörerna i framtiden kan komma att försvagas, som följd av kommunala besparingar och svag återväxt i föreningarna. Bättre dialog, tätare kontakter och god framförhållning framhålls från båda sidor som viktigt. Musik Västernorrland har gjort försök att professionalisera arrangörsledet genom att arrangera själv, men med blandat resultat. Hur organisationen i framtiden ska hantera svårigheter som kan uppstå i arrangörsledet är en öppen fråga.

Norrdans

Norrdans inrättades som ett självständigt kompani i Härnösand 1995 och är sedan 2008 en del av Scenkonst Västernorrland. Norrdans har ett kompani med åtta dansare, varav fyra är tillsvidareanställda. Härutöver är ytterligare dansare knutna till Norrdans på olika villkor.

I konstnärligt hänseende har Norrdans hög ambition. ”Repertoaren skapas med tanke på den internationella arenan.” (Kulturplan Västernorrland 2019–2022, s. 38) Norrdans turnerar årligen genom Norrlands nätverk för Musikteater och Dans, som också står för hälften av Norrdans produktionsbudget. Norrdans spelar även i hemregionen, framför allt i Härnösand och Sundsvall, och då huvudsakligen skolföreställningar. I Härnösand tillhandahåller kommunen lokaler för både repetitioner och föreställningar hyresfritt under två månader. Detta minskar dock möjligheterna för Härnösands teaterförening att ta emot teaterföreställningar från Teater Västernorrland. Härnösands kommun ser över möjliga lösningar.

Teater Västernorrland

Teaterns verksamhet inleddes 1972 under namnet Västernorrlands regionteater. Teatern var då lokaliserad till Härnösand, men flyttade till Sundsvall 1990 och bytte namn (Kulturrådet 2000:1, s. 19–20). Teatern har fyra tillsvidareanställda skådespelare och knappt tio med tidsbegränsade kontrakt. Teater Västernorrland producerar omkring fem uppsättningar för turné per spelår. Teatern avser att göra fler stora produktioner i framtiden och spela dem i grannlänen, samtidigt som antalet mindre produktioner inte ska minska.

Riksteatern Västernorrland

Den ideella föreningen Riksteatern Västernorrland har två anställda, en verksamhetsutvecklare/scenkonstkonsulent och en teaterkonsulent. Föreningen har sitt kansli i den byggnad där Scenkonst Västernorrland har kontor för teater, marknadsföring och administration.

Riksteatern Västernorrland stödjer kommuner och teaterföreningar när de arrangerar föreställningar för barn och unga, exempelvis genom att betala produktionernas resor och logi. Föreningen fördelar också särskilda utvecklingsmedel som årligen söks från Riksteatern. Därtill administrerar Riksteatern Västernorrland bidrag inom det så kallade arrangörslyftet som ger föreningar möjlighet att hitta nya lokaler och prova metoder för att nå nya publikgrupper.

Arrangörslyftet finansieras av Region Västernorrland, Scenkonst Västernorrland AB och regionens alla kommuner. Tillsammans med de regionala riksteaterföreningarna i Jämtland Härjedalen, Västerbotten och Norrbotten organiserar Riksteatern Västerbotten årliga utbudsdagar för teaterföreningar och kommuner.

Lokala teaterföreningar finns i alla kommuner och alla föreningar är representerade i styrelsen för Riksteatern Västernorrland. Alla föreningar är aktiva, men de arrangerar olika mycket, delvis beroende på hur stort stöd de har av respektive kommun.

Kommunernas perspektiv på samverkan

I den skriftliga webbenkät som riktades till kommunernas kultur- och fritidschefer eller motsvarande svarade fyra av länets sju kommuner. Svaren följdes upp med telefonintervjuer med kulturchefer eller motsvarande i Sundsvall, Härnösand, Örnsköldsvik, Sollefteå och Timrå.

Tre av de fyra kommunerna som besvarat enkäten vill ha mer samverkan med regionen, medan en kommun är nöjd med nivån av samverkan. När det gäller samarbetet med Scenkonst Västernorrland vill hälften ha mer samarbete och hälften är nöjda. De båda kommuner som önskar mer samarbete har vissa svårigheter med lokaler.

I flera av intervjuerna påpekas att mottagarledet är underfinansierat. Även om Scenkonst Västernorrland levererar, är kommunernas och de ideella föreningarnas kapacitet att ta emot och arrangera begränsad. Det finns en obalans i att den regionala scenkonsten har skyldighet att leverera, men kommunerna har ingen skyldighet att ta emot.

Det framförs önskemål i intervjuerna om att fördjupa samarbetet med kulturskolorna. Alla vill göra mer, men det finns svårigheter kopplade till tidsbrist under skoltid och praktiska problem med kommunikationer utanför skoltid.

Betydelsen av kultursamverkansmodellen

De regionala tjänstepersonerna har större tilltro till modellens betydelse och värderar planarbetet högre än kommunerna. Modellen sägs ha en säkrande och permanentande funktion. Däremot påpekas att kulturverksamheter som inte omfattas av modellen kan komma att få mindre uppmärksamhet och mindre resurser.

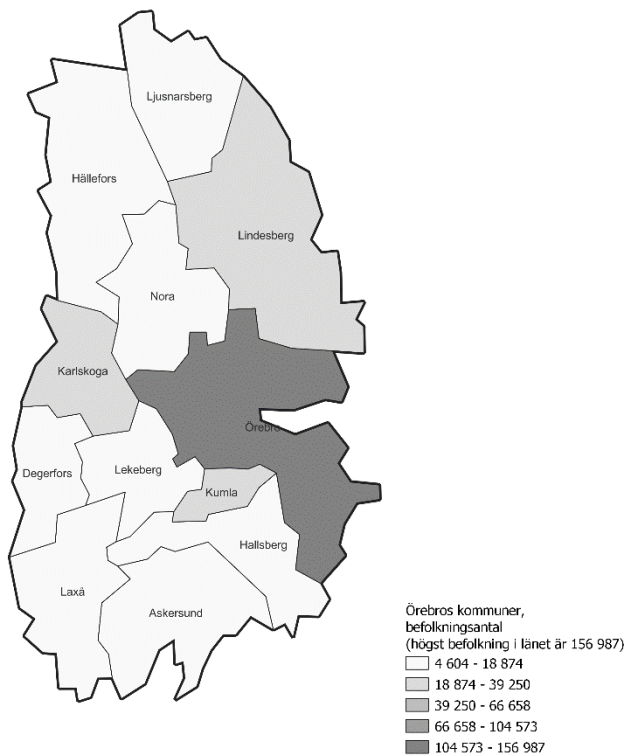
De kommunala kulturcheferna framför att kultursamverkansmodellen har marginell betydelse för kvantitet och geografisk spridning av scenkonst, med möjligt undantag för dansen. En kommunal kulturchef uppmärksammar att den regionala kulturplanen ofta speglas i de kommunala styrdokument, vilket bidrar till planens genomslag på kommunal nivå.

Sammanfattning

- I Region Västernorrland ingår Scenkonst Västernorrland AB och Riksteatern Västernorrland i kultursamverkansmodellen.
- Barn och unga är prioriterad målgrupp och flera kommuner har avtal med Scenkonst Västernorrland som subventionerar scenkonst för barn.
- Offentliga konserter och föreställningar spelas i samtliga kommuner i länet, men flest i Sundsvall, följt av Härnösand. För mindre produktioner finns lokaler i alla kommuner, om än med begränsningar. I flera kommuner saknas möjligheter att ta emot större produktioner.
- Scenkonst Västernorrland samarbetar direkt med de ideella arrangörerna och kommunernas roll är att stödja arrangörsföreningarnas verksamhet och tillhandahålla lokaler.
- Scenkonst Västernorrland ingår i Norrlands nätverk för Musikteater och Dans, framför allt genom att Norrdans turnerar i de övriga tre regionerna i nätverket.
- Riksteatern Västernorrland stödjer föreningar och kommuner som arrangerar föreställningar för barn och unga och fördelar bidrag för arrangörsutveckling. Det finns Riksteaterföreningar i alla kommuner.
- Hälften av kommunerna är nöjda med nivån av samarbete med Scenkonst Västernorrland och de flesta av kommunerna önskar mer samverkan med regionen.
- Tjänstepersoner på regional nivå är generellt mer positiva till kultursamverkansmodellen än tjänstepersoner på kommunal nivå. Flera påpekar att det finns begränsningar i kommunernas och de ideella föreningarnas möjligheter att arrangera scenkonst.
- De flesta bedömer att kultursamverkansmodellen inte haft någon större betydelse för utbud och spridning av musik och teater, men möjligen positiv betydelse för dansen.

Region Örebro län

Figur 26. Örebro län, antal invånare per kommun 2021

Örebro län

306 792 invånare (källa SCB)

12 kommuner (källa SKR)

Totalt spelades 273 föreställningar och konserter av Länsmusiken, Länsteatern och Stadra teater 2021 och 14 mottagna gästspel. Av totalt antal föreställningar och konserter var 33 procent riktade till barn och unga.

Föreställningar och konserter spelades i tre av länets kommuner 2021, men flest i Örebro. År 2021 spelades 216 föreställningar och konserter i Örebro, vilket motsvarar 75 procent. Under 2022 spelades föreställningar och konserter i samtliga kommuner i länet och 72 procent i Örebro.

Totalt antal föreställningar, konserter och publik både på hemarena och turné av Länsmusiken, Länsteatern, Stadra Teater, Opera på Skäret, professionell dans och dansfrämjande var följande:

2022: 504 föreställningar/konserter och 68 692 publik
(preliminära uppgifter)

2021: 287 föreställningar/konserter och 26 988 publik

2020: 180 föreställningar/konserter och 19 197 publik

2019: 443 föreställningar/konserter och 85 815 publik

Källa om inte annat anges är Kulturdatabasen.

Regional kulturplan och scenkonstverksamheter

Region Örebro län ingår sedan 2012 i kultursamverkansmodellen. I förordet till den regionala kulturplanen för 2020–2023 anges kultur som ”ett av Region Örebro läns kärnuppdrag” och att regionen, i linje med kultursamverkansmodellens förordning och de kulturområden som anges där, ”har ansvar för att främja god tillgång i länet till professionell scenkonst” (Örebro läns kulturplan 2020–2023, s. 7)

I länet finns två regionala kulturinstitutioner med uppdrag inom scenkonstområdet: Länsmusiken i Örebro AB och Länsteatern i Örebro AB. Dessutom fördelas bidrag till Opera på Skäret och Stadra Teater inom ramen för kultursamverkansmodellen, men dessa verksamheter ingår inte i denna förjupade beskrivning. Den främjande verksamheten är samlad hos Regional utveckling, område kultur och ideell sektor. Här finns utvecklingsledare för musik, teater och dans.

I kulturplanen formuleras uppdrag och mål för ovan nämnda scenkonstverksamheter och beskrivs närmare senare i detta kapitel.

Kommuner, lokaler och arrangörer

Kommuner

Det finns 12 kommuner i Örebro län och drygt hälften av invånarna bor i Örebro kommun. Längst avstånd till Örebro har invånarna i Hällefors och Kopparberg (Ljusnarsbergs kommun). Från båda dessa orter tar en bilresa till Örebro en timme och tio minuter.

Lokaler för scenkonst

För musik- och teaterproduktioner i mindre format finns scener i alla kommuner. Örebro konserthus, som renoverades 2014–2015, har närmare 740 platser. Konserthuset är en del av Kulturkvarteret som inrymmer kulturskola, bibliotek, scener med mera. Askersund har kulturhuset Sjöängen, där kommunen samarrangerar med Folkets hus och Riksteaterföreningen.

Stora salen rymmer 500 personer och har kapacitet för stora orkester-, teater- och dansgästspel. Karlskoga har flera scener och Lindesberg har en större skolaula. Några kyrkor i länet kan ta emot orkester och vidare finns Folkets hus och bygdegårdar. Kunskapen om scenerna har förbättrats genom Riksteaterns sajt Scenrum.se och den kartläggning av spelplatser som Region Örebro län genomför. Även om de flesta lokaler har sina begränsningar finns det i regionen relativt gott om lokaler för mindre produktioner.

Arrangörer

Musikföreningar

I Örebro län finns två kammarmusikföreningar, i Nora och i Örebro. Båda bedriver verksamhet med stöd av Länsmusiken, genom att musiker i Svenska Kammarorkestern är engagerade, både som musiker och som organisatörer. Det finns även en förening för folkmusik i Örebro och jazzföreningar i Örebro och Hallsberg. I Karlskoga finns en konsertförening som arrangerar konserter i flera genrer och har även amatörverksamhet.

Teaterföreningar

Det finns aktiva, arrangerande riksteaterföreningar i ungefär hälften av kommunerna i länet. Riksteatern Örebro län uppmuntrar initiativ till att starta fler lokala riksteaterföreningar. I några kommuner finns föreningar för amatörteater.

Scenkonstverksamheter

Länsmusiken i Örebro AB

År 1988 inrättade landstinget tillsammans med länets kommuner Stiftelsen Musik för Örebro län. År 1993 överfördes Örebro kammarorkester från Örebro kommun till länsmusikstiftelsen och slogs ihop med den blåsensemble som härrörde från Regionmusiken (Kulturrådet 1997, s. 66). Orkestern antog 1995 namnet Svenska Kammarorkestern. År 2006 omvandlades organisationen till aktiebolaget Länsmusiken i Örebro med Örebro kommun och landstinget i Örebro län som ägare.

Kommunen äger 91 procent av aktierna och regionen 9 procent. Svenska Kammarorkestern har 39 musikertjänster på heltid.

Länsmusiken i Örebro har sedan mitten av 1990-talet inriktat större delen av sin verksamhet på att utveckla orkesterns kvalitet, vilket har lett till stora konstnärliga framgångar.

Uppdrag

Länsmusikens uppdrag är enligt den regionala kulturplanen följande:

att erbjuda invånare i Örebro kommun och Örebro län professionell konsertverksamhet av hög konstnärlig kvalitet samt vara en resurs för övrig musikverksamhet inom kommunen och länet.

att musikverksamheten till övervägande del ska produceras av en egen fast ensemble.

att ta till vara de möjligheter det ombyggda Konserthuset erbjuder till breddad verksamhet och utveckla samverkan med Örebros övriga kulturella verksamheter samt med andra producenter och arrangörer av professionell musikverksamhet.

att länsmusiken genom nationella och internationella turnéer med Svenska Kammarorkestern ska bidra till att marknadsföra Örebro kommun och Örebro län och därmed öka kommunens och regionens attraktionskraft.

Länsmusiken har även ett regionalt tilläggsuppdrag. Enligt detta ska länsmusiken:

sträva efter att nå länets alla kommuner med sin verksamhet med ett särskilt fokus på barn.

Avslutningsvis vill Region Örebro län för hela kulturplaneperioden 2020–2023 att länsmusiken med Svenska Kammarorkestern

ska utveckla sitt systematiska arbete för att nå en ny och bredare publik i hela länet, med ett särskilt fokus på barn och unga. (Region Örebro läns kulturplan 2020–2023 s. 30)

Verksamhet

Svenska Kammarorkestern spelar sina flesta konserter på hemmascenen i Örebro konserthus. Därutöver framträder Svenska Kammarorkestern minst två till tre gånger per år i kulturhuset Sjöängen i Askersund. Med förskole-, skol- och familjekonserter, samt El Sistema, når Länsmusiken de flesta barn i Örebro kommun och många från närliggande kommuner, varifrån barn bussas till konserthuset.

Orkestern har också ett treårigt projekt med Askersunds kommun, kulturskolorna i Askersund och Örebro samt den fria teatergruppen Lerbäckers teater där man spelar föreställningar med tema Astrid Lindgren. Dessutom tjänstgör orkestern som operakapell hos Opera på Skäret i Ljusnarsbergs kommun vartannat år.⁴⁷ I övrigt spelar Svenska Kammarorkestern i flera av de andra kommunerna i länet, men på olika ställen från år till år.

I Örebro har Länsmusiken ett samarbete med kammarmusikföreningen, där flera av orkesterns musiker medverkar. I Nora är musiker ur orkestern engagerade i en årlig kammarmusikvecka som genomförs i samarbete med Nora/Bergslagens kammarmusikförening, Nora kulturskola och Svenska kyrkan. Utöver verksamheten i Örebro län gästspelar Svenska Kammarorkestern i andra konserthus i Sverige och turnerar en eller två gånger per år utomlands.

⁴⁷ Opera på Skäret ingår i kultursamverkansmodellen och i den kvantitativa delen av denna rapport.

Länsteatern i Örebro AB

Länsteaterns historia i Örebro sträcker sig tillbaka till 1965, då Riksteatern byggde upp en dekorverkstad i staden. När Riksteatern några år senare skapade regionala ensembler i några städer i Sverige, blev en av dem förlagd till Örebro. Scenen var den stora Hjalmar Bergmanteatern i det nybyggda Medborgarhuset. ”Gamla teatern” (nuvarande Örebro teater) användes främst som scen för barn- och ungdomsdramatik och som repetitionssal.

År 1983 övertog landstinget och länets kommuner ansvaret för ensemblen och verksamheten organiserades i Stiftelsen Länsteatern i Örebro (Kulturrådet 2000:1, s. 70–71). Den upplöstes och ombildades till aktiebolag 2007.⁴⁸ Bolaget ägs till 91 procent av Region Örebro län och till 9 procent av Örebro kommun, alltså i omvänt ägandeförhållande jämfört med Länsmusiken.

Teatern har i dag en ensemble med fem tillsvidareanställda skådespelare samt tio till tjugo skådespelare med tidsbegränsade kontraktsformer. Ensemblens storlek varierar efter repertoarens omfattning och behov. Huvudscen är sedan 2002 Gamla teatern (Örebro Teater). Länsteatern disponerar därtill Studion, en scen för experimentell scenkonst, och Lilla scenen, ett stycke bort från teaterhuset.

Uppdrag

Länsteaterns regionala uppdrag är enligt den regionala kulturplanen:

att erbjuda invånare i Örebro län professionell teater av hög konstnärlig kvalitet [och] att vara en resurs i länet för såväl professionella teateraktörer och amatörteater som för skolan i dess olika former.

⁴⁸ År 2020 började Länsteatern använda namnet Örebro Teater som varumärke i sin marknadsföring.

Region Örebro län vill för hela kulturplanepериoden 2020–2023 att Örebro länsteater:

ger invånare i hela länet, vuxna såväl som skolbarn, tillgång till regionalt producerad, angelägen och berörande, professionell teater i en ekonomiskt hållbar verksamhet. (Örebro läns kulturplan 2020–2023, s. 26)

Verksamhet

De flesta av Länsteaterns produktioner spelas på scenerna i Örebro. Avvägningen mellan spel på hemmascenerna i Örebro och turnéer i länet har skiftat genom åren, bland annat beroende på pandemin. Före pandemin turnerade teatern med två till tre uppsättningar per år. Innevarande spelår, 2022–2023, sätter teatern upp tio produktioner och turnerar med sex. Denna ökning är också en del av omstarten efter pandemin. I detta arbete ingår att söka upp arrangörer och inventera möjliga scener för att fördjupa samarbetet med arrangörer i hela länet.

Förutom genom turnerande är Länsteatern närvarande i kommunerna genom olika typer av samarbeten. Som exempel kan nämnas skolprojekt i Hällefors, samarbete med Fellingsbro folkhögskola (Lindesberg) och årligt återkommande samarbete med Stadra Teater (Nora) genom utlåning av teknik och personal. Länsteatern har också i uppdrag att stödja amatörteaterlivet i länet, vilket bland annat har skett i samarbete med länets amatörteaterföreningar och den fria gruppen Teater Martin Mutter.

Länsteatern når skolbarn i nästan alla kommuner, dels genom att teatern spelar i skolorna, dels genom att elever åker buss till teaterhuset i Örebro för att de ska få uppleva teater i ett riktigt teaterhus. Samarbetet med kommunerna skiljer sig åt – den vanligaste modellen är att kommunens kultursamordnare köper in och bokar skolföreställningar, medan i Örebro kommun kan teatern kontakta skolorna direkt.

Område Kultur och ideell sektor

Region Örebro län har samlat sin främjandeverksamhet i område Kultur och ideell sektor. Inom scenkonsten har Kultur och ideell sektor fyra utvecklingsledare. Två arbetar med dans, en med teater (se ovan) och en på halvtid med musik.

Främjande av teater

Den teaterkonsulent som tidigare var anställd av Riksteatern Örebro län är nu anställd av Kultur och ideell sektor som utvecklingsledare. Förändringen gjordes 2014 som en konsekvens av kultursamverkansmodellen, då regionen ville samla konsulenttjänsterna inom flera kulturområden i en och samma organisation. Till en av utvecklingsledarens uppgifter hör att stödja den regionala teaterföreningen. Riksteatern Örebro län ser fördelar med att utvecklingsledaren har en central placering i regionen. Det stärker samarbetet mellan regionens kulturförvaltning och föreningen.

Enligt kulturplanen är det regionala uppdraget för verksamheten bland annat följande:

att främja och förmedla professionell teater och scenkonst så att alla i länet ska ges möjlighet att ta del av den [och] att arbeta för att barn och unga ska ha möjlighet att ta del av professionell teater och scenkonst i skolan [samt] att främja och stärka arrangörsnätverk i Örebro län.

Dessutom finns uppdrag formulerade om att bidra med kunskapshöjande insatser för tjänstepersoner inom skolan samt genom omvärldsbevakning och samarbete främja utvecklingen av teater och scenkonst i länet. I kulturplanen uttalar också Region Örebro län sin vilja att

genom främjandeverksamheten för teater förbättra förutsättningar för professionell teater och scenkonst på landsbygd och små orter. (Örebro läns kulturplan 2020–2023, s. 28)

Professionell dans och dansfrämjande verksamhet

Hos område Kultur och ideell sektor finns två utvecklingsledare för dans. Den ena med fokus på att utveckla professionell dans och den andra främjar dans.

Det regionala uppdraget i kulturplanen för professionell dans är bland annat följande:

att stärka den sceniska dansens ställning i regionen, så att ett varierat utbud av scenkonstnärlig dans med god kvalitet kan visas regelbundet i olika delar av länet [och] att skapa en hållbar infrastruktur för den sceniska dansen med fungerande platser, arrangörer och producenter i samverkan med till exempel kommuner och teatrar i Örebro län samt andra regioner. (Örebro läns kulturplan 2020–2023, s. 33)

Det regionala uppdraget i kulturplanen för dansfrämjande verksamhet är bland annat

att arbeta för att alla, med ett särskilt fokus på barn och unga, ska ha möjlighet att ta del av professionell dans och själva dansa [och] att stärka möjligheterna för amatörer och professionella inom dansområdet att verka och utvecklas i länet [samt] att stötta utvecklingen av unga dansare i länet. (Örebro läns kulturplan 2020–2023, s. 33)

Dessutom formuleras uppdrag till båda utvecklingsledarna om att genom omvärldsbevakning och samarbete främja utvecklingen av dans i länet. Örebro kommun är sedan 2020 part i Dansnät Sverige, vars föreställningar spelas på Hjalmar Bergmanteatern och i Kulturkvarteret. Med erfarenheter från danskommunerna Askersund, Hällefors och Degerfors etableras nu, på initiativ och med stöd av Region Örebro län, en dansplattform med bas i kulturhuset Sjöängen i Askersund.⁴⁹

⁴⁹ Beslut i Region Örebro läns kulturnämnd 2022–06–02.

Askersunds kommun har under flera år presenterat professionell dans, delvis i samarbete med Askersunds riksteaterförening. Till dansplattformen knyts Hällefors, Degerfors och Örebro.

Främjande av musik

En utvecklingsledartjänst för musik inrättades 2021, mot bakgrund av att regionen bedömde att utbudet av professionell musik behövde öka och bli genrebredare i hela länet.

Inledningsvis kartlägger utvecklingsledaren länets musikliv i samverkan med Länsmusiken, Musikhögskolan i Örebro och länets kommuner med flera. Utvecklingsledaren ska vara en resurs för det professionella musiklivet och utveckla arrangörsledet i länet.

Kommunernas perspektiv på samverkan

I den skriftliga webbenkät som riktades till kommunernas kultur- och fritidschefer eller motsvarande svarade tio av länets tolv kommuner. Svaren följdes upp med telefonintervjuer med kulturchefer eller motsvarande i Karlskoga, Lindesberg, Hällefors och Askersund.

Fyra av de tio kommunerna som besvarat enkäten är nöjda med nivån av samverkan med regionen och sex kommuner önskar utöka samverkan. Samtliga tio kommuner som besvarat enkäten vill ha mer samarbete med de regionala scenkonstverksamheterna. De kommuner som har någon form av etablerat samarbete med Länsmusiken och Länsteatern tycker att det är bra, men önskar mer.

Av intervjuerna framkommer att kommunerna önskar att länsinstitutionerna ska vara mer närvarande i kommunerna. En kulturchef anser att Länsmusiken och Länsteatern borde komma ”till låg kostnad eftersom det ingår i deras uppdrag”.

Betydelsen av kultursamverkansmodellen

Tjänstepersoner på regional nivå är generellt mer positiva till kultursamverkansmodellen än tjänstepersoner på kommunal nivå. Dansen är den konstart som tydligast har vunnit på modellen, vilket är påtagligt för de kommuner som är engagerade i dansens utveckling. I övrigt är intresset för modellen på kommunal nivå svagare.

Vad gäller förankringen av den regionala kulturplanen i civilsamhället bedöms den vara svag, även om dialogmöten har organiserats. En kulturchef är kritisk till att regionens främjandeorganisation växer och menar att om en större del av medlen gick till kommunerna skulle det bli mer kultur.

En institutionschef framför att modellen kan ha en stabiliserande funktion, så att det i regionen kan bli uppslutning kring gemensamma prioriteringar, vilket kan gynna alla.

De som har erfarenhet från tiden före modellens införande tror inte att modellen medfört att mer scenkonst spelas för publiken, med undantag för dansen.

Sammanfattning

- I Region Örebro län ingår Länsmusiken, Länsteatern, Opera på Skäret och Stadra Teater i kultursamverkansmodellen. Uppdraget att främja scenkonsten ligger hos område Kultur och ideell sektor, där utvecklingsledare arbetar med teater, dans och musik.
- Barn och unga är prioriterad målgrupp och med skol- och familjekonserter och föreställningar samt El Sistema når Länsmusiken och Länsteatern de flesta barn i nära samtliga kommuner.
- Offentliga konserter och föreställningar spelas i flera kommuner i länet, men mest i Örebro. För mindre produktioner finns lokaler i alla kommuner, om än med begränsningar. I flera kommuner saknas möjlighet att ta emot större produktioner.
- Länsmusiken samarbetar bland annat med flera av kommunerna och de två kammarmusikföreningarna. Länsteatern samarbetar direkt med de lokala Riksteaterföreningarna, som finns i ungefär hälften av kommunerna.
- Flera kommuner önskar mer samverkan med regionen och samarbete med Länsteatern och Länsmusiken. De kommuner som har etablerat samarbete tycker att det fungerar bra, men vill utöka samarbetet.
- Tjänstepersoner på regional nivå är generellt mer positiva till kultursamverkansmodellen än tjänstepersoner på kommunal nivå.
- De flesta bedömer att kultursamverkansmodellen inte haft någon större betydelse för utbud och spridning av teater och musik, men bidragit positivt till dansen.

Kultursamverkansmodellens betydelse i regionerna och kommunerna

Detta kapitel avslutas med en översiktlig beskrivning av de regionala kulturplanerna. Dessutom sammanfattas hur respondenterna i de sex regionerna och kommunerna uppfattar kultursamverkansmodellens betydelse.

(O)lika kulturplaner

De regionala kulturplanerna för de sex regionerna som ingår i den kvalitativa fördjupningen skiljer sig åt, men har även mycket gemensamt. I samtliga kulturplaner finns utvecklingsmål eller liknande för tillgänglighet till kultur med hög kvalitet i hela länet. Dessutom är barn och unga en prioriterad målgrupp i kulturplanerna. Vidare är samverkan centralt i kulturplanerna och kulturens roll i den regionala utvecklingen betonas. I några kulturplaner formuleras vidare mål om att beakta villkoren för professionella kulturskapare.

Samverkan mellan region och kommun har ökat

Tjänstepersoner på regional nivå är generellt mer positiva till kultursamverkansmodellen än tjänstepersoner på kommunal nivå. Några påpekar att regionen har höjt ambitionsnivån och ökat den regionala kulturbudgeten bland annat till scenkonst. Kommunerna är försiktigt positiva till kultursamverkansmodellen och flera betonar att samverkan mellan region och kommun har ökat sedan modellens införande. Den regionala kulturplanens förankring på kommunal nivå och i civilsamhället skiljer sig dock åt mellan regionerna.

Större intresse för kultur

I några regioner framhålls att kultursamverkansmodellen har bidragit till större intresse för och kompetens i kulturfrågor bland politiker i både region och kommuner. I några regioner påpekas dock att det finns begränsningar i vissa av kommunerna när det gäller möjligheter att arrangera scenkonst.

Olika bedömningar av invånarnas tillgång till professionell scenkonst

Regionerna och kommunerna är inte samstämmiga i sina bedömningar av hur invånarnas tillgång till professionell scenkonst förändrats under kultursamverkansmodellen. Några saknar erfarenheter från tiden före modellens införande och har svårt att bedöma frågan. I fyra av regionerna görs bedömningen att kultursamverkansmodellen inte haft någon större betydelse för utbud och spridning av teater och musik, men möjligen positiv betydelse för dansen. I två av regionerna görs bedömningen att kultursamverkansmodellen bidragit till mer scenkonst, särskilt dans.

Slutsatser och diskussion

I denna rapport har Kulturanalys undersökt regional scenkonst i kultursamverkansmodellen med fokus på samverkan med kommuner och i viss mån även med det civila samhället. I detta avslutande kapitel sammanfattas resultaten utifrån rapportens frågeställningar och analyseras med avseende på ändamål och villkor för regionernas fördelning av statsbidraget inom kultursamverkansmodellen. Kapitlet avslutas med Kulturanalys bedömning.

Ändamål och villkor i kultursamverkansmodellen

I förordning (SFS 2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet fastslås ändamål och villkor, som återges nedan.

Ändamål och villkor

Ändamålet är att statsbidraget ska bidra till att uppnå de nationella kulturpolitiska målen samt ge ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer (4 §).

Villkor för regionernas fördelning av statsbidraget är att en regional kulturplan har tagits fram i samverkan med kommuner och i samråd med professionellt kulturliv och det civila samhället (7 §).

God tillgång till kultur för länets invånare

Med utgångspunkt i ändamålet med fördelning av statsbidraget, ska regionen ansvara för att främja en god tillgång för länets invånare till professionell teater-, dans- och musikverksamhet samt ytterligare sex konst- och kulturområden (8 §). Scenkonstområdet är och har varit det största kulturområdet i kultursamverkansmodellen. År 2021 tilldelades scenkonstområdet 66 procent av statliga och regionala årliga bidrag inom kultursamverkansmodellen, något lägre än 2013 då andelen var 68 procent.

Organisation och arbetssätt

I detta avsnitt sammanfattas resultaten för rapportens första frågeställning: Hur har de regionala scenkonstorganisationerna vuxit fram och finns det likheter och skillnader i organisation och arbetssätt?

Scenkonstens regionalisering

Ambitionen om att nå ut med offentligt finansierad professionell scenkonst utanför storstäderna kan spåras till början av 1900-talet. Genom Riksteatern byggdes ett rikstäckande nät av regionala och lokala teaterföreningar upp och på musiksidan fanns militärmusiken, spridd över stora delar av landet. År 1967 inrättade Riksteatern Cullbergbaletten som ett nationellt och internationellt turnerande danskompani.

Resultaten av 1974 års kulturpolitik innebar genomgripande förändringar för scenkonstområdet. Länsteatrar inrättades efter hand och länsmusikorganisationer skapades i de flesta län 1988. Strukturerna med länsteatrar och länsmusik har sedan de etablerades varit stabila. Dans pekades ut som ett eget konstområde i kulturpolitiska sammanhang först i mitten av 1990-talet. Dansen har därmed inte en lika utvecklad institutionell infrastruktur som teatern och musiken.

Det är vanligast med separata organisationer för scenkonstområdena musik och teater, men det förekommer även att de är samorganiserade. Några regionala scenkonstorganisationer har musikteater som prioriterad verksamhet. Självständiga regionala organisationer som producerar dans förekommer, men det är vanligare att regional dansverksamhet är inkluderad i länsteatern eller i den regionala förvaltningen och i enstaka regioner inom länsmusiken. Flera regionala scenkonstorganisationer är parter i Dansnät Sverige.

Främjande av scenkonst

Konsulenternas funktion och arbetssätt varierar

Regionala kulturkonsulenter är en viktig del av statens och regionernas insatser för att utveckla kulturlivet och öka tillgängligheten. Konsulenter har utfört en betydande del av det främjande arbetet i regionerna.

Kulturanalys har tidigare undersökt konsulenternas roller och villkor i rapporten *”Kulturarbetare eller byråkrat”* (Myndigheten för kulturanalys 2018). I rapporten beskrivs att konsulenter ofta har rollen att stödja andra aktörer inom kulturlivet exempelvis genom ekonomiska bidrag, rådgivning, fortbildning och samordning av nätverk. Konsulenternas funktion och arbetssätt varierar dock mellan olika kulturområden och regioner. Teaterkonsulenterna har traditionellt varit en del av Riksteaterns organisationsstruktur och danskonsulenter inrättades i början av 1990-talet på initiativ av Kulturrådet och landstingen (Myndigheten för kulturanalys 2018, s. 17–19). På musiksidan är främjande ofta inkluderat i producenternas arbetsuppgifter, men musikkonsulenter förekommer också.

Fördelar och nackdelar med organisatorisk placering

En av slutsatserna i rapporten är att det finns fördelar och nackdelar med alla organisatoriska placeringar för konsulenter (Myndigheten för kulturanalys 2018, s. 80).

Fördelar med en placering i regionens förvaltning är att konsulenterna har närmare till regionens kulturchef och kulturpolitiker, vilket kan öka förståelsen mellan konsulenter och beslutsfattare. Vidare kan det bidra till att främja samarbete mellan konsulenter inom olika kulturområden, men det kan även upplevas som ett ”påbud om att samarbeta” (Myndigheten för kulturanalys 2018, s. 65). Att vara del av en större organisation kan även göra det svårare att synliggöra enskilda konst- och kulturområden. En placering vid en regional förvaltning kan underlätta kontakter med kommuner, eftersom konsulenterna uppfattas som mer neutral (Myndigheten för kulturanalys 2018, s. 63–65 och s. 77–80).

Fördelarna med en placering vid en scenkonstinstitution är att konsumenten i större utsträckning kan samarbeta med den professionella scenkonstverksamheten. Främjandet kan därmed integreras i produktionsarbetet och bedrivs med större närhet till den publika verksamheten. Konsulenter kan dock uppfattas som företrädare för institutionens intressen, vilket kan vara ett potentiellt problem i regioner med flera scenkonstinstitutioner och fria scenkonstaktörer.

Fördelarna med placering hos en ideell förening är korta beslutsvägar, hög flexibilitet och nära koppling till civilsamhället. En nackdel kan vara lägre arbetsgivarkompetens hos en ideellt arbetande styrelse (Myndigheten för kulturanalys 2018, s. 75–80).

Organisationsformer, lokaler för scenkonst och konstnärlig personal

Organisationsformer

Det förekommer att scenkonstverksamheten är en del av regionens förvaltning, men självständiga organisationer är vanligast och de kan ha olika associationsformer. De förekommande formerna är stiftelse, aktiebolag, kommunalförbund, ideell förening och ekonomisk förening.

Vid en jämförelse mellan scenkonstorganisationer i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen, förefaller organisationsform vara av mindre betydelse för balansen mellan spel på eller utanför hemmascen, genrebredd och samarbete med kommuner och arrangörer.

Lokaler för scenkonst

Scenkonst kräver scener, inte bara för att nå publiken, utan också för repetitionsarbete. Det finns scenkonsthus och kulturhus med kommunal och regional finansiering med kapacitet för musik och teater och, i viss utsträckning, dans och musikteater.

Att organisationen har tillgång till scener är viktigt för att bedriva produktion med tillsvidareanställd personal. Egna scener innebär stora fördelar, både för repetitionsarbete och kontroll över lokalens förutsättningar för att spela föreställningar och konserter för publik. Det är dock resurskrävande att driva ett scenkonsthus och det kan även medföra vissa begränsningar i flexibilitet och möjligheter att samverka med lokala externa arrangörer.

Alla organisationer har dock inte tillgång till egna scener, vilket kan begränsa möjligheter till repetition, men även utbudet om ändamålsenliga lokaler för scenkonst saknas. Det ger dock ökade möjligheter till geografisk spridning och även till genrebredd genom att verksamheten till största del bedrivs med frilansande konstnärlig personal.

Konstnärlig personal

Frågan om hur konstnärlig personal är knuten till verksamheten har genomgripande betydelse för scenkonstorganisationerna. Anställningsformer för konstnärlig personal handlar både om ekonomiska överväganden, och om olika bedömningar av vad som bidrar till konstnärlig kvalitet samt ger möjligheter till turnerande scenkonst. Valet står mellan egen tillsvidareanställd personal och frilansande artister, musiker, skådespelare, dansare och andra konstnärliga yrkesgrupper.

Flera regionala scenkonstorganisationer arbetar till största del med frilansande konstnärlig personal, vilket ger ökad flexibilitet och genrebredd. För många regionala scenkonstorganisationer är tillsvidareanställd konstnärlig personal ett argument för ambitionerna om hög konstnärlig kvalitet, även om de i viss utsträckning anlitar frilansare. Nästan alla länsteatrar har fast ensemble, men anlitar frilansande skådespelare parallellt, på olika former av tidsbegränsade kontrakt. På musiksidan är dirigenter och solister oftast frilansare, ibland även extramusiker och vikarier.

När det gäller ekonomi, utgör personalkostnader den största kostnadsposten för scenkonstorganisationerna, drygt 60 procent av totala kostnader 2021 för samtliga scenkonstorganisationer i kultursamverkansmodellen.

Ju större tillsvidareanställd ensemble, desto större andel av kostnaderna utgörs av personalkostnader. Kulturanalys tidigare slutsats är att verksamhetsanslagen urholkats av lönekostnadsutvecklingen för länsteatrarna, åtminstone fram till 2015 (Myndigheten för kulturanalys 2017). Det finns därmed en risk att stora löneökningar minskar budgetutrymmet till att anlita frilansare. Detta kan få negativa konsekvenser för konstnärligt innehåll, genbredd, utbud och möjligheter till turnerande verksamhet.

Invånarnas tillgång till professionell scenkonst

I detta avsnitt sammanfattas resultaten för rapportens andra frågeställning: Har invånarnas tillgång till professionell scenkonst förändrats sedan kultur-samverkansmodellens införande?

Bibehållen nivå av scenkonst för länets invånare

Sammantaget visar resultaten en svag ökning av antalet föreställningar och konserter fram till 2019, men utbudet minskar kraftigt under pandemin. År 2022 ökar antalet föreställningar och konserter till 16 288 och är ungefär lika många som 2016, men färre än 2019. Det var även fler i publiken år 2022, som dock inte återgått till samma nivå som före pandemin. Musik-konserter och teaterföreställningar utgör merparten av verksamheten inom scenkonst-området. År 2022 utgjordes 43 procent av konserter, 40 procent av teaterföreställningar, 7 procent av dansföreställningar, 6 procent musikteater och 4 procent av övriga scenkonstuttryck.

Färre föreställningar och konserter under pandemin

Restriktioner och rekommendationer under pandemin fick stora konsekvenser för antalet föreställningar, konserter och publik, men också för geografisk spridning. År 2013 spelades föreställningar och konserter i 95 procent av de kommunerna som är belägna i de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen, medan motsvarande andel under pandemins andra år 2021 var 83 procent.

Det är rimligt att turnéverksamheten i större utsträckning påverkades av pandemin och att det var lättare att i den mån restriktionerna tillät spela föreställningar och konserter på hemmascenen under kontrollerade former. Året efter pandemin, 2022, spelades föreställningar och konserter i 94 procent av kommunerna, vilket ungefär motsvarar den geografiska spridningen 2013.

Flest föreställningar och konserter i storstäder

Det finns stora variationer i utbudet i olika regioner och kommuner. I ungefär en tredjedel av kommunerna spelas 1 till 10 föreställningar och konserter. Flest föreställningar, konserter och publik var det i storstadskommunerna Göteborg i Västra Götaland och Malmö i Skåne. Även koncentrationen av scenkonst till den största kommunen varierar stort mellan regionerna, från 24 procent till 87 procent. I drygt hälften av regionerna har andelen scenkonst i den största kommunen minskat 2022 jämfört med 2013. Det kan även variera inom en region och mellan scenkonstområden, där omfattning och arbetssätt skiljer sig åt för teater, musik och dans, vilket inte synliggörs i statistiken.

Slutsatserna i en rapport från Kulturanalys Norden är att tillgänglighet till kultur varierar och att kulturverksamheternas fysiska placering följer befolkningsstrukturen. För statligt finansierade scenkonstverksamheter är den geografiska spridningen av hemmascenerna än mer begränsad än för bibliotek, biografer och museer. Turnéverksamhet är därför avgörande för att åstadkomma geografisk spridning av föreställningar och konserter (Kulturanalys Norden 2023, s. 5–6). Även i kulturutskottets uppföljning av kultursamverkansmodellen konstateras att demografiska och geografiska skillnader är viktiga förklaringar till skillnaderna i kulturutbud mellan regionerna. (Kulturutskottet 2015, s. 8–9).

Data saknas för scenkonst per kommun 2014–2019

Resultaten om geografisk spridning bör dock tolkas med försiktighet, dels för att fullständiga data saknas för flertalet år under kultursamverkansmodellen, dels för att uppgifterna inte är helt jämförbara och antalet föreställningar och konserter överskattas 2013.

Turnéverksamheten varierar även över tid och potentiellt har koncentrationen till regionens största kommun varit mindre de år där data saknas för föreställningar och konserter per kommun.

Staffan Albinsson har undersökt geografisk spridning avseende det regionala musikkivet 2019, det vill säga året före pandemin och jämför utfallet med statistik från 1980-talet. En av Albinssons slutsatser är att invånarnas tillgång till professionell musik skiljer sig åt mellan regionerna och att obalanser som fanns redan vid länsmusikreformen 1988 finns kvar 2019 (Albinsson 2022, s. 106–108).

Utbudet av scenkonst har inte minskat efter kultursamverkansmodellens införande

Regionerna och kommunerna är inte samstämmiga i sina bedömningar av hur invånarnas tillgång till professionell scenkonst förändrats under kultursamverkansmodellen. Några saknar erfarenheter från tiden före modellens införande och har därmed svårt att bedöma utvecklingen. I flera regioner görs bedömningen att kultursamverkansmodellen inte haft någon större betydelse för utbud och spridning av musik och teater, men att den möjligen bidragit till en positiv utveckling för dansen. I enstaka regioner görs bedömningen att kultursamverkansmodellen bidragit till ett större utbud av scenkonst, särskilt dans.

I en enkätundersökning om kommuners erfarenheter av kultursamverkansmodellen framkommer liknande mönster. Resultaten presenterades under våren 2023 av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tillsammans med Kultursamverkansutredningen (Ku 2022:04).

Resultaten av enkäten visar att 12 procent av kommunerna inte kan bedöma om kultursamverkansmodellen har påverkat tillgången till kultur, 51 procent svarar att tillgången till kultur är i stort oförändrad, 34 procent svarar att tillgången har ökat och enbart 2 procent svarar att tillgången har minskat (SKR 2023, s. 5).

Barn och unga är prioriterade målgrupper

46 procent av utbudet riktades till barn och unga 2022

Det är tydligt att scenkonst för barn och unga är prioriterat. År 2022 riktades 46 procent av föreställningar och konserter till barn och unga och andelen av utbudet varierar mellan 42 och 50 procent över tid. Vidare var andelen barn och unga 26 procent av den totala publiken 2022, vilket är något lägre än 30 procent föregående år.

Det finns flera förklaringar till att andelen av utbudet av scenkonst är större än andelen barn och unga i publiken. I kulturpolitiken är barn och unga *en* målgrupp, men för scenkonstorganisationerna är det i realiteten *flera* målgrupper. Repertoaren behöver anpassas till olika åldrar och vara i ett mindre format, medan scenkonst för vuxna i större utsträckning kan spelas på de stora scenerna med fler i publiken.

Vuxna är viktiga för barns och ungas tillgång till scenkonst

En reflektion är att vuxna är viktiga för barns och ungas tillgång till och eget utövande av scenkonst. Engagerad personal ser till att skolbarnen får uppleva scenkonst, vuxna följer med barnen till familjeföreställningen eller konserten, föräldrar hjälper till med anmälan och transport till kulturskolan, betalar avgifter och andra praktikaliteter. Även i en rapport från Svensk Scenkonst betonas att engagerade lärare är viktiga för möjligheterna att nå ut med scenkonst till barn och unga i skolan (Svensk Scenkonst 2022, s. 11).

Samarbete med skola och kulturskola

I de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen finns exempel med regional kulturgaranti eller avtal med kommuner om scenkonst för barn och unga. Föreställningar och konserter spelas i skolor i nära samtliga kommuner och bussresor arrangeras även till hemmascenen. Av rapporten från Svensk Scenkonst framkommer att liknande exempel på kulturgarantier finns i flera andra regioner i Sverige, även om utformningen och omfattningen skiljer sig åt (Svensk Scenkonst 2022, s. 12). En slutsats i en rapport från Assitej är dock att tillgången till scenkonst i skolan är ojämlig och att många barn inte får se föreställningar under sin skolgång (Cocke et al. 2022, s. 63).

I de flesta kommunerna sker samarbete mellan de regionala scenkonstorganisationerna och kulturskolan. Flera kommuner framför att de önskar fler föreställningar och konserter riktade till barn och unga, och även att fördjupa samarbetet med kulturskolan, eftersom det kan inspirera till elevernas utveckling. En slutsats i Kulturrådets rapport *"Flernivåsamverkan främjar barnets bästa"* är att det är viktigt med samverkan och samordning inom och mellan kommuner och regioner (Kulturrådet 2023a, s. 49f).

Förutsättningar för regional scenkonst och samverkan med kommuner

I detta avsnitt sammanfattas resultaten för rapportens tredje frågeställning: Hur upplever olika aktörer förutsättningarna för regional scenkonst inom ramen för kultursamverkansmodellen med fokus på regionernas och regionala scenkonstorganisationers samverkan med kommuner?

Regionala kulturplaner

De regionala kulturplanerna för de sex regionerna som ingår i den kvalitativa fördjupningen skiljer sig åt, men de har även mycket gemensamt. Det finns en samsyn om kulturpolitiska prioriteringar mellan stat och regioner, som kommer till uttryck i att de regionala kulturplanerna utgår ifrån de nationella målen för kulturpolitik.

I samtliga kulturplaner finns utvecklingsmål eller liknande för tillgänglighet till kultur av hög kvalitet i hela länet. Dessutom är scenkonst för barn och unga prioriterat i kulturplanerna. Vidare är samverkan centralt i kulturplanerna och kulturens roll i den regionala utvecklingen betonas. I några kulturplaner formuleras vidare mål om att beakta villkoren för professionella kulturskapare.

Villkoret för regionernas fördelning av statsbidraget är uppfyllt genom att den regionala kulturplanen i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen tagits fram i samverkan med kommuner och i samråd med de professionella scenkonstorganisationerna och det civila samhället. I SKR:s enkätundersökning framkommer att 92 procent av kommunerna i kultursamverkansmodellen har samverkat med regionen, till exempel vid framtagandet av den regionala kulturplanen, 4 procent har inte samverkat med regionen och 5 procent svarar ”vet inte” (SKR 2022, s. 4).

Samverkan mellan region och kommuner

De flesta av kommunerna i de sex regionerna har dialog med tjänstepersoner på regionen och scenkonstorganisationer minst någon gång om året. Ingen av kommunerna vill minska samverkan med regionen och scenkonstorganisationerna. Hälften är nöjda och hälften vill ha mer samverkan med regionen, medan andelen som önskar mer samarbete med scenkonstorganisationen är större. Några kulturchefer framför att det är viktigt att regionerna och scenkonstorganisationerna har större förståelse för vad som är aktuellt i kommunerna.

Tjänstepersoner på regional nivå är mer positiva till kultursamverkansmodellen än tjänstepersoner på kommunal nivå. Även i Kulturanalys utvärdering av kultursamverkansmodellen från 2013 var regionerna över lag mer positiva till modellen än kommunerna (Myndigheten för kulturanalys 2013, s. 22). Några påpekar att regionen har höjt ambitionsnivån och ökat den regionala kulturbudgeten bland annat till scenkonst. Kommunerna är försiktigt positiva till kultursamverkansmodellen och flera betonar att samverkan mellan region och kommun har ökat sedan modellens införande. I flera regioner framhålls att kultursamverkansmodellen har bidragit till större

intresse och kompetens i kulturfrågor bland politiker både i region och kommuner. Detta resultat framkommer även i kulturutskottets uppföljning av kultursamverkansmodellen (Kulturutskottet 2015, s. 109–110).

I några regioner påpekas att det finns begränsningar i kommunernas och de ideella föreningarnas möjligheter att arrangera scenkonst. Liknande reflektioner om mottagarledet och kommunernas varierande kapacitet att arrangera återfinns även i Kulturrådets rapport *"Göra allt möjligt"*. I rapporten uttrycker scenkonstorganisationer att arrangörsleden behöver stöttas för att de ska kunna nå ut med sina föreställningar och konserter (Kulturrådet 2021a, s. 12, s. 35; s. 48–49). Därtill konstaterar Svensk Scenkonst och Assitej att skolornas förutsättningar att ta emot scenkonst varierar (Svensk Scenkonst 2022, s. 13; Cocke et al. 2022, s. 67). Samarbetet mellan scenkonstorganisationer och skolor försvåras av ansträngda ekonomiska resurser, tidsbrist och avsaknad av ändamålsenliga lokaler (Svensk Scenkonst 2022, s. 13, s. 21).

Statliga, regionala och kommunala årliga bidrag

Kommunerna är avgörande för att möjliggöra turnerande professionell scenkonst genom att tillhandahålla ändamålsenliga lokaler. Vidare är kommunerna viktiga för att skapa förutsättningar till ideella arrangörer, exempelvis som bidragsgivare. Kommunala årliga bidrag till scenkonstorganisationerna i kultursamverkansmodellen ökade med 18 procent 2021 jämfört med 2013, men minskade från 2019 i fasta priser.

Sammantaget har statliga och regionala årliga bidrag till scenkonstområdet i kultursamverkansmodellen ökat med nära 13 procent 2021 jämfört med 2013 i fasta priser. Störst procentuell ökning av regionala årliga bidrag är det under de första åren av kultursamverkansmodellen, medan statliga årliga bidrag ökar framför allt under pandemiåren. Restriktioner och rekommendationer under pandemin fick dock stora konsekvenser för scenkonstområdet och påverkade i allra högsta grad förutsättningarna för regional scenkonst, även om fria scenkonstgrupper generellt hade en ännu svårare ekonomisk situation (SOU 2021:77, s. 48–50).

Trots ökade bidrag är frågan i vilken utsträckning regionerna har reella möjligheter att prioritera och omprioritera gällande professionell scenkonstverksamhet. Det har tillkommit fem nya scenkonstverksamheter i kultursamverkansmodellen mellan 2013 och 2021, som är belägna i tre regioner.⁵⁰ I övriga 17 regioner har inga omprioriteringar skett beträffande nya scenkonstorganisationer under denna tidsperiod. Kultursamverkansmodellen verkar inte ha bidragit till ökade skillnader mellan regionerna, utan snarare bidragit till att bibehålla den variation som fanns innan modellen infördes. Kulturanalys har tidigare konstaterat att förväntningarna på kultursamverkansmodellen varit stora, men att regionerna är låsta i en institutionell infrastruktur, där det regionala friutrymmet är begränsat (Myndigheten för kulturanalys 2013, s. 83; Myndigheten för kulturanalys 2019, s. 6).

Kulturanalys bedömning

Regionala variationer i organisation

Organisationsformer inom scenkonstområdet varierar mellan regionerna, men denna variation uppstod innan kultursamverkansmodellen infördes och modellen tycks inte ha påverkat grundläggande organisationsstruktur. Utvecklingen av regional dansverksamhet, har dock inneburit nya organisationssätt och samarbeten både före och under kultursamverkansmodellen. De regionala variationerna i organisation är i enlighet med ändamålet med kultursamverkansmodellen.

Samverkan mellan region och kommuner har ökat

Samverkan mellan region och kommuner har ökat sedan kultursamverkansmodellen infördes i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen. Särskilt regionerna upplever att kultursamverkansmodellen förändrat förutsättningarna för samverkan med kommuner och arrangörer till det bättre.

⁵⁰ Berättarnätet i Kronoberg från 2017, Göteborgs dans- och teaterfestival i Västra Götaland från 2017, Dala-Floda operafest och Vattnäs Konsertlada i Dalarna från 2020 samt Korda dansproduktion 2020–2021.

Regioner, regionala scenkonstorganisationer och kommuner är positiva till att fortsätta utveckla samverkan. Flera kommuner framför att de önskar fler föreställningar och konserter, men i några regioner påpekas att det även finns begränsningar i vissa kommuners möjligheter att arrangera scenkonst.

Villkoret för kultursamverkansmodellen är uppfyllt i de sex regionerna i och med att regionala kulturplaner tagits fram i samverkan med kommuner och i samråd med det professionella kulturlivet och det civila samhället. Därmed innebär kultursamverkansmodellen en viss förskjutning mot nätverksorienterad snarare än hierarkisk styrning. Dock finns inslag av mer traditionell hierarkisk styrning kvar genom att förordningen (SFS 2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till kulturverksamheter tydligt identifierar sju konst- och kulturområden som berättigade till bidrag inom modellen. Utformningen av förordningen kan i detta avseende bidra till att regionerna i realiteten blir låsta i den institutionella infrastruktur som etablerades före kultursamverkansmodellens införande. Vidare måste de regionala kulturplanerna utgå från de nationella kulturpolitiska målen som förankras regionalt och lokalt vid dialoger.

Invånarnas tillgång till professionell scenkonst har bibehållits, förutom under pandemin

Invånarnas tillgång till professionell scenkonst har bibehållits under kultursamverkansmodellen, med undantag av under pandemin. År 2013 spelades föreställningar och konserter i 95 procent av de kommunerna som är belägna i de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen. År 2022 var andelen i stort densamma, 94 procent. Restriktionerna och rekommendationerna under pandemin fick dock stora konsekvenser för scenkonstorganisationerna och deras möjligheter att nå ut till publiken.

Det är stora variationer mellan regionerna och kommunerna. I ungefär en tredjedel av kommunerna spelas mellan 1 till 10 föreställningar och konserter och flest spelas i storstäderna. Även koncentrationen av scenkonst till regionernas största kommun varierar stort. I drygt hälften av regionerna har andelen scenkonst i den största kommunen minskat 2022 jämfört med 2013. Demografiska och geografiska skillnader är viktiga förklaringar till variationer i utbudet av scenkonst mellan regioner och kommuner.

Resultaten vad gäller geografisk spridning bör dock tolkas med försiktighet eftersom fullständiga data saknas för flertalet år under kultursamverkansmodellen. Turnéverksamheten varierar över tid och potentiellt kan koncentrationen till regionernas största kommun ha varit mindre de år där data saknas för föreställningar och konserter per kommun. Det kan även variera inom en region och mellan scenkonstområden, där omfattning och arbetssätt skiljer sig åt för teater, dans och musik, vilket inte synliggörs i statistiken.

Offentliga bidrag ökar, men risk för framtida ekonomiska utmaningar

Sammantaget ökar statliga och regionala årliga bidrag till scenkonstområdet med nära 13 procent 2021 jämfört med 2013 i fasta priser. Störst procentuell ökning av regionala årliga bidrag är det i början av kultursamverkansmodellen, medan statliga årliga bidrag ökar framför allt under pandemiåren. Restriktioner och rekommendationerna under pandemin påverkade i allra högsta grad de ekonomiska förutsättningarna för de regionala scenkonstorganisationerna och det är även under dessa år som statliga årliga bidrag ökar mest.

Trots ökade bidrag är frågan i vilken utsträckning regionerna har reella möjligheter att prioritera och omprioritera professionell scenkonstverksamhet enligt ändamålet med kultursamverkansmodellen. I de flesta regioner har inga omprioriteringar skett beträffande nya scenkonstverksamheter mellan 2013 och 2021 och i praktiken verkar det regionala friutrymmet inom kultursamverkansmodellen vara begränsat.

Det förefaller finnas en spänning mellan ekonomiska förutsättningar i relation till konstnärlig kvalitet och turnerande verksamhet. Detta kommer till uttryck i att involverade aktörer upplever att ekonomin sätter gränserna för vilka anställningsformer för konstnärlig personal som är möjliga, snarare än bedömningen av vilka anställningsformer som bäst gynnar konstnärlig kvalitet och ger möjlighet till turnerande verksamhet.

Kulturanalys tidigare slutsats är att verksamhetsanslagen urholkas av lönekostnadsutvecklingen för länsteatrarna, åtminstone fram till 2015 (Myndigheten för kulturanalys 2017). Mot bakgrund av den ekonomiska urholkningen och framtida prognoser har Kulturanalys bedömt att det finns obalanser mellan alltför ambitiösa mål och uppdrag å ena sidan och ekonomiska resurser å andra sidan (Myndigheten för kulturanalys 2019, s. 92).

Det finns även en spänning mellan ekonomiska förutsättningar och tillgång till ändamålsenliga lokaler. Egna regionala scenkonsthus är resurskrävande och bristande tillgång till ändamålsenliga kommunala lokaler kan begränsa turnéverksamheten. Kulturanalys har tidigare rekommenderat regeringen att säkerställa den nationella infrastrukturen för kultur, men även att stärka förutsättningarna för kommunerna och det civila samhället som står inför stora ekonomiska utmaningar (Myndigheten för kulturanalys 2023, s. 204–205 och Myndigheten för kulturanalys 2022, s. 100).

Uppföljning är viktigt för möjligheten att utvärdera kultursamverkansmodellen

Kulturrådets kontinuerliga uppföljningar av kultursamverkansmodellen är avgörande för Kulturanalys möjligheter att enligt sin instruktion utvärdera modellen. Kulturrådets systematiska uppföljningar av utvecklingen av offentliga bidrag inom kultursamverkansmodellen har utgjort underlag till denna rapport. Kulturrådet har vid flera tillfällen förenklat sina riktlinjer för uppföljning av kultursamverkansmodellen och fullständiga data för föreställningar och konserter per kommun saknas mellan 2014 och 2019.

Konsekvensen av förenklingen är att det inte är möjligt att beskriva scenkonstens geografiska spridning per kommun för flertalet år av kultursamverkansmodellen. Även kulturutskottet betonar i sin uppföljning att det är viktigt med nationell överblick av geografisk spridning (Kulturutskottet 2015, s. 196).

Kulturanalys ansvarar sedan 2019 för insamlingen i den nya Kulturdatabasen och samarbetar med Kulturrådet och de 20 regioner som ingår i kultur-samverkansmodellen. I Kulturdatabasen samordnas insamling av data från kulturverksamheter för uppföljning av regionala bidrag och av kultur-samverkansmodellen till Kulturrådet. Kulturanalys använder Kulturdata-basen för insamling av officiell statistik om museer och statistik om scen-konst, bild och form. Genom samarbetet kan vi gemensamt arbeta för att förbättra definitionerna, datakvalitet och svarsfrekvens. Den administrativa belastningen minskar för kulturverksamheter när de besvarar en enkät i stället för flera separata datainsamlingar till regioner, Kulturrådet och Kulturanalys.

Referenser

- Albinsson, Staffan (2022). *Urbaniseringen av det regionala musiklivet, i Göteborg Papers in Economic History*. 31.
- Cocke, M., Lidberg, L., Malmcrona, N. & Zimmerman, Z. (2022). *Spelar mindre roll? En rapport om den ojämlika fördelningen av scenkonst till barn och unga i skolan*. Stockholm: ASSITEJ Sverige.
- Celsing, Dag (2021). *Scenkonstens regionala organisationer – en nationell översikt*. Region Dalarna.
- Dansnät Sverige (2023). *Om Dansnät Sverige*. Tillgänglig: <https://www.dansnatsverige.se/om-dansnat-sverige/parter/> (2023-05-30).
- Dansens hus (2023). *Om oss*. Tillgänglig: <https://dansenshus.se/om-oss/dansens-hus/> (2023-05-30).
- Engel, A. M. (1982). *Teater i Folkets park 1905–1980*. Stockholm: Akademitratur.
- Engel, P. G. & Janson, L. (1974). *Sju decennier: Svensk teater under 1900-talet*. Stockholm: Forum.
- Hoogland, R. (2005). *Spelet om teaterpolitiken: Det svenska regionteatersystemet från statligt initiativ till lokal realitet*. Stockholm: Teatertidningen.
- Kajser, L. (2007). *Musikens ögonblick: En studie av konsertarrangörer*. Möklinta: Gidlunds förlag.
- Nilsson, S. (2003). *Kulturens nya vägar: Kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent.
- Kulturrådet (1981). *Regional musikpolitik*. Stockholm: Statens kulturråd.

- Kulturrådet (1994). *Musik för miljoner: en utvärdering av länsmusikreformen*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (1997). *Bredd, kvalitet och mångfald: Kulturrådets kartläggning av länsmusiken 1997*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (2000:1). *Soppa och skådespel åt folket: Om teatrar med regionalt uppdrag*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (2000:3). *Orkester.nu: Svenska orkestrar och deras verksamhet*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (2001). *Översyn av Länsmusiken*. Stockholm: Statens kulturråd
- Kulturrådet (2006). *Handlingsprogram för den professionella dansen*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (2014). *Kultursamverkansmodellen: Uppföljning 2013*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (2015). *Kultursamverkansmodellen: Uppföljning 2014*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (2018). *Kultursamverkansmodellen: Uppföljning 2016–2017*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (2021a). *Göra allt möjligt: Hur regioner och verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen arbetar med breddat deltagande i kulturlivet*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (2021b). *Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2020*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (2022). *Kultursamverkansmodellen: Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2021*. Stockholm: Statens kulturråd.
- Kulturrådet (2023a). *Flernivåsamverkan främjar barnets bästa. Finansiering och uppföljning av barns och ungas rätt till kultur*. Stockholm: Statens kulturråd.

- Kulturrådet (2023b). *Kulturrådets riktlinjer för uppföljning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet*. Tillgänglig: www.kulturradet.se/i-fokus/kultursamverkansmodellen/redovisning-och-uppfoljning (2023-06-02)
- Kulturanalys Norden (2023). *Kultur inom räckhåll? Avståndsanalys av de nordiska invånarnas tillgänglighet till kultur*. Nordisk kulturfakta 2023:01. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.
- Kulturutskottet (2015). *Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen*. Rapport från riksdagen 2015/16:RFR4. Stockholm: Riksdagen.
- Konstnärsnämnden&/Kulturrådet (2015). *Översyn av statens nuvarande insatser inom dansområdet*. Stockholm: Konstnärsnämnden&/Kulturrådet.
- Landstinget Dalarna (1990). *Kultur i Dalarna: Kulturpolitiskt program*, Falun: Landstinget Dalarna.
- Myndigheten för kulturanalys (2013). *Kultursamverkansmodellen: Styrning och bidragsfördelning*. Rapport 2013:2. Stockholm: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys (2014). *En regional resurs på konstnärlig grund: Länsteatrarna och kultursamverkansmodellen*. Rapport 2014:3. Stockholm: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys (2017). *Dramatiska villkor: Länsteatrarnas ekonomiska handlingsutrymme 1980–2015*. Rapport 2017:1. Stockholm: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys (2018). *Kulturarbetare eller byråkrat: Regionala kulturkonsulenters roller och förutsättningar*. Rapport 2019:3. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.

- Myndigheten för kulturanalys (2019): *Kulturanalys 2019: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen*. Rapport 2019:1. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys (2020). *Främjas filmen? En översyn av filmområdet i kultursamverkansmodellen*. Rapport 2020:2. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys (2022a): *Kulturanalys 2022: En lägesbedömning i relation till de kulturpolitiska målen*. Rapport 2022:1. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys (2022b): *Scenkonst 2021: Statistik om 93 scenkonstverksamheter i Sverige*. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Myndigheten för kulturanalys (2023). *Att bredda deltagandet i kulturlivet: Hinder och möjligheter*. Rapport 2023:2. Göteborg: Myndigheten för kulturanalys.
- Region Gävleborg (2018). Regional kulturplan Gävleborg 2019–2021. När konstens och kulturens egenvärde möter samhällsutveckling. Gävle: Region Gävleborg.
- Region Halland (2020). *Hallands kulturstrategi och kulturplan 2021–2024*. Halmstad: Region Halland.
- Region Jämtland Härjedalen (2018). *Kulturplan 2019–2022*. Östersund: Region Jämtland Härjedalen.
- Region Jämtland-Härjedalen (2022). *Uppdrag till Estrad Norr för verksamhetsåret 2023*. RUN/400/2022. Östersund: Region Jämtland Härjedalen.
- Region Jämtland Härjedalen (2020). *Årsavtal med Riksteatern Jämtland/Härjedalen för verksamhetsåret 2021*. RUN/40/2020. Östersund: Region Jämtland Härjedalen.

- Region Jönköpings län (2017). *Regional kulturplan 2018–2020 Jönköpings län*. Jönköping: Region Jönköpings län.
- Region Jönköpings län (2018a). *Uppdragsbeskrivning 2018–2022 Riksteatern Jönköpings län*. Jönköping: Region Jönköpings län.
- Region Jönköpings län (2018b). *Uppdragsbeskrivning 2018–2022 Sektionen för kulturutveckling*. Jönköping: Region Jönköpings län.
- Region Jönköpings län (2018c). *Uppdragsbeskrivning 2018–2022 Smålands Musik och Teater*. Jönköping: Region Jönköpings län.
- Region Västernorrland (2019). *Kulturplan Västernorrland 2019–2022*. Sundsvall: Region Västernorrland.
- Region Västernorrland (2022). *Ägardirektiv för Scenkonst Västernorrland AB*. Sundsvall: Region Västernorrland.
- Region Örebro län (2019). *Örebro läns kulturplan 2020–2023. Tillsammans skapar vi ett bättre liv – med kultur som kraft*. Örebro: Region Örebro.
- Samarbetsrådet för regional dansutveckling (2023). Tillgänglig: <https://regionaldansutveckling.se/om-srd/> (2023-06-02).
- SFS 2010:2012. *Förordning om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet*.
- Sveriges Kommuner och Regioner (2023a). *Kommunalförbund*. Tillgänglig: <https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/styrningledning/organisera/astyraleda/driftformer/gemensamnamndkommunalforbund.1755.htm> (2023-06-02).
- Sveriges Kommuner och Regioner (2023b): *Länsregister*. Tillgänglig: [Länsregister | SKR](#) (2023-06-02).

Sveriges Kommuner och Regioner och Kultursamverkansutredningen (2023). *Kommuners erfarenheter av kultursamverkansmodellen*. Tillgänglig: [Enkätundersökning om Kultursamverkansmodellen Sveriges Kommuner och Regioner och Utredningen om översyn av kultursamverkansmodellen för kultur i hela landet \(delegia.com\)](#) (2023-06-02).

SOU 1934:3. *1933 års teaterutrednings betänkande*.

SOU 1954:2. *Musikliv i Sverige. Betänkande med förslag till åtgärder för att främja det svenska musiklivets utveckling avgivet av 1957 års musikutredning*.

SOU 1972:66. *Ny kulturpolitik. Nuläge och förslag*.

SOU 1972:67. *Kulturrådet: Ny kulturpolitik. Del 2: Sammanfattning*.

SOU 1988:51. *Ut med musiken: Slutrapport från centrala musikkommittén om musiklivets regionalisering*.

SOU 2021:77. *Från kris till kraft. Betänkande av utredningen "Återstart för kulturen"*.

Svensk Scenkonst (2015). *Från länsmusik till regional musik: Utmaningar och behov i det nya samverkanslandskapet*. Stockholm: Svensk Scenkonst.

Svensk scenkonst (2022). *Scenkonstens roll för barn- och ungdomskulturen: En rapport om Svensk Scenkonst medlemmars arbete med barn och unga*. Stockholm: Svensk Scenkonst.

Bilaga 1:

Scenkonstorganisationer i kultursamverkansmodellen

Scenkonstorganisation	Region	Kommentar
Musik i Blekinge	Blekinge	
Regionteatern Blekinge (Kronoberg)	Blekinge	
Riksteatern Blekinge	Blekinge	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Dala-Floda operafest	Dalarna	Ingår i kultursamverkansmodellen från 2020.
Dalateatern	Dalarna	
Folkmusikens hus	Dalarna	
Korda Dansproduktion	Dalarna	Ingick i kultursamverkansmodellen 2020–2021.
Musik i Dalarna	Dalarna	
Vattnäs Konsertlada	Dalarna	Ingår i kultursamverkansmodellen från 2020.
Danskonsulent på Gotland	Gotland	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Gotlands Musikstiftelse	Gotland	
Länsteatern på Gotland ¹	Gotland	
Folkteatern Gävleborg	Gävleborg	
Gävle Symfoniorkester	Gävleborg	
Kultur Gävleborg	Gävleborg	Data om årsarbetskrafter inkluderas ej, eftersom det inkluderar fler kulturområden än scenkonst.
Riksteatern Gävleborg	Gävleborg	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Musik Hallandia	Halland	
Riksteatern Halland	Halland	Data ej fullständiga i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.

Scenkonstorganisation	Region	Kommentar
Rum för Dans (Kultur Halland)	Halland	
Teater Halland	Halland	
Estrad Norr musik och dans	Jämtland Härjedalen	
Estrad Norr musikteater	Jämtland Härjedalen	
Estrad Norr teater	Jämtland Härjedalen	
Riksteatern Jämtland Härjedalen	Jämtland Härjedalen	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Dans Jönköping	Jönköpings län	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Riksteatern Jönköpings län	Jönköpings län	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Scenkonst Jönköping	Jönköpings län	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar, publik och årsarbetskrafter.
Smålands Musik & Teater	Jönköpings län	
Byteatern Kalmar Länsteater	Kalmar län	
Länsmusiken – Kalmar läns musikstiftelse	Kalmar län	
Riksteatern Kalmar län	Kalmar län	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik 2013–2019.
Berättarnätet Kronoberg	Kronoberg	Ingår i kultursamverkansmodellen från 2017.
Musik i Syd (Kronoberg)	Kronoberg	
Regionteatern (Blekinge) Kronoberg	Kronoberg	
Riksteatern Kronoberg	Kronoberg	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Dans i Nord	Norrbotten	
Danskonsulent i Norrbotten	Norrbotten	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Norrbottensmusiken	Norrbotten	
Norrbottensteatern	Norrbotten	
Riksteatern Norrbotten	Norrbotten	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.

Scenkonstorganisation	Region	Kommentar
Musik i Syd (Skåne)	Skåne	
Helsingborgs Arena & Scen (konsertverksamhet)	Skåne	
Helsingborgs Arena & Scen (teaterverksamhet)	Skåne	
Malmö Live Konserthus	Skåne	Data har kompletterats från den gamla Kulturdatabasen för åren 2013–2018.
Malmö Opera och Musikteater	Skåne	
Malmö Stadsteater	Skåne	
Riksteatern Skåne	Skåne	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Skånes Dansteater	Skåne	
Stiftelsen Moomsteatern	Skåne	
Scenkonst Sörmland	Sörmland	
Musik i Uppland	Uppsala	
Uppsala stadsteater	Uppsala	
Riksteatern Värmland	Värmland	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Stiftelsen Värmlandsoperan	Värmland	
Västana Teater	Värmland	
Norrlandsoperan	Västerbotten	
Norrlands nätverk för musikteater och dans (NMD)	Västerbotten, men bidraget förmedlas även till verksamheter i Jämtland, Norrbotten och Västernorrland.	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Riksteatern Västerbotten	Västerbotten	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Västerbottensteatern	Västerbotten	
Riksteatern Västernorrland	Västernorrland	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Scenkonst Västernorrland	Västernorrland	
Danskulent Västmanland	Västmanland	

Scenkonstorganisation	Region	Kommentar
Teaterkonsulentverksamhet Västmanland	Västmanland	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Västmanlands Teater	Västmanland	
Västmanlandsmusiken – Länsmusiken	Västmanland	
Västmanlandsmusiken, Sinfoniettan	Västmanland	
Blåsmusik i Väst (tidigare Göteborg Wind Orchestra)	Västra Götaland	
Borås Stadsteater	Västra Götaland	
Folkteatern Göteborg	Västra Götaland	
Göteborgs dans- och teaterfestival	Västra Götaland	Ingår i kultursamverkansmodellen från 2017.
Göteborgs Stadsteater	Västra Götaland	
Göteborgs Symfoniker	Västra Götaland	
GöteborgsOperan	Västra Götaland	
Läckö slott	Västra Götaland	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik. Data om årsarbetskrafter inkluderas ej i denna rapport, eftersom huvudsakligt verksamhetsområde är museum.
Regionteater Väst	Västra Götaland	
Riksteatern Väst	Västra Götaland	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Vara Konserthus	Västra Götaland	
Dansfrämjande i Örebro län	Örebro län	
Främjandeverksamhet teater Region Örebro län	Örebro län	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Länsmusiken i Örebro	Örebro län	
Länsteatern i Örebro	Örebro län	
Musikfrämjande, Region Örebro län	Örebro län	Data saknas i Kulturdatabasen om konserter, publik och årsarbetskrafter.
Opera på Skäret	Örebro län	
Professionell dans Örebro län	Örebro län	
Stadra Teater	Örebro län	

Scenkonstorganisation	Region	Kommentar
Dans i Öst	Östergötland	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Riksteatern Östergötland	Östergötland	Data saknas i Kulturdatabasen om föreställningar och publik.
Scenkonst Öst	Östergötland	
Östgötamusiken	Östergötland	

Bilaga 2:

Enkät till 56 kommuner

Kulturanalys skickade ut en webbenkät till 57 kulturchefer eller motsvarande i 56 kommuner i de sex regioner som ingår i den fördjupade beskrivningen. Enkäten skickades ut den 18 oktober 2022 med tre påminnelser och sista svarsdag var den 9 november. I enkäten ställdes frågor om dialog med tjänstepersoner på regioner och samarbete med de regionala scenkonstorganisationerna. Totalt inkom 42 svar från kulturchefer eller motsvarande, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 74 procent.

Enkät om regional scenkonst och samverkan med kommuner

Utredning om regional scenkonst och samverkan med kommuner

Myndigheten för kulturanalys utreder just nu hur regional scenkonst utvecklats inom ramen för kultursamverkansmodellen och särskilt samverkan med kommuner och i viss mån även med det civila samhället.

Utredningen kommer att belysa utvecklingen av regional scenkonst i hela Sverige, men även baseras på en enkät- och intervjustudie i sex regioner och 55 kommuner i Gävleborg, Halland, Jämtland–Härjedalen, Jönköping, Västernorrland och Örebro. Rapporten publiceras våren 2023.

Enkät till kommunala kultur- och fritidschefer

Bifogad enkät riktar sig till kommunala kultur- och fritidschefer (eller motsvarande). Enkäten tar ca 10 minuter att fylla i. Enkäten är frivillig att besvara, men ert deltagande är mycket viktigt för att synliggöra det kommunala perspektivet i utredningen.

Vi är tacksamma om ni vill besvara enkäten inom två veckor för att bidra till att ge en rättvisande bild av scenkonsten i regionen och dess kommuner. Vi kommer även att kontakta ett urval av kultur- eller fritidschefer för intervju och det är frivilligt att medverka.

Kulturanalys uppdrag och samråd med SKR

Kulturanalys har enligt förordning (2011:124) i uppdrag att ”löpande utvärdera den modell för samverkan som följer av förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet och analysera modellens långsiktiga effekter”.

Samråd har skett med Sveriges Kommuner och Regioner i enlighet med förordningen om statliga myndigheters inhämtande av uppgifter från kommuner och näringsidkare, SFS 1982:668.

Frågor

Om du har frågor om enkäten, kontakta den extern utredaren. Om du har frågor om Kulturanalys uppdrag om att utvärdera kultursamverkansmodellen, kontakta Kulturanalys.

Enkätfrågor

1. Vid vilken kommun är du anställd?

2. Ange din titel och placering i kommunens organisation.

3. Hur ofta har du dialog med tjänstepersoner på regionen om scenkonst (musik, teater och dans)?

- Minst en gång i månaden
- En gång i kvartalet
- En gång i halvåret
- Någon enstaka gång per år
- Mer sällan

4. Hur ofta har du dialog med den regionala scenkonstorganisationen?

- Minst en gång i månaden
- En gång i kvartalet
- En gång i halvåret
- Någon enstaka gång per år
- Mer sällan

5. Sker samarbete mellan den regionala scenkonstorganisationen och kulturskolan i din kommun?

Ja, i stor utsträckning

Ja, i viss utsträckning

Nej

6. Vilka föreningsdrivna arrangörer i er kommun genomför återkommande evenemang i samarbete med den regionala scenkonstorganisationen?

7. Hur ser du på samarbetet med den regionala scenkonstorganisationen?

Jag vill ha mer samarbete

Jag vill ha mindre samarbete

Jag är nöjd med nivån av samarbete

8. Om du önskar mer samarbete, inom vilka områden skulle du vilja utveckla det?

9. Hur ser du på samverkan med regionen?

- Jag vill ha mer samverkan
- Jag vill ha mindre samverkan
- Jag är nöjd med nivån av samverkan

10. Vill du medverka i en uppföljande intervju om regional scenkonst och samverkan med din kommun?

- Ja
- Nej

11. Har du någon kommentar med anledning av enkäten? Är det några särskilda frågor du vill ta upp i en kommande intervju?

Tack för din medverkan!

Bilaga 3: Intervjuguider

För att få en fördjupad bild av samverkan i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen, intervjuades totalt 65 personer – regionala och kommunala kulturchefer, avdelningschefer, enhetschefer eller motsvarande i förvaltningen, scenkonstchefer, verksamhetsledare och producenter. Dessutom intervjuades företrädare för ideella arrangörsföreningar.

Telefonintervjuer genomfördes mellan november 2022 och mars 2023 och varade i ungefär 60 minuter.

Regionala kulturchefer, avdelningschefer eller motsvarande

Totalt intervjuades 13 regionala kulturchefer, avdelningschefer, utvecklingsledare eller motsvarande i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen.

- Uppföljning av enkätsvar.
- Finns uppdragsbeskrivning som konkretiserar den regionala kulturplanen för scenkonstorganisationerna?
- Från ditt perspektiv: i vilken utsträckning når scenkonstorganisationerna ut till kommunerna?
- Vilken betydelse har kommunerna för att scenkonsten ska nå ut i hela regionen?
- Vilken betydelse har de ideella arrangörerna för scenkonstens spridning?
- Hur är främjandet organiserat? I regionens förvaltning, i scenkonstorganisationerna eller fördelat?

- Vilken betydelse har arbetet med den regionala kulturplanen? I vilken utsträckning är den förankrad hos kommuner och arrangörer?
- Har mängden regional scenkonst förändrats sedan kultursamverkansmodellen infördes? Har olika scenkonstområden påverkats på olika sätt?
- Vilken betydelse har kultursamverkansmodellen för invånarna?

Scenkonstchefer, verksamhetsledare och producenter

Totalt intervjuades 19 scenkonstchefer, verksamhetsledare och producenter vid scenkonstorganisationer i kultursamverkansmodellen i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen.

- Hur många av länets kommuner når ni med konserter och föreställningar (barn och unga/vuxna)?
- Hur är samarbetet med kommunerna organiserat (barn och unga/vuxna)?
- Är samarbetet formaliserat? Har ni avtal med kommunerna?
- Förekommer systematiskt samarbete med länets kulturskolor?
- Hur är samarbetet med ideella arrangörer organiserat? Arbetar ni direkt med arrangörerna eller förmedlat genom kommunen?
- Förekommer dialog mellan scenkonstorganisationen och kommunerna respektive de lokala arrangörerna om innehållet i utbudet?
- Vilken betydelse har Riksteaterns regionala förening för samarbetet mellan den regionala scenkonstorganisationen och de lokala arrangörerna? (Frågan ställdes till teaterchefer och verksamhetsledare för de regionala teaterföreningarna.)
- Förekommer att scenkonstorganisationen arrangerar i eget namn utanför hemmascenen?

- Hur är främjandet organiserat? I regionens förvaltning, i scenkonstorganisationerna eller fördelat?
- Har mängden regional scenkonst förändrats sedan kultursamverkansmodellen infördes? Har olika konstområden påverkats olika?
- Hur har kultursamverkansmodellen påverkat ert arbetssätt med att föra ut scenkonst i länet?
- Vilken betydelse har kultursamverkansmodellen för invånarna?
- Har du något du vill tillägga?

Kommunala kulturchefer eller motsvarande

Totalt intervjuades 27 kommunala kulturchefer eller motsvarande från ungefär hälften av kommunerna i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen. Dessutom intervjuades 6 företrädare för ideella arrangörsföreningar. Skriftligt svar inkom från ytterligare 3.

- Uppföljning av enkätsvar.
- Vilken betydelse har de regionala scenkonstorganisationerna för invånarna i din kommun?
- Hur fungerar samarbetet med scenkonstorganisationerna (barn och unga/vuxna)?
- Är samarbetet formaliserat? Har ni avtal med scenkonstorganisationerna?
- Förekommer samarbete mellan kulturskolan och scenkonstorganisationerna?
- I vilken utsträckning är kommunen lokal arrangör?
- Kan du beskriva det lokala arrangörsledet i din kommun?
- Vilken betydelse har kommunen för samspelet mellan scenkonstorganisationerna och de ideella arrangörerna?

- Förekommer dialog med scenkonstorganisationen om innehållet i utbudet?
- Vilka lokaler finns för musik, teater och dans i din kommun?
- Är den regionala kulturplanen förankrad hos invånarna i din kommun?
- Vilken betydelse har kultursamverkansmodellen för invånarna i din kommun?
- Har du något du vill tillägga?

Regionspecifika frågor

Under intervjuerna ställdes även flera frågor med utgångspunkt i de specifika förhållandena i de sex regioner som ingår i den kvalitativa fördjupningen. Frågorna handlade exempelvis om samarbete med de olika scenkonstorganisationerna och samverkan med andra regioner (Sydsverige och Norrlands nätverk för musik och dans). Dessutom ställdes frågor om betydelsen av föreningsstruktur och stora geografiska avstånd för spridning av scenkonst.

www.kulturanalys.se